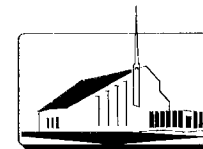

P. Davidse

Het beschermend Schild

100 jaar Gereformeerde Gemeente
van Oostkapelle

1900 - 2000

Uitgave van de Gereformeerde Gemeente Oostkapelle 2000

Woord vooraf

Ds. H. Paul

De Gereformeerde Gemeente van Oostkapelle mag 100 jaar bestaan. Bij dit feit mogen we stilstaan in verwondering en dankbaarheid over de trouw en goedheid van de Heere. Hij is het die dit voorrecht aan de gemeente schonk. En ter gelegenheid daarvan verschijnt dit boek.

De belangrijkste gebeurtenissen die in deze 100 jaar plaats vonden, zijn erin vermeld. Hoewel het allerbelangrijkste, het werk van de Heere, de Koning van de Kerk, niet in woorden kan worden uitgedrukt. Want dat werk is het, dat het verschijnen van dit boek mogelijk maakt en nu mag worden herdacht.

Herdenken

Nu is herdenken meer dan alleen maar het verleden in de herinnering terug roepen. Het wil ook zeggen daar lering uit te trekken en het leven laten leiden door de lessen er uit verkregen. Om daarin Gods daden op te merken waarin Zijn almacht, liefde en trouw tot uiting zijn gekomen. En dat tegenover ontrouwe mensen.

Het verlangen van hen, die de gemeente stichtten was om Gods Woord te horen, zoals dat in de tijden van de Reformatie en de Nadere Reformatie werd verkondigd omdat daarin het hart van de zuivere evangelieverkondiging klopte. Ze ondervonden dat daarin het geloof door de Heilige Geest gewerkt, zo krachtig vertolkt werd. En ook dat de belijdenis van de kerk die hen lief was in die prediking functioneerde als regel voor geloof en leven. Het verlangen om die prediking, die helaas ter plaatse niet meer werd gehoord, te beluisteren werd met Gods hulp omgezet in daden. Zo kwam men tot de bouw van een kerkje en tenslotte tot de instituering van de gemeente.

ISBN 90-9013-530-8

© Copyright by Gereformeerde Gemeente Oostkapelle, 2000

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij van Velzen B.V. te Krabbendijke

Gedurende 100 jaar mocht die prediking, hetzij door middel van de leesdiensten, hetzij door de levende verkondiging van het Woord, worden gebracht door de trouw van God.

De tekst, die ds. D. Janse uit Middelburg, maar afkomstig uit Oostkapelle, als uitgangspunt van zijn preek op 7 maart 1900 nam, was Psalm 84 vers 10: 'O God, ons Schild! zie en aanschouw het aangezicht Uws gezalfden'. De Heere heeft dit gebed willen verhoren. Hij heeft over de gemeente 'Zijn beschermend schild' willen opheffen. Anders zou de gemeente er niet meer geweest zijn. Maar dat gebed en die genade blijven nodig. Allerlei krachten en invloeden blijven werkzaam om de gemeente af te voeren van haar bijbelse grondslag. En daarbij hebben ze ons hart mee. Daarom blijft het biddend schuilen achter dit Schild noodzakelijk. Daar alleen wordt de ware veiligheid gevonden voor het persoonlijke en gemeenteleven.

De Heere schenke dit zelf door Zijn Heilige Geest. Dat is de enige waarborg voor de toekomst.

Ds. H. Paul

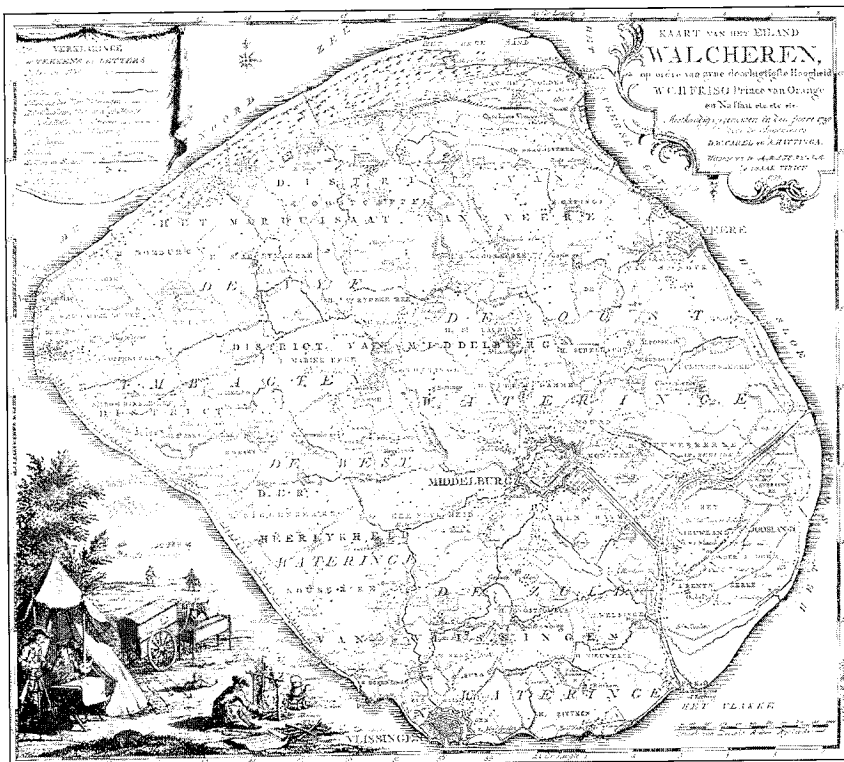
1. Walcheren

Het zuidwestelijke deel van ons land werd in vroeger tijden doorsneden door zeearmen. Daardoor werd het veengebied opgedeeld in een groot aantal eilanden. Eén ervan was Walcheria, Walachria of Walcheren. En ook dat was dan weer doorsneden door diverse stromingen. In het stroomgebied werden klei en zand aangevoerd. Die zorgden voor ophoging van de oevers aan het stroomgebied. Zo kwamen de diverse polders tot stand door een voortdurende aangroeiing, maar ook was er van tijd tot tijd weer een afkalving van land. Het door de wind opwaaiende zand deed strandwallen en duinen ontstaan. Meer landinwaarts werden, achter de schorregebieden, dijkjes aangelegd als een begin van inpoldering. Zo kwamen nieuwe polders tot stand. Meer en meer ontziltte de zoute zeeleibodem en werd geschikt voor de teelt van landbouwgewassen. Bewoners vestigden zich op de hoogst gelegen gronden, de kreekruggen. Daar ontstonden nederzettingen.

Romeinen en Noormannen

Bodemonderzoeken en archeologische vondsten wijzen erop dat Walcheren in de Romeinse tijd aan de noordkust al vrij dicht bevolkt was. Zeer bekend zijn de Nehalenniavondsten en de aanwezigheid van vele altaarstenen en Romeinse bouwmaterialen in de omgeving van Domburg. Er moet sprake geweest zijn van een heidense Nehalenniacultus in het noordelijk deel van Walcheren. In Westkapelle werd de god Mercurius gediend. Een groot beeld van hem stond ter aanbidding in de stad. Het was de uit Engeland gekomen Willibrordus die dit beeld verbrak en de enige en ware God verkondigde op Walcheren.

Ook Walcheren ontkwam niet aan de plunderingen door de Vikingen. In de loop van de tijd ontstonden grotere nederzettingen. Nadat Willibrord hier het evangelie predikte, ontstond een christelijke kerk die in parochies werd opgedeeld. Veel dorpen die gesticht werden, ontleenden hun naam aan een van betekenis zijnde persoon of ook wel aan een windstreek met de toevoeging cercke (kerk) of capel (kapel). Als voorbeelden kunnen

Walcheren getekend in 1750.

dienen West-capel in het noordwesten van het eiland en Oost-capel in het noordoosten, met daar tussenin Agatha-kerck.

Oostkapelle

Het weer, het water en de wind zorgden, de eeuwen door, steeds voor wijzigingen in de aardrijkskundige vormen en bodemstructuren. Over het algemeen kalfde de westkant van het eiland af. Het oude Westcapel werd door de zee verslonden. De strandwallen verplaatsten zich daar steeds meer in oostelijke richting.

Aan de andere kant van het eiland gebeurde het tegenovergestelde; het duingebied werd steeds breder. Oostkapelle kwam daarvoor op grotere afstand van de zee te liggen. Een brede duingordel van Domburg tot aan Vrouwenpolder, het Breezand, beschermde daar het eiland tegen de zee. De gordel sloot aan op een brede, gedeeltelijk landinwaarts lopende kreekruig, een ideale

plaats voor bewoning. Daar lag het dorp Oostkapel, het latere Oostkapelle. Ongetwijfeld zal het dorp in de Romeinse tijd meegeprofiteerd hebben van de in de nabijheid liggende handel- en visserijbedrijvende smalstad Domburg.

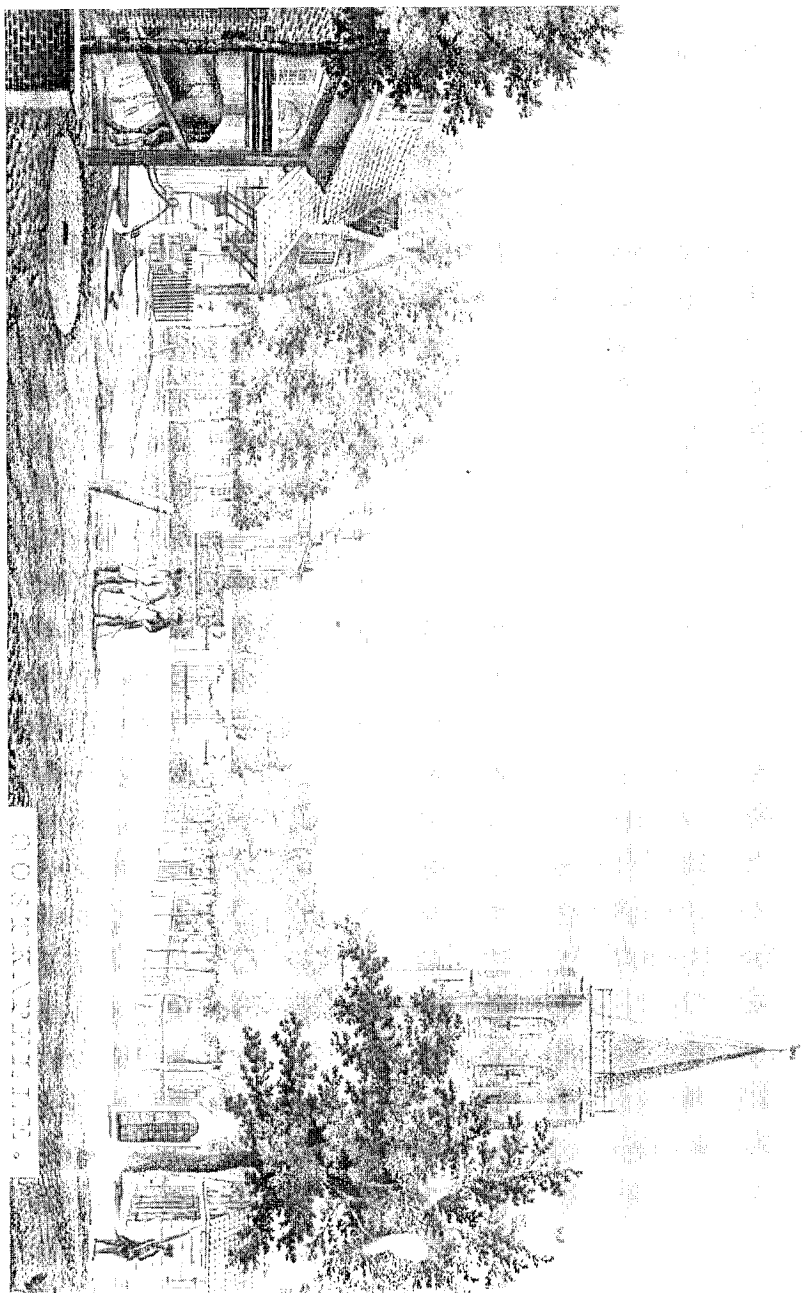
Uit de oude stukken blijkt dat Oostkapelle al voor 1060 een eigen kerk bezat, die gewijd was aan Sint Willibrordus. Dit was een van de vijf Walcherse moederkerken. Tot haar behoorden toen de kerken van Oost-Domburg, Mariekerke, Poppendamme, Grijskerke, Serooskerke, Vrouwenpolder en Campen op Noord-Beveland. Dit wijst op een kerk en een nederzetting van behoorlijke betekenis. In betrekkelijk korte tijd na de eerste evangelieprediking op Walcheren blijkt hier al een aanzienlijke kerkgemeenschap te zijn gevestigd. De naam Oost-capel kan erop duiden dat er, voordat de kerk gesticht werd, een kapel gestaan heeft, behorend tot de kerk van Domburg. Zo kunnen zowel Oost- als Westcapel vanuit Oud-Domburg verwijzingen zijn naar een daar gelegen kapel. Overigens stelde prof. Hendrikse in 1992 met vrij grote zekerheid vast dat de kerken van Oost- en Westkapelle zijn ontstaan als dochters van de Sint Maartenskerk van Middelburg. De Sint Maartenskerk werd in later tijd, omstreeks 1100, gesplitst in de Noordmonster (Hofplein) en de Westmonster (Markt)¹⁾.

Tirion beschrijft Oostkapelle als een van de fraaiste dorpen en grootste heerlijkheden op Walcheren²⁾. In 1199 schonk graaf Dirk VII 250 gemeten grond gelegen bij Oostkapelle aan de abdij van Rijsburg in de omgeving van Leiden. De abdij bouwde op die grond een huis dat de naam van de abdij kreeg, Huis Rijsburg. Door meerdere schenkingen groeide het bezit van Rijsburg in Zeeland. Er werd zelfs een rentmeester aangesteld, die het hof bewoonde om de bezittingen te beheren. Het huis Rijsburg werd ook wel het Zwarte Monnikenhof genoemd.

Kasteel Westhove

Ook de abdij van Middelburg kocht grond bij Oostkapelle en bouwde daarop het kasteel Westhove. Het is niet helemaal zeker hoe en wanneer Westhove ontstaan is. Volgens de overlevering zou er ongeveer halverwege de negende eeuw een aarden vestingwal zijn aangelegd ter verdediging tegen de Noormannen. Deze werd enkele honderden meters binnen de duinenrij gebouwd aan de noordkust van het eiland. Het is niet te achterhalen hoe deze vesting zich ontwikkelde. Zeker is dat aan het eind van de dertiende eeuw de versterking of de grond waarop

Huis en toren te Oostkapelle.

deze had gestaan, werd gekocht door de abt van de Middelburgse abdij. Hij liet daar ten dienste van de abdij een kasteel bouwen. In het kasteel werden zowel burgerlijke als kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders ontvangen. Zo moeten Floris V, Karel de Stoute, Philips de Schone, Karel V en vele anderen er gelogeed hebben. De abdij van Middelburg kreeg meer bezittingen in de omgeving zodat ook de macht van de geestelijkheid zich op burgerlijk gebied uitbreidde. De abt van Middelburg werd ambachtsheer van Oostkapelle. In 1566, tijdens de onlusten en de beeldenstorm in Middelburg, trok de Middelburgse abt Nicolaas de Castro, zich terug in het kasteel, waar toen nog een Spaanse bezetting lag.

De Manteling

In dezelfde omgeving werden meerdere buitenplaatsen en lusthoven gebouwd. Het duingebied werd aangeplant, zodat de gebouwen in de luwte kwamen te liggen. De omgeving kreeg toen de naam: De Manteling. 'Geen Heerlykheid in gantsch Walcheren is met zoo veele deftige Heeren Lusthoven voorzien als deeze' aldus Tirion³⁾.

1) Hendrikse. Walcheren nederzettingsgeschiedenis in fragmenten.

2) en 3) Tirion. Tegenwoordige staat der Verenigde Nederlanden; Behelzende eene beschrijving van Zeeland.

2. Kerkelijke ontwikkeling

Toen keizer Constantijn in het jaar 313 het christendom als staatsgodsdienst erkende, schaarden velen zich onder de banier van de christelijke kerk. Veelal ging het dan om uiterlijke en zelfzuchtige redenen; zodra er weer vervolging kwam, vielen velen af. Meer en meer viel de kerk in handen van een door haarzelf ingestelde geestelijke macht, de clerus, met aan het hoofd daarvan een bisschop. De clerus voerde als een afzonderlijke stand heerschappij over de kudde van Christus. Dit leidde er toe dat uiteindelijk de bisschop van Rome alle macht in de kerk voor zich opeiste. De Paus, papa of vader, van Rome trad op als plaatsvervanger van Christus op de aarde. Niet meer voor Koning Jezus, maar voor hem zou alle knie zich moeten buigen. Zo werd het huis van God een diensthuis. Sion kwam in de handen. De waarheid werd verduisterd, het Woord van God gebonden en de leer vervalst. De kerkelijke eredienst werd meer en meer een cultus van pracht en praal zonder wezenlijke inhoud. De bediening van het Woord werd naar de achtergrond geplaatst. Vergeving van zonden werd een bemiddelende zaak van de priesters; genade werd koopwaar! Heilig verklaarde mensen werden als middelaars in Christus' plaats gezet. Het goud van de eerste pinkstergemeente verdonkerde. Ketterijen verdrongen de zuivere leer. De Geest werd geblust. De grootste vijand van de Kerk bleek de geestelijkheid te zijn, de clerus. De geschiedenis herhaalde zich. Een nieuw Sanhedrin stond op tegen Christus en Zijn gemeente. De strijd tussen het vrouwenzaad en het slangenzaad laaide weer op. De kerk die zich intussen ontplooid had tot een gigantische macht op aarde miskende en verloochende haar Koning en sloot Zijn Woord toe.

Reformatie

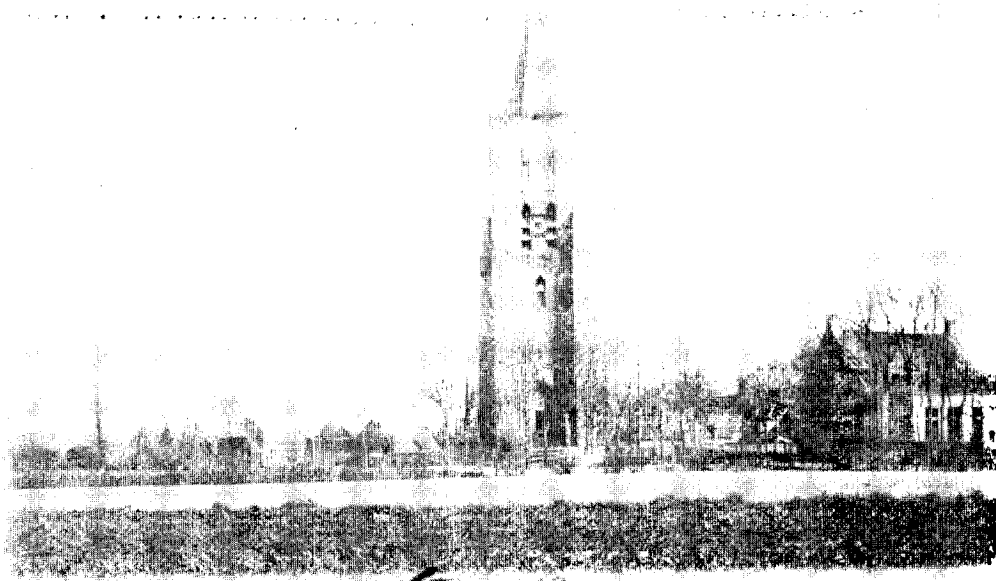
God Zelf bracht een Reformatie van Zijn Kerk tot stand. In het donker van de tijden verlichtte Hij mensen met het licht van Zijn Geest. Zij gingen de toestand van de Kerk inzien en sloegen alarm. Hun namen zijn ons bekend: Johannes Hus, John Wicklif, Maarten Luther, Johannes Calvijn, Ulrich Zwingli en anderen. Zij

riepen de gedeformeerde Kerk op tot reformatie. Een langdurige strijd ontbrandde. Weer vloede het bloed van de martelaren. De ware Kerk ging de brandstapel op, hield zich schuil of vluchtte naar het buitenland en de valse kerk leek te triomferen. En toch zou uit deze grote verdrukking een bloeiende Kerk ontstaan, als een Godswonder. Luther vanuit Duitsland, en meer nog Calvijn vanuit Zwitserland, hebben in Gods kracht de Nederlandse Kerk teruggevoerd naar de ware bijbelse grondslag. Leerlingen van Calvijn bewerkten de zuidelijke Nederlanden en stichtten daar protestantse gemeenten. Dit was echter tegen de zin van de heersende Roomse Kerk. Ook het burgerlijk gezag kon geen verdeeldheid verdragen. Zowel Karel V als zijn opvolger Philips II duldden geen nieuwe leer.

In 1561 liet de landvoogdes Margaretha van Parma in het kasteel te Doornik een groep mensen samenkomen om te bezien hoe de Hervorming het beste bestreden kon worden. In de nacht werd een pakketje over de kasteelmuur geworpen. De inhoud van het pakket bleek een verantwoording van de gereformeerden te zijn, een geloofsbelijdenis, met een open brief aan Philips II. Een beroep op de rechtvaardigheid van de koning, een appèl voor vrijheid van godsdienst. Het mocht niet baten. De samensteller van de geloofsbelijdenis, Guido de Bres, moest zijn belijdenis met de dood bekopen. Toch brak het licht door!

Nadat in 1566, tengevolge van de geestelijke verdrukking, een beeldenstorm door ons land trok, zette de hervorming door. Maar tevens betekende dat een vrijheidstrijd tegen de Spaanse onderdrukking. Zo ontworstelden steeds meer steden en dorpen zich aan de kerkelijke en Spaanse overheersing. Ook op Walcheren gloorde het licht van de hervorming.

Voor de scheepvaart dienden destijds de vanaf zee zichtbare torens en kerken als bakens. Zo werd Oostkapelle omschreven als 'ene kerk met een Hoogen en Dikken vierkanten toren'¹⁾. Voor de scheepvaart naar Veere, zo kort voor de havenmonding, vormde deze toren een belangrijk baken. De hoge en dikke toren staat nog steeds in volle glorie in het dorp. Deze heeft de eeuwen getrotseerd. De oude kerk, die vermoedelijk als één van de Walcherse moederkerken en bovendien als bezit van de Middelburgse abdij veel groter en fraaier geweest moet zijn dan het huidige gebouw, is echter niet meer te zien. In de tijd van de

*Oostkapelle
Veere*

De 'Hoogen en Dikken vierkanten toren'.

overgang naar de Reformatie zijn op Walcheren veel verwoestingen aangericht. Vlissingen koos in 1572 al de zijde van de Prins van Oranje. Middelburg bleef nog tot 1574 onder de Spanjaarden. Dat gaf een twee jaar durende strijd op Walcheren. Beide partijen, Geuzen en Spanjaarden trokken plunderend over Walcheren. Ook de Oostkapelse kerk werd daar het slachtoffer van; tijdens het beleg van Middelburg in 1572 werd de kerk verwoest. Na de Hervorming werd voor het houden van de Reformatorische godsdienst oefeningen een houten kerkgebouw aan de toren geplaatst. Lange tijd heeft deze kerk niet bestaan. In 1582 al werd deze door een zware storm, Tempeest genoemd, omver geblazen.

Blijkens geschriften van de regering der stad Veere, waaronder Oostkapelle ressorteerde, werd op 27 augustus 1585 de bouw van een kerk in metselwerk te Oostkapelle aanbesteed²⁾. Spoedig bleek de kerk te klein om alle kerkgangers te kunnen herbergen. In 1610 werd een vergroting uitgevoerd die de kerk op de huidige afmetingen bracht. Dit alles duidt er wel op dat er groei zat in de reformatorische kerk die in de zeventiger jaren van de zestiende eeuw hier ontstond. Die gemeente kreeg in 1579, dus in het jaar waarin de nieuwe houten kerk gereed kwam, haar eerste predikant in de persoon van dominee Johannes de Pourck. De gemeente behoorde tot de classis Walcheren waarvan wij weten

dat die in 1591 de grootste classis in de Verenigde Nederlanden was. In totaal telde de classis 56 gemeenten met 81 predikanten, liggend op Walcheren, Noord-Beveland en in Staats-Vlaanderen.

Nadere Reformatie

De invloeden van de oude Roomse Kerk bleven lang merkbaar in de Reformatorische Kerk. Oude gebruiken en tradities werden vastgehouden of leefden telkens weer op onder de Walcherse bevolking. De zondag werd bij uitstek een dag van vermaak met in de morgen een kerkdienst. Het herbergbezoek nam, vooral ook op de zondag, hand over hand toe. De kerkenraad van Oostkapelle beklagde zich in een classicaal verslag over de 'dorheyt, magerheyt en weinigh doorbreckinge van het geestelijke leven, hoewel er nog weinige sijn van welcke wij vertrouwen, dat sij den Heere met een teeder herte in opregtigheyt soucken te vreesen, die in den Heere onse blydschap en croone syn³⁾.

Dus er was nog een overblijfsel. De Kerk zou stand houden al ging het ook door het duister heen. Evenals voor de Reformatie werden ook nu weer waarschuwend stemmen gehoord. In de Zeeuwse gewesten waren dat Herman Faukelius, Willem Teellinck, Godefrides Udemans, Jodocus van Lodenstein, Bernardus Smytegelt en anderen, de nadere reformatoren. Zij riepen op tot mijding van werelds vermaak en heiliging van de levenswandel. Maar het verval, de liberalisering van de kerk, zette door. De tijd van de Verlichting brak aan. Velen wantrouwden de vernieuwingsdrang in de kerk. Er ontstond een steeds grotere onrust onder hen die het goede voor de kerk zochten, hen die het om de eer van de Koning van de Kerk ging.

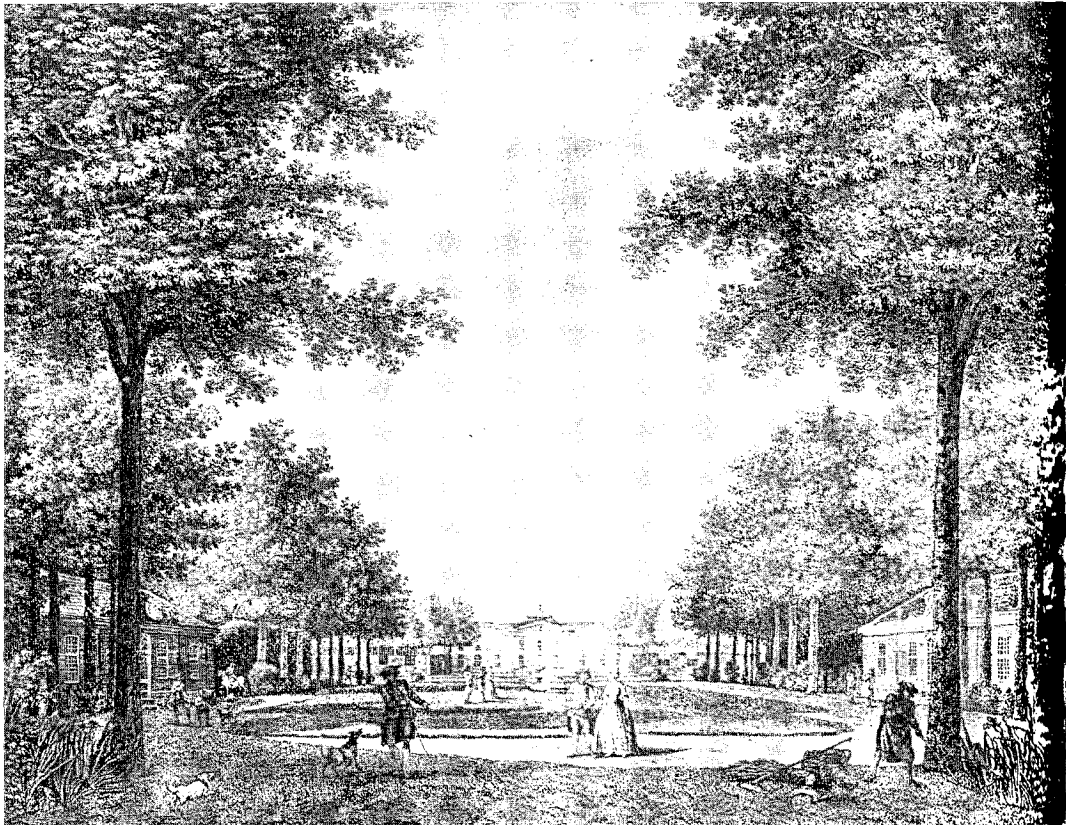
Afscheiding

De invoering van nieuwe psalmen, gezangen en reglementen en het opdringen van vrijzinnig-liberale gedachten gaven uiteindelijk de doorslag. De predikanten De Cock, Brummelkamp, Scholte en anderen gaven zich niet zo maar gewonnen, zij verdedigden de Gereformeerde leer in de vaderlandse kerk. Zij kregen geen gehoor. Integendeel! Zij werden beschuldigd van kerkscheuring en kwamen buiten de kerk te staan. Een deel van de bevolking zocht naar de zuivere prediking en kon zich niet vinden in de nieuwe vrijzinnige leer waarin de deugd van de mens werd aangeprezen als zaligmakend en de genade miskend werd. Toch bleven in de vaderlandse kerk ook nog predikanten de waarheid verkondigen. Zij waren wel sterk in de minderheid. Door de

Afscheiding werd geen nieuwe Kerk gesticht, maar de Gereformeerde leer van de oude kerk gehandhaafd. Zo werd de afgescheiden kerk een voortzetting van de Kerk van de Reformatie, de Hervormde Kerk.

Afscheiding op Walcheren

Ook op Walcheren werd het ongenoegen over het kerkbestuur merkbaar. Gevolg was dat ook hier kerkdiensten werden gehouden buiten de vaderlandse kerk om, een uit de nood geboren situatie. Dominee Huibert Jacobus Budding van Biggekerke bracht in die gemeente een schriftuurlijk-bevindelijke prediking en ging niet mee met de tijdgeest. Hij verzette zich daartegen en kwam in 1836 buiten de Hervormde Kerk te staan. Hij ging voor in een landbouwschuur in Biggekerke en op veel meer plaatsen

Sint Jan ten Heere.

in Zeeland⁴⁾. Zo ook op de buitenplaats Sint Jan ten Heere tussen Westkapelle en Aagtekerke, gelegen op het grondgebied van Domburg. Op deze plaats had voorheen een vrouwenklooster van de Johaniterorde gestaan. Het klooster deed dienst als een soort verzorgings- of ziekenhuis. Na de Reformatie werd het klooster met andere kerkelijke bezittingen verkocht. Na die tijd werd het klooster verbouwd of omgebouwd tot een heerlijke buitenplaats. Verscheidene rijke families hadden in de loop van de jaren door vererving of koop het buiten in hun bezit. In de tijd van de Afscheiding was het in het bezit van Jonkheer Willem Versluijs. Hij stelde ruimte in zijn gebouwen beschikbaar aan de Afscheidenen voor het houden van hun godsdienstoefeningen. Hier preekte ook ds. Budding uit Biggekerke. Ook Johan Willem Vijgeboom, die in 1822 reeds in het Zeeuws-Vlaamse Axel en ook wel buiten Zeeland godsdienstoefeningen hield, en daarom wel de voorloper van de Afscheiding wordt genoemd, preekte hier.

Het herenhuis van Jbr. Versluijs in Middelburg.

Aangezien de Afgescheidenen zich niet hielden aan de wettige, nog uit de Franse tijd afkomstige wetgeving die bepaalde dat men met meer dan twintig personen niet mocht samenkomen, werden zij regelmatig beboet en ook wel gevangen gezet. Alle boeten die opgelegd werden aan Budding, Vijgeboom en Jonkheer Versluijs werden door laatstgenoemde betaald. Ook in Middelburg schied hij gelegenheid voor samenkomsten van de Afgescheidenen. Daar werden eerst bijeenkomsten gehouden in de zogenaamde 'Chineze tuin'. Dit was een uitspanning⁵⁾ even buiten de Langevielepoort en stadsvesten op Koudekerks grondgebied. Later werd één van de fraaiste herenhuizen in de Middelburgse Lange Delft⁶⁾, ook eigendom van Versluijs, beschikbaar gesteld voor godsdienstige bijeenkomsten. Zo zien we dus dat op Walcheren op verschillende plaatsen door de Afgescheidenen werd vergaderd.

Ledeboerianen

Intussen was in 1840 de Benthuizense predikant L.G.C. Ledeboer na zijn protesterende daad van wegwerping en begraving van de gezangen en reglementen uit zijn ambt gezet. Ook hij kwam naar Walcheren en vond in de Afgescheiden gemeente medelijders, medezuchters en medestanders. Hij preekte in hun diensten. De 'Gereformeerde Gemeente Jesu Christi vergaderd tot Sint Jan ten Heere', zoals de toenmalige benaming was, conformeerde zich geheel aan Ledeboer. Een ander deel van de Afgescheidenen had zich door de vrijheidsaanvraag⁷⁾ aan de koning van de oorspronkelijke Afgescheidenen losgemaakt.

Zij bestonden voort onder de benaming Christelijke Gereformeerde Gemeenten. In Middelburg, Meliskerke en Serooskerke vond men die gemeenten. Zij verenigden zich in 1892 met de uit de Doleantie ontstane Nederduits Gereformeerde Gemeenten en manifesteerden zich van toen af onder de naam 'Gereformeerde Kerken in Nederland'.

De gemeenten die ds. Ledeboer volgden in zijn afwijzing van vrijheidsaanvraag en waarin hij bleef voorgaan, kregen ter onderscheiding de naam 'Ledeboeriaanse' gemeenten. Zij kwamen samen in Aagtekerke en Middelburg, nog steeds in de door Jonkheer Versluijs beschikbaar gestelde ruimtes.

In 1875 overleed de weldoener van de Ledeboerianen. Het herenhuis aan de Lange Delft in Middelburg met kerkzaal en bijbehorende grond en gebouwen werd bij testamentaire beschikking

aan de Gereformeerde Gemeente van Middelburg vermaakt. Aan de armen van de gemeente werd f 5000,- overgemaakt. Deze erfenis werd door de gemeente aanvaard. De buitenplaats Sint Jan ten Heere werd echter op last van de erfgenamen afgebroken. Daar verloor men dus de vergaderplaats voor de Walcherse streekgemeente. Daar moest een oplossing voor gevonden worden. Die vond men in de bouw van een nieuwe kerk in Aagtekerke. De nog goed bruikbare materialen van het afgebroken Sint Jan ten Heere werden gebruikt voor de bouw van de kerk.

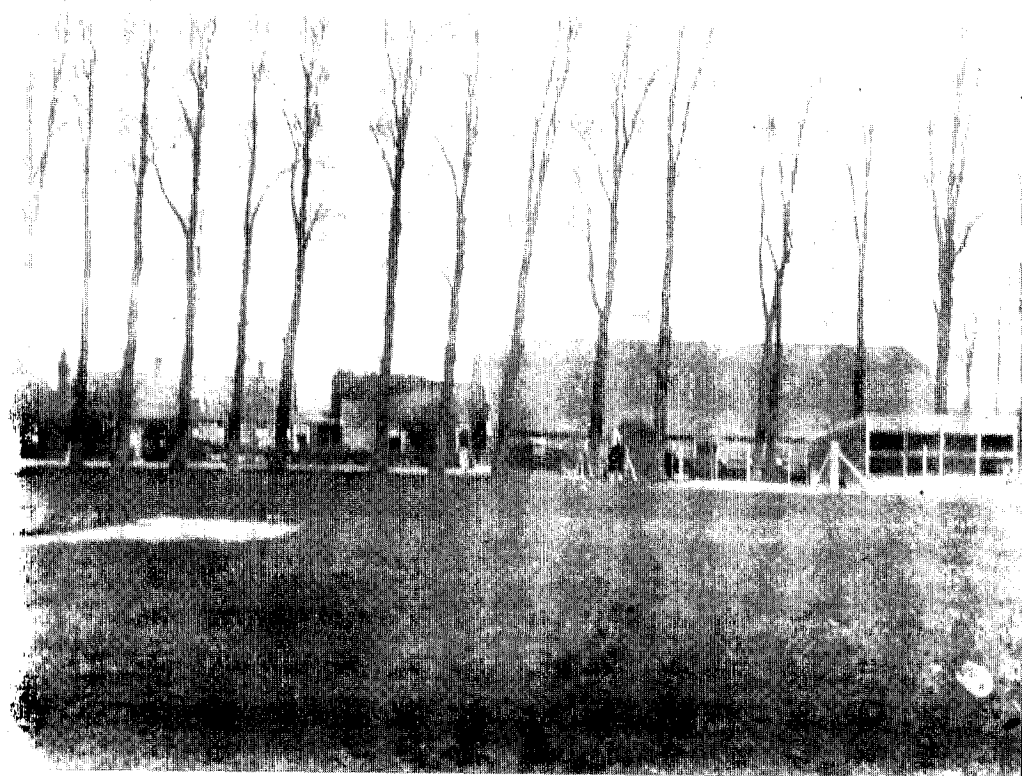
- 1) Tirion. Tegenwoordige staat der Verenigde Nederlanden; Behelzende eene beschrijving van Zeeland.
- 2) en 3) Kesteloo, Oostkapelle in woord en beeld.
- 4) Dekker, Huibert Jacobus Budding en zijn gemeenten in Zeeland.
- 5) Een uitspanning was een gelegenheid waar reizigers konden rusten en de paarden 'uitspannen' en gevoerd werden.
- 6) Later was in dat gebouw de Provinciale bibliotheek gevestigd. Bij het bombardement op 10 mei 1940 bleef alleen de voorgevel overeind staan. Een fragment daarvan is geplaatst in de hal van de nieuwe Ter Hoogkerk van Middelburg-Centrum.
- 7) Met de vrijheidsaanvraag richtte men zich met een verzoek om erkenning tot de koning. Ledeboerianen en Kruisgezinden erkenden de koning niet als gezaghebber in de kerk en weigerden daarom vrijheid aan te vragen.

3. David Janse

In alle dorpen en steden op Walcheren had de Afscheiding ahang. De tegenwerking van het kerkelijk bestuur en burgerlijke overheid was echter zo groot dat velen lange tijd weifelden om de grote stap van de overgang te maken. Regelmatig werden door de gemeenteveldwachters de namen van deelnemers aan Afscheiden bijeenkomsten geregistreerd. Degenen die een gebouw ter beschikking stelden en de predikers werden beboet. Uit Oostkapelle is bekend dat een zekere daar wonende Boudewijn Schreijenberg zich in september 1836 al van de Hervormde Kerk afscheidde. Blijkens de kerkenraadsnotulen van 5 december 1852 moeten er telkens weer namen van de kansel afgelezen worden van mensen die zich aan de Hervormde Kerk onttrokken wegens overgang naar de Afscheidenen. Anderen bleven langer zoeken naar een goede prediking. Dat weten we ook van de Oostkapelse jongeman David Janse.

Familie

David werd op 4 november 1828 geboren als tiende kind in het gezin van Jan Cornelis Janse en Jannetje Huijsman. Het gezin Janse bewoonde het 'Groot Middenhof' in Oostkapelle. Op de plaats waar, bij de geboorte van David, de boerderij stond werd in 1755 een buitenplaats gebouwd door Mr. Kornelius van der Helm Boddaert, schepen en raad van de stad Middelburg. In 1799 werd de buitenplaats verkocht aan Leonardus Cornelius Gregorie van Veere met een opstand van ongeveer 4500 olmen, linden en andere bomen, een speelhof en visrijke vijvers. Blijkbaar was de buitenplaats toen al in verval. In 1804 werd de plaats verkocht aan Willem Jacobse Verhage uit Boudewijnskerke. Verhage sloopte een groot gedeelte en verbouwde het restant om tot boerderij. In 1818 kwam de boerderij Groot Middenhof door koop in het bezit van Jan Cornelis Janse. David Janse schreef later zelf: 'Mijn geboorteplaats was een schoon gelegen boerenhofstede 'Groot Middenhof' dicht bij het dorp Oostkapelle in het eiland Walcheren'. Over zijn afstamming schreef hij in een brief: 'Van Vaders zijde ben ik uit Franschen bloede, door vluchten om des

Het 'Groot Middenhof' in Oostkapelle, geboorteplaats van David Janse.

geloofs wille, waarschijnlijk met de opheffing van het edict van Nantes omstreeks het jaar 1685 en op dien tijd te Vlissingen aangekomen. De oorspronkelijke naam werd uitgesproken Raimsté, doch hoe hij geschreven werd, is mij niet bekend. Deze gevluchte voorvader heeft één zoon gehad en werd genoemd Jan Hendrikz. Deze won elf kinderen en bracht den toenaam zijner kinderen op zijn voornaam, 't welk wel met toestemming der regeering geschied zal zijn. Van toen af is de naam van Janse tot heden toe in het eiland Wacheren en elders verspreid. Dit is de afkomst van de zijde mijns vaders; Psalm 22 laatste zangvers in de oude berijming, mocht dat bevestigd zijn! Van moeders zijde een echte Nederlandsche naam, n.l. Huijsman naar de land- en huislieden'. David werd gedoopt in de plaatselijke Hervormde Kerk door dominee Johannes Greve. Naar goed familiegebruik had hij met de naam Gilles gedoopt moeten worden. De vader gaf echter de voorkeur aan de naam David. David had als kind al veel behoefte aan geestelijk voedsel. Zijn moeder onderwees hem in het vragenboekje van Borstius. De Bijbel had voor hem veel

waarde. Hij had behoefte aan Christus door ware bekering en wedergeboorte. Maar zelden vond hij goede leraars in de Hervormde Kerk.

Het verwonderde hem dat hij de hem bekende wedergeborenen niet in de kerk zag. Hij begreep later dat zij geen voedsel vonden onder de plaatselijke prediking en dat zij zich daarom bij de Afscheidenen voegden. Daardoor kreeg hijzelf ook steeds meer betrekking op hen die de Hervormde Kerk verlieten en bezocht ook hun godsdienstoefeningen, eerst in Middelburg bij ds. Kleijn en later op Sint Jan ten Heere. Zo kwam hij in kennis met dominee Ledeboer en zijn latere opvolger ds. P. van Dijke. Het gezin waarin David opgevoed werd, bleef de Hervormde Kerk trouw. Vader en moeder gingen met de kinderen regelmatig naar de dorpskerk in Oostkapelle. David werkte aanvankelijk op de boerderij van zijn vader. Het gezin Janse telde veertien kinderen. Er moest dus nogal wat brood op tafel komen. Vanaf zijn 21e jaar ging David in dienstbetrekking bij zijn zwager die onder Oostkapelle een boerderij had. Zijn broers hadden hem al meermalen afgeraden om het boerenwerk te blijven doen. Dat was te zwaar voor hem, meenden zij, omdat hij wat zwakker was dan zijn broers. Maar het leren van een vak of beroep, anders dan het boerenwerk, was in die tijd voor een boerenzoon minderwaardig. Dat voelde hij zelf ook zo aan; daarom bleef hij toch het boerenwerk doen.

Huwelijk

In mei 1851 ontmoette hij Johanna Marinussen, een vrouw van zijn eigen leeftijd, maar ook van eigen geestelijke hoedanigheden. De kennismaking ontstond bij de kerkgang. Beiden kerkten toen regelmatig in Middelburg bij één van de Afscheiden predikanten. Blijkbaar waren er mensen die bezwaar hadden tegen die verbintenis. Op 9 februari 1852 schreef hij namelijk een brief aan zijn ouders waarin hij zich voor zijn keus verantwoordde. Hij meende, zo lezen wij daarin, 'aanvankelijk in dezen weg in Gods gunst geleid te zijn'. Bovendien is hij er vast van overtuigd dat het haar lust en keuze is om de Heere te dienen. Van eventuele bezwaren van de ouders tegen een huwelijk horen we niet. Het huwelijk werd voltrokken op 23 april 1856 en bevestigd door de in de Middelburgse Afscheiden gemeente dienende ds. H.H. Middel. Van toen af werkte David, samen met zijn vrouw, weer op de ouderlijke boerderij het 'Groot Middenhof'. In 1858 werd een boerderijtje met 10 hectare land gekocht, waar hij met zijn

'De Eenzame' met op de achtergrond het kasteel Westhove.

vrouw zelfstandig kon werken. Het boerderijtje droeg de naam 'De Eenzame'. Het lag in de omgeving van het kasteel Westhove. Het waren geen slechte tijden voor het echtpaar Janse. Hij schrijft daar over: 'Zijn oog was op ons en bij harden landbouwarbeid, kregen wij bijna dagelijks zoete lessen en leeringen, die in Zijn aanbiddelijke voorzienigheid ons voorkwamen en niet onopgemerkt voorbijgingen. Soms echter ook bezwaren, die niet gering waren als omtrent de eerste blijde verwachting, dat wij ons niet zouden verblijden, 't welk ook alzo gebeurde in de maand Februari 1857'. Tot zes maal toe werd een levenloos kind geboren. Dit bracht voor het echtpaar zware beproevingen met zich mee. Pas het zevende kind, een zoon, werd levend geboren. Twee daarop volgende geboorten moesten weer aan het graf toevertrouwd worden. Het enige kind werd op vierjarige leeftijd zo ziek dat de doktoren alle hoop op herstel opgaven. 'Door de deskundigen opgegeven, maar plotseling door de Heere gered', zo vatte Janse het samen in een brief. Deze zoon groeide verder in gezondheid op. De nazaten van Janse zijn nog onder ons!

Ambtsdrager

Hoewel Janse in het kerkelijke gebeuren lang zoekende was, werd hij op 28-jarige leeftijd lidmaat van de Middelburgse Ledeboeriaanse gemeente. Hij legde belijdenis af bij de hem welbekende en door hem zeer geachte ds. P. van Dijke. Al spoedig kreeg hij bij de Ledeboerianen de taak van voorlezer en voorzanger.

In 1866 werd Janse gekozen tot diaken in de gemeente Sint Jan ten Heere. Het was toen zo dat de Ledeboeriaanse gemeente op

4 Kockengen 28 Dec 1880
 Leer Geliefde jongeling
 ook mocht jij met mijne vrienden nog
 te bedenke wijzen aan die los die des
 keeren geeft heb late bekrijsen om
 aan den keeren te gedenke in de dag
 uwen jonkheid o jongeling o mocht
 des keere geeft die de keeren heeft
 stier te zier ners en de mijne niet
 genade is stier te schenke o vriend
 o het is te hoog noodig tijd want
 ook ook het ken te schielijk en spoedig
 gedaan zijn o jongeling en zeet ook
 wel dat ons lezen maar niet bekrijsen
 als een hand breed ook mocht jij en de
 mijne is zeel te zage wijzen keere keere
 en geef mij zulke is te geloofen op dat
 ik toch te niet tal rekene op zeel
 jaare maar o leg en hand de kort
 stondigheid van mijn zergankeljk: lese
 is jaer ooge ook keere keere dat ik
 tog mijn hart niet langer mocht ken

Een brief geschreven aan David Janse door vrouw Poirot uit
 Kockengen.

Walcheren twee afdelingen had, namelijk Sint Jan ten Heere en
 Middelburg. Elke afdeling had echter eigen kerkenraadsleden en
 voorgangers. De voorganger in Sint Jan ten Heere was toen de
 ouderling Pieter de Voogd. Hij was geen oefenaar, maar deed wel
 een eigen voorafsprak bij het lezen van een preek. Bij ziekte van
 De Voogd nam Janse dat ambtelijke werk van hem over. Dat was
 al een oefenschool voor zijn latere dienstwerk. In Middelburg was
 ouderling Florus Braam in die tijd ouderling en oefenaar. In 1869
 werd Janse voor die afdeling met algemene stemmen tot ouder-
 ling en hulp van Braam benoemd. Braam oefende in de morgen-
 en middagdienst en Janse las dan in de avonddienst een preek
 waaraan hij zelf een voorafsprak toevoegde. Het was wel een
 zware opgave voor iemand uit Oostkapelle om diensten in
 Middelburg te leiden. Het was toch altijd ruim twee uur lopen van
 huis naar de kerk. Bij afwezigheid van Braam leidde Janse de
 morgen- en middagdienst en werd er 's avonds door een ouder-
 ling gelezen. Over deze tijd schreef hij: 'Dit werk ging veel op en
 neder met moedgevende en moedbenemende toestanden, met
 voor- en tegenstand, van binnen en van buiten. Dit was mij tot
 vertroosting, dat ik een open toegang aan den troon der genade
 had en wel eens in benauwdheid een woordje van boven kreeg
 tot opbeuring en versterking; Psalm 27, de twee laatste verzen zijn
 mij zoet geweest. Ook wist ik hoe en in Wiens Naam ik was
 begonnen en hoeveel verloochening en opoffering van tijd en
 krachten er aan was verbonden, daar ik de geheele week door in
 mijn beroep als landbouwer hard werkte en alles geheel onbe-
 zoldigd diende'.

Oefenaar

De oefenaar Florus Braam overleed in maart 1872 op veertigjari-
 ge leeftijd. Nu verzocht ds. Van Dijke Janse om in het vervolg het
 lezen van preken na te laten en de gemeente te dienen met het
 oefenen. Dat betekende dus dat hij het werk van Braam moest
 overnemen. Zo werd hij in 1872 oefenaar van de afdeling
 Middelburg. Bij dit alles bleef hij landbouwer op zijn bedrijf aan
 de Westhovenseweg in Oostkapelle. In feite had hij de leiding
 over de gemeente van Middelburg. Dat was wel een zware opga-
 ve. En dat alles letterlijk Pro Deo. Voor God! Als oefenaar ontving
 hij geen bezoldiging voor zijn werk. Zelfs toen hij later ook bui-
 ten Middelburg ging preken, kreeg hij daarvoor alleen maar een
 reiskostenvergoeding.

Bij de Ledeboerianen waren toen zo'n 20 gemeenten aangesloten.

Zij waren over het gehele land gevestigd. Voor ds. Van Dijke, de enige predikant, was het een hele opgave om al die gemeenten te bedienen. Hij kon de hulp van oefenaar Janse goed gebruiken. En daar bleef het niet bij. In Goes kreeg hij hulp van de oefenaar Diedericus Wijting.

In april 1877 verzocht de Middelburgse kerkenraad met als president P. van Dijke en scriba D. Janse in een brief aan Jan Vader te Meliskerke of hij zich beschikbaar wilde stellen om als voorganger te dienen in het kerkgebouw te Aagtekerke. Daar was in 1876 het nieuwe kerkgebouw, als vervanging van de vergaderplaats Sint Jan ten Heere, gereed gekomen. Men miste echter een voorganger.

Vader was wagenmaker in Meliskerke en in die plaats lidmaat van de Christelijke Gereformeerde Gemeente. Vanwege zijn bezwaren tegen de prediking in de plaatselijke Hervormde Kerk en het feit dat deze kerk godzalige leraren had uitgeworpen, had hij er in zijn jonge jaren al bezwaar tegen om daarvan lid te worden. Hij kerkte toen vaak in Middelburg bij de Afscheiden dominee H.H. Middel. In deze predikant had hij vertrouwen. In de gemeente van ds. Middel legde hij in mei 1851 belijdenis af. Dus bij dezelfde dominee die enkele jaren later het huwelijk van David Janse bevestigde. Kennelijk hadden Janse en Vader eenzelfde voorkeur voor deze predikant. Toen de Afscheiden gemeente van Middelburg in 1869 in Meliskerke een zelfstandige gemeente institueerde werd Vader daar als lidmaat ingeschreven. Nu werd tot hem het verzoek gericht om oefenaar te worden in Aagtekerke. Janse zelf liep nog maar eens even van Oostkapelle naar Meliskerke om eigenhandig de beroepsbrief te overhandigen. Na veel strijd nam Vader het beroep aan. Op zondag 20 mei 1877 verbond hij zich aan de afdeling Aagtekerke. Het was begrijpelijk dat hij nu moeilijkheden kreeg met zijn eigen kerkenraad. Lidmaat van de Christelijke Gereformeerde Gemeente in Meliskerke en oefenaar bij de Ledeboerianen in Aagtekerke; een constructie die nogal wat problemen gaf! Vader zelf beschouwde wat hij deed als een tijdelijke hulpverlening aan een ander deel van Gods Kerk. Zijn kerkenraad dacht daar anders over, maar voor Janse was het wel een verlichting in zijn werk; hij had geen zorg meer voor Aagtekerke.

Predikant

Op 3 maart 1883 overleed ds. P. van Dijke. Dat was voor de Ledeboerianen een groot verlies. De twintig gemeenten hadden

geen predikant meer. De drie oefenaars predikten wel in de gemeenten, maar de sacramenten konden niet bediend worden. Daar werd een oplossing voor gevonden door de gezamenlijke gemeenten. Uit de drie oefenaars werd een predikant gestemd. Volgens een brief van Janse werd de vergadering gehouden op 20 juni 1883 en werd hij zelf tot leraar beroepen. De beroepsbrief die hij kreeg was ondertekend door M. Poirot te Kockengen, ouderling te Oudewater en scriba van de algemene vergadering. Na veel overdenking en beraad kwam Janse op 4 september tot volle overgave en nam hij het beroep aan. Op zondag 16 december volgde zijn bevestiging tot herder en leraar van de 18 Ledeboeriaanse gemeenten, in de kerk te Middelburg. Ds. A.O. Schaafsma van Enkhuizen was de bevestiger. De benoeming en bevestiging van Janse gaf moeilijkheden binnen het kerkelijke verband. Oefenaar Wijting onttrok zich met zijn gemeente Goes aan het kerkverband en Jan Vader erkende de bevestiging tot predikant niet omdat volgens hem ds. Schaafsma geen geordend predikant was. Deze zou wel zendingsleraar geweest zijn bij het Nederlandse Zendingsgenootschap, maar nooit officieel tot predikant zijn geordend. De moeilijkheden onderling liepen zo hoog op dat Jan Vader uiteindelijk werd ontzet uit zijn ambt. Op verzoek van zijn volgelingen hield hij in het vervolg in Meliskerke godsdienstoefeningen. Daar ontstond in 1891 een Gereformeerde vereniging die later aansluiting kreeg bij de Kruisgemeenten. Het gevolg van dit alles was wel dat ds. Janse er weer alleen voorstond. Tien jaar later schreef hij in een brief: 'Van dat oogenblik af tot heden toe, heb ik in de 16 á 17 plaatsen, die ik thans nog bedien, nog geen enkelen Zondag rust gehad van niet te prediken of door ongesteldheid een geheel dag verhinderd te zijn. Psalm 115 vers 1.'

Vanzelfsprekend kon hij nu zijn landbouwbedrijf niet meer voortzetten. Hij verkocht de boerderij en vertrok uit Oostkapelle naar Middelburg. Daar woonde hij in de Koepoortstraat. Tot aan zijn overlijden zou hij daar blijven wonen. Aan het eind van de negentiger jaren kreeg Janse hulp van de oefenaars Beversluis en Boone. Helaas weigerde Beversluis bevestiging tot predikant door Janse, ook weer om de kwestie Schaafsma, en kwam zo buiten het kerkverband te staan. L. Boone uit Sint Philipsland werd wel door Janse bevestigd zodat de Ledeboerianen weer twee predikanten hadden. Toen Janse tot predikant werd bevestigd was hij al 55 jaar. Nog ruim 18 jaar heeft hij als dominee mogen dienen in de diverse gemeenten.

Middelburg 9 Januari 1900.

Leer geachte Vriend en Broeder!

Des Heeren Zegen en Vrede, zij
u toegewenscht, met de uwe, de
Vrienden en Vriendinnen, in en om
Christus wil, door den bewerken-
invloed des H. Geestes, als gansch omwachten

Uwe Letteren van den 5 derer heb ik
(door des Heeren ongehouden goedheid)
in redelijken welstand ontvangen,
en daaruit weder welstand met de
uwe, en het overige volkje, behalve de
Vrouw van L. Vischer die zwak is,
mocht het den Heere behagen, haar nog
een goede van Man en Kinderen een
weinig te sparen, en hare ziele verkwikken.
En zoo is dan de levensbaan, voor de
Onze Vriendin (en zoo wij mogen hopen)
een geestelijkenuster, na al de avvijfel-
vassigheden van dit ondermaansche
afgeleide, en het stof tot stof gebrachte
de rust is boven voor des Heeren Erfdeel,
zalig die het zal geschenkt worden, door
de vrije liefde en genade, uit eeuwige
ontferming, Jeremia 63 vers 9 om zijn
zels wil, zonder eenige verdienste.

Een brief van Janse aan de familie Dalfsen in Genemuiden.

Hij was het ook die de Gereformeerde Gemeente van Oostkapelle op 7 maart 1900 institueerde. Ook preekte hij verschillende keren in Oostkapelle. Op zondag 11 mei 1902 preekte hij weer in zijn geboorteplaats Oostkapelle. Onwetend voor hem en de gemeente was dit zijn laatste preek. De volgende dag werd hij na thuiskomst ziek; een beroerte trof hem. Hij is daar niet meer van genezen. Op 24 mei overleed hij. Op woensdag 28 mei 1902 vond de begrafenis plaats te Middelburg. De leiding van de begrafenis berustte bij ds. L. Boone. Opmerkelijk was het dat aan zijn graf ook het woord gevoerd werd door de jonge oefenaar G.H. Kersten van de Meliskerkse Kruisgemeente. In kerkelijk opzicht was er gescheurdheid, maar in geestelijk opzicht eenheid!

Ds. Boone schreef over Janse het volgende: 'Hij was van een zacht en vriendelijk karakter en zeer goed voor den arme. Hij was altijd gereed om geld te geven; aan kinderen gaf hij gewoonlijk een dubbeltje en aan groote menschen kwartjes of guldens. Daarbij bezat hij een groote mate van kennis; zoowel in de Heilige Schrift als in politieke zaken. Daarbij kon hij enkele vreemde talen lezen; die hij alleen door zelfoefening had aangeleerd... Zoo is hij, als een getrouw dienaar des Heeren, afgelost van zijn post en heengegaan naar de eeuwige gelukzaligheid, die bereid is, voor de grondlegging der wereld... De laatste eer die hem werd aangedaan, was eene plechtige, doch eenvoudige begrafenis'.

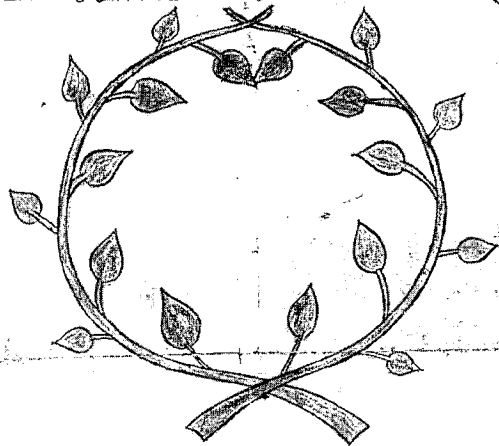
In Oostkapelle blijft de herinnering aan hem levend, mede door een naar hem genoemde straat.

Ter herinnering
aan David Janse.

ZALIG ZIJN DE DOODEN DIE
IN DEN HEERE STERVEN.

IN MEMORIA

DS. D. JANSE.

GEB : 4 NOVEMB. 1828.

OVERL : 24 MEI. 1902.

Het grafschrijft op het graf van ds. Janse.

4. Zelfstandige gemeente

In het laatst van de negentiende eeuw openbaarde zich een nieuwe reformatische beweging in de Hervormde Kerk. Het rationalisme in de kerk nam steeds grotere vormen aan. De leervrijheid, in feite al ingevoerd in 1816 samen met de opgedrongen reglementen, ging steeds meer knellen voor degenen die de oude gereformeerde leer stelden boven de liberalisering van de kerk.

Doleantie

Ook in Oostkapelle gingen in de Hervormde Kerk steeds meer stemmen op van klagers over de toestand in de kerk. Deze beweging kreeg de naam Doleantie, afgeleid van het Franse woord voor klaagschrift en de klagers werden dus dolerenden genoemd. De Middelburgse predikant P.J.W. Klaarhamer was een overtuigd aanhanger en voorvechter van deze beweging.

In 1886 vertrok uit Oostkapelle de hervormde predikant Sleswijk Visser. In zijn volgende gemeente Rijsoord ging hij over tot de Doleantie. Ook in Oostkapelle had hij het verval in de kerk bekritiseerd en zijn sympathie met de Doleantie getoond. Het gevolg daarvan was dat ds. Klaarhamer gevraagd werd om in de vacante periode ook in Oostkapelle voor te gaan. Hij stemde hiermee in. Zelfs na diens schorsing in 1887 had de Oostkapelse kerkenraad er geen bezwaar tegen dat hij nog in de gemeente voorging. Het kwam zelfs zo ver dat een deputatie van de kerkenraad naar Middelburg ging om bij ds. Klaarhamer aan huis de nodige stukken tot opzegging van de gehoorzaamheid aan de hogere kerkbesturen te ondertekenen. Op het laatste moment, men stond al op de stoep bij ds. Klaarhamer, durfde men het toch niet aan om met de kerk te breken. De losmaking ging derhalve niet door. Maar een deel van de leden van de plaatselijke kerk dat al kerkte bij ds. Klaarhamer in Middelburg of bij ds. Wolf in Serooskerke, waar in 1888 een dolerende kerk was gesticht, begon in Oostkapelle kerkdiensten te organiseren. Men kwam samen in de woning van Johannes Maljaars aan de Dorpsstraat en later in de schuur van A. Boogaard aan de Aagtekerkseweg. Een kerkenraad werd gekozen en op 8 juni 1890 bevestigd. Zo ontstond een dole-

rende gemeente, die in 1892 meeing in de vereniging tussen dolerenden, die zich eerst Nederduits Gereformeerden noemden, en de uit de afscheiding ontstane Christelijke Gereformeerde Gemeenten. Deze kerkgemeenschap noemde zich Gereformeerde Kerken in Nederland. In die tijd ontstonden tien van dergelijke gemeenten op Walcheren. De invloed van ds. Klaarhamer was goed merkbaar.

Ledeboeriaanse gemeenten

Intussen groeide ook de Walcherse Ledeboeriaanse gemeente die samenkwam in Middelburg en in Aagtekerke. We hebben al gezien dat David Janse uit Oostkapelle predikant in die gemeente werd. Meerdere mensen uit Oostkapelle verbonden zich aan die gemeente. Veelal ging men dan vanuit Oostkapelle in Aagtekerke naar de kerk. In het ledenbestand komen we de namen tegen van inwoners van Oostkapelle, zoals Maria Geldof, Jacobus Jobse, Elisabeth de Buck, Jan Janse, Jannetje Coppoolse, Joost Dekker, Pieter van Moolenbroek, Cornelis Schoe, Andries Maljaars, Pieter Riemens, Aarnout Willemse, Lena de Priester, Abraham Wattel, Cornelis Annot, Jacob Zwemer, Lourens Joosse en Jasper de Kam. Ook mensen uit de omgeving zoals Serooskerke en Vrouwenpolder stonden ingeschreven als leden van de Ledeboeriaanse gemeente.

Drie gemeenten

In 1899 besloot de Ledeboeriaanse kerkenraad om de Walcherse gemeente te splitsen in drie zelfstandige gemeenten: Aagtekerke, Middelburg en Oostkapelle. Mogelijk hadden gemeenteleden daar al eerder op aangedrongen. Men moest altijd grote afstanden te voet afleggen om de kerkdiensten te bezoeken. Uit een gezegeelde acte, opgemaakt op 1 maart 1900 te Middelburg, blijkt dat een vijftal leden van de gemeente in oktober 1899 gezamenlijk een stuk grond heeft gekocht om daarop een kerk te bouwen. De genoemde leden waren: Jan Janse Jan Corneliszoon, landbouwer te Oostkapelle, Jan de Visser Janszoon, landbouwer te Serooskerke, Simon Simonse, landbouwer te Serooskerke, Adriaan Meijers, landbouwer te Serooskerke en Simon de Kam, timmerman te Oostkapelle. Zij verklaren in de acte te hebben aangekocht 'een perceeltje bouwgrond liggende in de gemeente Oostkapelle en daarop te hebben gesticht een kerkgebouw deel uitmakende van de Gereformeerde Gemeente te Middelburg/-Segeersstraat'. De kerk met grond is eigendom van de eerderge-

Alle ondergetekenden:

1. Jan Janse Jan Corneliszoon landbouwer wonende te Oostkapelle.
2. Jan de Visser Janszoon Senior landbouwer, wonende te Serooskerke.
3. Simon Simonse landbouwer, wonende te Serooskerke.
4. Adriaan Meijers landbouwer, wonende te Serooskerke.
5. Simon de Kam, timmerman wonende te Oostkapelle.

verklaren:

dat zij te samen bij onderhandsche acte in de tot 11 de oktober achttien honderd negen en negentig overgeschreven koninklijke van de bewoening der hypotheeken te Middelburg, den verkinderen October achttien honderd negen en negentig in deel 613 no 29 hebben aangekocht:

Een perceeltje bouwgrond, liggende in de gemeente Oostkapelle, en op den perceelsgewijzen kadastralen legger der genoemde gemeente bekend in Fisk B no 352, 507 en 353, en daarvan een op het berein kennelijk aangeduid gedeelte, ter nooddanige grootte als later bij kadastrale opmeting blijken zal;

dat zij op dien bouwgrond hebben gesticht een kerk gebouw, deel uitmakende van de Gereformeerde Gemeente te Middelburg / Segeersstraat/

dat de gelden, voor den en onder benodigde door hen ondergetekenden zijn bijeengebracht voor ongelijke bedragen;

dat ten bewijze van het bedrag der door ieder vroeger te gelden zijn afgegeven op na den staande aandelen elk groot vijftig gulden;

dat op elke jaargadering, welke gehouden zal worden in de maand Januari van ieder jaar, voor het eerst in de maand Januari van het jaar negentien honderden een hal worden vastgesteld de waarde welke ieder aande-

De acte van aankoop van de grond voor de kerkbouw.

noemde leden. Zij zijn aandeelhouders: Janse neemt deel voor f 950,-, De Visser voor f 900,-, Simonse voor f 900,-, Meijers voor f 500,- en De Kam voor f 250,-.

Aan de oostkant van het dorp, doorsneden door de weg naar Middelburg, lag een stuk land dat Het Weeltje werd genoemd. De naam zal afgeleid zijn van de lage ligging of ook is het mogelijk dat de naam wees op oude vijverpartijen van het buitenhuis

'Groot Middenhof'. De aangekochte grond was een stuk van Het Weeltje; daarop werd de nieuwe kerk gebouwd.

Inschrijving leden en eerste kerkenraad

Op 26 januari 1900 werd in de consistorie van de nieuwe kerk door een commissie, bestaande uit diaken J. de Kam en de aandeelhouder J. de Visser, een zitting gehouden tot inschrijving van leden voor de nieuwe kerkelijke gemeente van Oostkapelle. De commissie schreef in: 31 mannelijke, 35 vrouwelijke en 89 doopleden. Gezien het aantal jonge doopleden was de nieuwe gemeente een relatief jonge gemeente. Vanaf deze inschrijvingszitting zijn alle kerkenraads- en overige vergaderingen en handelingen genotuleerd en bewaard gebleven. Zo ook van de eerste ledenvergadering op 9 februari 1900 die in opdracht van de classis werd gehouden onder leiding van de ouderlingen Jac. Poppe van Middelburg en H. Bimmel van Aagtekerke. Deze vergadering had tot doel kerkenraadsleden te kiezen. Volgens de notulen werden de door de 23 aanwezigen uitgebrachte stemmen door de voorzitter 'overluid' voorgelezen. Stemmen werden uitgebracht op Cornelis Annot, Jacob Cijssouw, Joost Dekker, Jan Janse Jzn., Jasper de Kam en Jan de Visser Janszn. Gekozen werden tot ouderling Joost Dekker en Jasper de Kam en tot diaken Jan de Visser. De Kam, die al diaken was in de Aagtekerkse afdeling van de gemeente, bedankte voor de verkiezing. Hij werd nu wel als diaken toegevoegd aan Oostkapelle. Dekker en De Visser namen hun verkiezing aan.

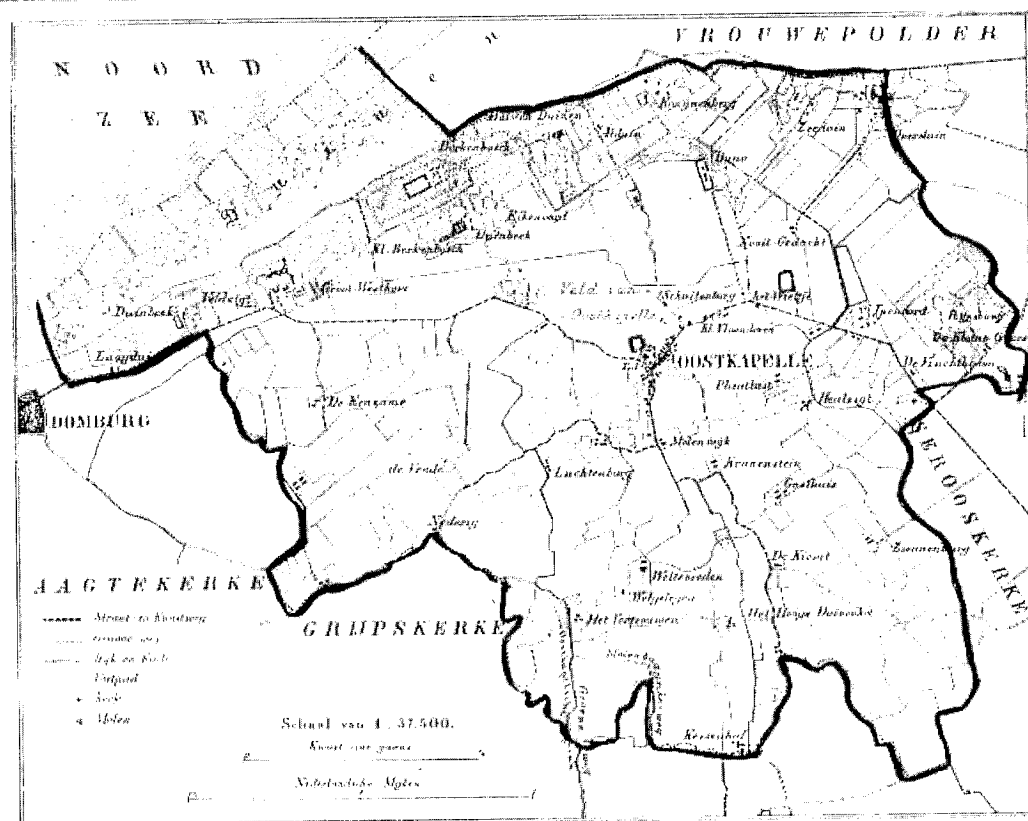
De man rechts met hoge boed en paraplu is Jacob Corré.

Samenwerking

De kerkenraden van Aagtekerke en Oostkapelle werkten in combinatie; zij vergaderden in eensgezindheid. Oostkapelle werd vertegenwoordigd door de al genoemde ouderling en diakenen en voor Aagtekerke hadden de ouderlingen Hubrecht Bimmel en Jacob

PROVINCIE ZEELAND.

GEMEENTE OOSTKAPELLE.

1875.

1875. Bandoen 830 Inwoners.

De man van H. J. Schone de Leeuw.

Kaart van Oostkapelle waarop het Weeltje wordt aangegeven met het 'Wieltje'.

Corré en de diakenen Pieter de Lange en Jacob Wisse zitting. Op de eerste, gecombineerde kerkenraadsvergadering werd Jacob Corré benoemd tot voorzitter, terwijl Jasper de Kam de functie van scriba ging vervullen.

De Kam schreef het volgende rijmpje op de eerste bladzijde van het notulenboek:

'Het nuttige dat u vindt in dit boek,

baal dat er uit bij 't onderzoek.

't Verkeerde dat er in mag wezen

shuit daar uw oog voor bij het lezen'.

Er werd besloten om de vergaderingen om beurten te beleggen in Aagtekerke en Oostkapelle.

Instituering

Op 7 maart 1900 kwam men in de nieuwe kerk samen voor de instituering van de gemeente. Ds. David Janse, de predikant van Middelburg en consulent van Oostkapelle, leidde de dienst. Hij sprak naar aanleiding van de tekst Psalm 84 vers 10: 'O God, ons Schild! zie, en aanschouw het aangezicht Uws gezalfden'. In deze dienst werden ook de ouderling J. Dekker en de diaken J. de Visser in hun ambt bevestigd. Voor de gemeente Oostkapelle en zeker ook voor ds. Janse die zo nauw aan Oostkapelle verbonden

Oostkapelle

De Dorpsstraat in Oostkapelle. De eerste woning links werd bewoond door kleermaker Hendrik Zwemer.

was, werd dit een heel bijzonder gebeuren. Ook hier werd weer bevestigd dat Gods werk altijd doorgaat!

Als koster en stokman fungeerde F. Riemens. Een stokman had daadwerkelijk een stok tot zijn beschikking om eventuele slapers te wekken en wat al te rumoerige jongelui tot orde te manen. De eerstbekende kerkmeester was S. de Kam. Een kerkmeester had het beheer over de kerkelijke goederen, zag toe op het onderhoud van de gebouwen en zorgde voor verlichting en verwarming en verdeling van de zitplaatsen. De ouderling H. Bimmel uit Aagtekerke werd verzocht om te catechiseren voor de kinderen van de gemeente; hij nam dat op zich.

Kennisgeving

Van de instituering van de gemeente werd kennis gegeven aan de Koningin. Men was daar wel laat mee. De geschreven kennisgeving is gedateerd en ondertekend door de kerkenraad op 25 november 1904. Aagtekerke deed dit ook per dezelfde datum. Vermoedelijk heeft iemand de kerkenraad erop geattendeerd dat dit bij de wet van 10 september 1853 vastgesteld was. Men was dus verplicht om van het bestaan, de inrichting en het bestuur van de gemeente kennis te geven. Dit was zuiver een kennisgeving en niet een aanvraag om erkenning, waar voorheen zoveel moeilijkheden door ontstaan waren. Mogelijk was men toch nog wat huiverig hiervoor en stelde men daarom de zaak zo lang mogelijk uit. Het zal geen toeval zijn dat de nieuwe gemeente Aagtekerke in diezelfde tijd de kennisgeving verzond! Het departement (ministerie) van Justitie bevestigde de ontvangst van de kennisgeving. Daarmee stond de gemeente geregistreerd als wettig kerkgenootschap. De bevestiging was gedateerd 15 december 1904.

Voortgang en groei

De eerste jaren groeide de gemeente niet zo hard; er leek enige aarzeling te bestaan bij mensen van andere kerkgemeenschappen om zich bij de nieuwe gemeente te voegen. Ook de Doleantie had zijn sporen getrokken door Oostkapelle en omgeving.

's Zondags werden drie leesdiensten gehouden. Soms ging er een predikant voor, zoals ds. Janse uit Middelburg. Ook werden er 's avonds op werkdagen wel diensten gehouden.

In juni 1901 werd ouderling Dekker aangewezen om in het vervolg te catechiseren. In diezelfde tijd kwam ouderling Jan Goedbloed van de gemeente van Middelburg over naar

De nu 2 gemeente te Steenwerke en de overigen te
Dothpelle woonachtig, te samen voortbestaende de
Kerkraad der Gereformeerde Gemeente te Dothpelle
dat sedert den 7^{en} Maart 1900 de Gereformeerde
Gemeente te Dothpelle bestaat.

Alz steeds door den Ker-Knaard diez Gemeente verzinn
wordt van haar bestaan aan Uwe Hoogacht. Kennis te ge
ven.

Wat in zijne vergadering van den 9^{en} November 1904 besloten is alomog aan blz. 114 bijgevoegd, zoo van het bestaan van die Gereformeerde Gemeente te Oostkapelle, als van hare bepalingen, bethoffende de inrichting en het bestuur der verledening aan het voorschrift vervand in artikel 1 alin 2 der Wet van den 10^{en} September 1853, Staatsblad 4° 18 tot regeling van het bevocht op de onderscheidene Kerstge vrochappen, mededeeling te doen.

De de bevestigingen betreffende de inrichting en het
bedrijf der Gereformeerde Gemeente te Oostkapelle, die
in een zelfde kerkverband leeft met de Gereformeerde
Gemeenten van Middellburg, Nieuwe Kerk, Ter Heeren
Azel, den Hoek, Terabandijke, Broeke, Borselen,
Havickenskerke, Rilland; Sint Philipsland, Brouwerse
Nieuwkerke, Sint Annaaland, Haamstede; Rotterdam
Noordkapelle, Benthuizen, Oudehoorn, Geijerstam, Klein
Beisland, & Graauwinge en Waddensdam; terwijl de Vorst
die deze gemeente de deelen en Arnhemland bedienen zijn:
H^o van Oort te Terheeren, H^o L. Boone te Sint Phi
lippsland en H^o A. H. Brouwer te Rotterdam, welke
met lehuus en veigen beheer van geestel. en fonsel., be
den als volgt:

Verichting en Bestuur
Aanket Een.

De Gureformeerde Gemeente te Cothenhelle wordt be-
staand door een Kerkeraad, gekozen in te kiezen door
de wettelijk bevoegde van de Gemeente. Een ambtelijk kandi-
datenvervald de or den Kerkeraad gesteld, het enkelvoud
gehoort.

Artikel Seven.

De tegenwoordige Kerkeraad bestaat uit:
de vaderlingen Joost Betsker en Jan de Visser en
de dochteren Gasper de Haan en Jacob Ceyssens
allen vername.

De aan de Koningin gerichte kennisgeving van de oprichting van de gemeente.

Eigendomsbewijs.

Have

de Performede Gemeente
te Oostkapelle

2/2/22

Het Kerkgebouw met erf en
grond, staande, gelegen te
"Oostkapelle, kad. bek. gr.
meente Oostkapelle, in
Sectie B nummer 514, als
kerken erf groot 3,71 Aa.
dd. 27 April 1805.

KANTOOR

VAN DEN NOTARIS

D. C. VAN NIMWEGEN

73

MIDDELBURG.

*In 1905 werd het kerkgebouw
eigendom van de gemeente.*

Oostkapelle. We hebben ook al bij andere ambtsdragers gezien dat zij in het ambt overgingen van de ene naar de andere gemeente. Goedbloed heeft de gemeente maar een jaar gediend. Hij overleed in september 1902.

Diaconaal geld

Blijkbaar had de diaconie, ondanks de vele aanvragen om financiële hulp, toch nogal wat geld in kas. In de kerkenraadsvergadering van maart 1902 werd een voorstel gedaan om een gedeelte van het 'Armged' als gift aan de kerk te schenken. Dit voorstel werd met twee tegen zeven stemmen verworpen. Om de kerk toch uit de financiële moeilijkheden te helpen, besloot men met algemene stemmen om een bedrag uit de diaconale kas als renteloos voorschot aan de kerk te geven. Als de diaconie het geld weer nodig zou hebben, moest het teruggegeven worden. Enkele jaren later, in mei 1905, werd in de toen gehouden kerkenraadsvergadering gesproken over de aanvragen om ondersteuning van de behoeftigen in de gemeente. Besloten werd om met de bedeling te wachten tot hun eigendom

of kapitaaltje was opgeleefd, hoewel in bijzondere gevallen gehandeld mocht worden naar omstandigheden.

Toezicht en tucht

Veel jongens en meisjes uit de gemeente gingen, zoals toen in Walcheren gebruikelijk, 'dienen'. Dat betekende dat zij 'voor dag en nacht', dus inwonend, in dienst gingen bij een werkgever, meestal op een boerderij. Vaak verbleven zij dan langere tijd in andere dorpen en kwamen ook op zondag niet thuis. Daardoor verloor de kerkenraad deze doopleden uit het oog. Er werd besloten om deze 'dienstbaren' onder toezicht te stellen van de voor hen 'naastbij' zijnde kerkenraad. Overigens kwam het vaak voor dat jonge mensen onder de kerkelijke censuur werden gesteld wegens overtreding van het zevende gebod of wegens 'ongeregelden en onbehoorlijken levenswandel of schending van de sabbatdag'. Elke overtreding had een eigen maat van censuur. Zo stond voor overtreding tegen het zevende gebod drie maanden, maar tegen de andere genoemde overtredingen zes weken censuur. Van alle censuurgevallen werd aantekening bijgehouden achter in het kerkenraadsnotulenboek. Het begin was altijd op een zondag; kennelijk was de afkondiging in de gemeente de ingangsdatum van de censuur. Zelden kwam het voor dat een tweede trap ingesteld moest worden.

Samenwerking met Kruisgemeenten

In de kerkenraadsvergadering van 11 december 1903 werd een ingekomen verzoek behandeld van lerend ouderling G.H. Kersten uit Meliskerke. Hij zocht een broederlijke toenadering met de Ledeboeriaanse gemeenten op Walcheren. Breedvoerig werd het verzoek besproken. Er werd besloten om 'bij gevolg' te Aagtekerke in de consistorie te vergaderen met een deputatie van de drie gemeenten met die van Meliskerke. Men hoopte om 'kon het zijn, een grondslag te beramen tot ineensmelting, zonder evenwel van onze zijde iets toe te kunnen geven'. De gesprekken leidde ertoe dat er meer toenadering kwam tot de Kruisgemeenten. Enkele maanden later vermeldde de kerkenraadsnotulen dat 'de zaak van Kersten voor advies is doorgegeven aan de classis Zuid-Holland'. Men ging er in breder verband over nadenken. Een jaar later werd door de gecombineerde kerkenraad aan de Kruisgemeente van Meliskerke gevraagd om hun leden die over wensten te gaan naar een Ledeboeriaanse gemeente daartoe een attest te verstrekken. Men is bereid dat wederkerig

te doen voor leden van de eigen kerk die zich willen verbinden aan de gemeente van Meliskerke. Blijkens de notulen van Meliskerke werd op dit verzoek gunstig beslist. Men kwam overeen om elkaars attestaties te erkennen en over te nemen. Uiteindelijk kwam uit deze, wat je voorzetten zou kunnen noemen, de vereniging van 1907 voort.

Oefenaar Kieviet

De gezamenlijke kerkenraad polste in het voorjaar van 1904 lerend ouderling H. Kieviet uit Axel hoe hij er over dacht om zich in Walcheren te vestigen. Het bleek dat Kieviet een eventuele benoeming in Walcheren wel in overweging wilde nemen. Gevolg hiervan was dat hij in november 1904 tot leraar te Aagtekerke werd benoemd. Hij werd dus niet voor beide gemeenten benoemd, maar diende Aagtekerke en verleende hulp aan Oostkapelle. Voor de nieuwe leraar werd in Aagtekerke een woning gebouwd. Een stukje grond, nog eigendom van de Middelburgse Gereformeerde Gemeente, werd daarvoor door die gemeente afgestaan. Een aantal kerkleden kocht aandelen om de bouw te financieren. De Aagtekerkse gemeente moest de rente betalen aan de aandeelhouders. Ook Oostkapelle zou voor rentebetaling instaan en wel naar verhouding van de preckbeurten die Kieviet in Oostkapelle vervulde. Om deze kosten te dekken werden de zitplaatsgelden met vijftig cent per plaats verhoogd.

Verdere activiteiten

In mei 1903 werd J. de Visser, die de gemeente al als diaken diende, bevestigd in het ambt van ouderling. Tot diaken werd broeder J. Cijssouw in dezelfde dienst bevestigd. Het moet de kerkenraadsleden uit die eerste tijd van de gemeente nagegeven worden dat zij dachten over en werkten aan een goede organisatie van de gemeente.

Het christelijke onderwijs werd gesteund. Een collecte-aanvraag van de schoolcommissie voor de School met de Bijbel te Oostkapelle werd ingewilligd. Enkele jaren later achtte men het niet meer nodig om voor dit doel te collecteren.

Blijkbaar ging het niet naar wens met de catechisatie want in juli 1904 wordt ouderling De Visser opgedragen om 'de verloopen Catechesatie weder te hervatten zulks de gemeente bekend te maken, met een opwekkend woord en dringend verzoek, zoo

aan ouders als kinders, om deze nuttige zaak ieder na zijn stand te steunen'.

In december 1905 werd diaken J. de Kam dringend verzocht om het preeklezen van ouderling J. Dekker over te nemen. De Kam was al eerder tot ouderling verkozen, maar had toen geen vrijmoedigheid om dat aan te nemen. Het preeklezen nam hij nu wel op zich. Enkele maanden later werd De Kam opnieuw kandidaat gesteld voor ouderling. Hij nam nu de verkiezing aan. Gelijktijdig werd P. van Moolenbroek diaken in de gemeente.

In maart 1906 werd besloten om bij de derde dienst op zondag de liturgie enigszins te wijzigen. Voorafgaande aan de schriftlezing zou in het vervolg een artikel uit de zevenendertig artikelen van de Belijdenis des geloofs gelezen worden.

In december 1906 was er een geschil tussen ouderling Kieviet en de kerkenraad enerzijds en een diaken anderzijds. Eerder waren ook al bezwaren ingebracht tegen de leer van Kieviet door een vrouw uit de gemeente. Dat werd, na bemoeienis van classis en meerdere vergadering, in der minne geschikt. Ook nu werd alles in liefde opgelost. Hier behoorde men niet meer over te praten. Dit werd zo letterlijk opgevat, dat het deel van de notulen waarin het conflict werd beschreven, niet op de volgende kerkenraadsvergadering gelezen mocht worden. Overigens bleek later dat de moeilijkheden toch niet opgelost waren. En weer werd alles met de mantel der liefde bedekt.

In de notulen vinden we geen vermelding van de aanvangstijden van de kerkenraadsvergaderingen. De vergadering van 4 september 1908 bestond echter uit een morgen- en een middagzitting. In die tijd was het wel gebruikelijk om overdag te vergaderen. De verlichting liet nogal wat te wensen over en verplaatsing in het donker over de veelal slechte wegen en paden was niet aan te bevelen. Het gebeurde wel dat avondvergaderingen uitgeschreven werden op 'lichtemaanavonden'. Bovendien gebeurde het niet zo vaak dat 'dienstbaren' in raden of besturen zaten. Daarin zaten meestal zelfstandigen die gemakkelijker over hun tijd konden beschikken. Het moet gezegd worden dat de kerkenraad van Oostkapelle wel een gunstige uitzondering op die regel was. In een brief van Jacob Corré, waarin hij er mededeling van doet zijn voorzitterschap neer te leggen, wordt een aanvangstijd van 10 uur

genoemd. Dus toch ook een dagvergadering!

Corré was al zestig jaar toen hij voorzitter werd van de kerkenraad. In 1908 zien we dat hij wegens ziekte enkele keren de kerkenraadsvergadering moest verzuimen. In de genoemde brief legt hij het voorzitterschap neer en beveelt lerend ouderling Kieviet aan voor deze functie. Dat nam de kerkenraad over en zo werd oefenaar Kieviet voorzitter in de plaats van ouderling Jacob Corré. Nog enkele keren was Corré op de vergadering aanwezig. In het notulenboek werd aangetekend dat hij op maandag 28 december 1908 op zeventigjarige leeftijd is overleden. Corré heeft veel betekend voor de Gereformeerde Gemeenten op Walcheren. Er wordt in de notulen niet veel geschreven over de vereniging met de Kruisgemeenten en toch was juist hij daarvan een voorvechter. Uit andere bronnen weten we dat de contacten tussen Kersten en Corré de aanleiding tot de vereniging zijn geweest.

In januari 1909 werd uit de kerkenraad een commissie benoemd die besprekingen moest gaan voeren ten einde lerend ouderling/oefenaar H. Kieviet te bevorderen tot leraar van de gemeenten. Op de volgende vergadering bleek echter dat de commissie niets gedaan had. De leden ervan werden ter verantwoording geroepen. Nu bleek na rijp beraad dat men deze zaak liever maar

overliet aan het 'Wijze beleid der Voorzienigheid'. Men zou verder maar afwachten hoe deze zaak zijn voortgang zou hebben. Intussen werkte men wel verder aan een goede organisatie van de kerkelijke gemeente. Na wat moeilijkheden met diaken P. van Moolenbroek onttrok deze zich aan de gemeente. Twee jaar later werd hij, na schuldbelijdenis, weer opgenomen in de gemeente. Ook werd hij weer kandidaat gesteld voor de ambten, maar hij heeft dat bij verkiezing niet meer aangenomen. In Van Moolenbroeks plaats werd op 4 april 1909 broeder C. Annot bevestigd.

Cornelis Annot met zijn vrouw.

Er kwam in die tijd wat meer groei in de gemeente. Regelmatig werden op de kerkenraadsvergaderingen mensen ontvangen die er kennis van hadden gegeven over te willen komen van een ander kerkgenootschap. Voorheen was al besloten om aankomende leden eerst te onderzoeken in de kennis van de waarheid. Zij kregen dan enkele avonden onderwijs van een van de ouderlingen. Uiteindelijk legden zij dan voor de kerkenraad belijdenis af. De volgende zondag werd de gemeente daarvan in kennis gesteld.

In april 1909 werd door de kerkenraad een verzoek behandeld van huisdokter Vaandrager uit Domburg. Hij had zijn patiënten ook in Aagtekerke en Oostkapelle en omgeving. De dokter vroeg de kerkenraad om geldelijke steun voor kraamvrouwen. Het was toen gebruikelijk dat bij de bevalling een vroedvrouw aanwezig was. Vanwege de kosten wachtte men, als het nodig was, te lang om een dokter te roepen. Vaak liep het dan niet goed af. De dokter wilde daar verbetering in aanbrengen door bij alle bevallingen aanwezig te zijn en vroeg de kerkenraad om per geval f 5,- bij te dragen in de kosten. Men voelde er wel voor om te helpen, maar een rechtstreekse betaling aan de dokter keurde men af. Alle vrouwen die bij de verlossing de dokter aan hun bed wilden hebben, konden f 5,- aanvragen bij de diaconie.

In mei 1909 werd een lijstcollecte gehouden voor onderhoud van het kerkgebouw. De opbrengst daarvan bedroeg f 129,50. De kosten voor de 'verver' werden geraamd op f 94,-. Er kwamen ook nog wat bijkomende kosten, maar zo kwam men er goed uit. Omdat het schilderwerk enige tijd in beslag nam en de verf eerst goed moest uitdrogen, werd enkele weken gekerkt in een schuur aan de Brouwerijweg.

Hoewel men in eerste instantie wat terughoudend was ten opzichte van het in de volle bediening stellen van lerend ouderling Kieviet, voerde men daarover in de zomer van 1909 toch weer besprekingen met de gemeenten in de classis. Hij werd door de classis beroepbaar gesteld. Voor de gemeente Aagtekerke werd hij op het tweetal gezet met ds. J.R. van Oordt uit Middelburg. Aagtekerke beriep Kieviet en hij nam het beroep aan. Zo had die gemeente dan een eigen herder en leraar. Hoewel beide gemeenten veel in combinatie deden, was vooraf afgesproken dat Kieviet uitsluitend voor Aagtekerke predikant zou zijn. Oostkapelle werd

Op Dinsdag 7 juli Kerkenraad gehouden te Aagtekerke.
Tegens voor e tagelichte alle leden, nl: H. Kieviet, Ouderl.
H. Kieviet, ook als Ouderl. J. Corré en H. Binnemil
als Diaconen P. de Lange, J. H. B. en P. W. Wiersma.
voor Oostkapelle ook als leden als Ouderl. J. de Kijzer
en J. de Kam als Diaconen J. Gysman en P. van Elteren.
De Viergezang was gesongen te hebben. Ps. 136 en gezongen
2 Tim. 3 door Hr. Kieviet met gebet geopend.
Eerstens is een ingekomen schrijven gelezen van Ps.
Corré inhoudende een officieel verslag van de
der Kerkenraads- Vergadering, wegens afnemende kerk-
ten en gesondt heit, tevens den Leerd- Ouderl. H. Kieviet
den raad der Kerke tot dat overte aanbevelende,
die dan ~~ook~~ bij Acclamatie van de Kerkenraad, dadeligh
wordt benoemd, die dan ook sulks, onder bedding van
de hulpe Gods dat heeft aangenomen. Voor dat men
tot de werksamenen zouden overgaan, word door den
Voorsitter allereerst een woord van danken erkentelyk
heid uitgesproken tot den afgetreden Voorsitter
voor syn veeljoigen arbeid, en tevens de wensch
geuit, dat hy nog lang mag gespaard blyven tot
steun des Kerkenraads en der Gemeente, hetgeen
door hem met een wederwoord word beantwoord
alsmede ook nog uit naam des Kerkenraads

Notulen van de kerkenraadsvergadering op 7 juli 1908.

door de classis als een vacante gemeente aangemerkt en als consulent werd ds. Kieviet aangewezen. Dominee Kieviet fungeerde op 24 december 1909 voor het eerst als consulent/voorzitter op de kerkenraadsvergadering van Oostkapelle. Vanaf nu vergaderde men niet meer gecombineerd. Beide gemeenten functioneerden nu volledig zelfstandig.

5. De gemeente functioneert

Geheel zelfstandig

Vanaf het begin van 1910 handelde nu ook de kerkenraad geheel zelfstandig. Er was geen bijzondere binding meer met de kerkenraad en gemeente van Aagtekerke. Men leefde als zustergemeenten naast elkaar. De Aagtekerkse predikant, ds. H. Kieviet, was wel consulent van Oostkapelle, maar dat was het gevolg van een classicale regeling en niet vanwege het goede buerschap. Ds. Kieviet leidde meestal de kerkenraadsvergaderingen. Als hij niet aanwezig was, ging de leiding over op de 'oudste' ouderling. Met 'oudste' wordt dan de meerdere in ambtsjaren bedoeld. Dat was in deze tijd ouderling J. de Visser. Erg veelvuldig werden de kerkenraadsvergaderingen niet gehouden. Met vier of vijf keer per jaar liep het wel af. Al het verhandelde in de vergaderingen werd zeer kort genotuleerd. De indruk ontstaat dat men diverse zaken besprak bij ontmoetingen buitenom de kerkenraadsvergaderingen, zoals bijvoorbeeld voor of na een kerkdienst. Opmerkingen en vragen tijdens de 'omvraag', zo werd de rondvraag toen genoemd, wijzen daarop. Alle zaken werden door de gehele kerkenraad besproken, ook diaconale kwesties, hoewel die dan wel verder uitgewerkt werden door de diakenen. Als financiële of bouwkundige zaken aan de orde werden gesteld, verschenen ook de kerkmeesters op de vergadering. Zij adviseerden de kerkenraad en de ledenvergadering en voerden de opdrachten van de kerkenraad uit. In die tijd blijkt ook Jac. de Visser kerkmeester te zijn. Van een benoeming of iets dergelijks wordt in de notulen niets vermeld. Zijn naam wordt genoemd als er een opdracht tot grondaankoop voor een pastorie wordt gegeven. Het werd de kerkmeesters trouwens soms wel erg gemakkelijk gemaakt. In het voorjaar van 1909 werd er een preekstoel in de kerk gezet. Voorheen zal er alleen maar een 'lezenaar' geweest zijn. Toen op een ledenvergadering aan de kerkmeesters gevraagd werd hoe de nieuwe preekstoel gefinancierd was, konden zij daarop antwoorden dat deze gekocht was van enkele 'liefdegiften'.

De periodieke aftreding van kerkenraadsleden was een jaarlijkse

zorg. Altijd weer werd in de kerkenraadsvergadering de vraag gesteld: 'Moet dat nu wel?' Men voelde wel aan dat het moest en daarom deed men het maar. De door de kerkenraad gestelde dubbeltallen werden tijdens de kerkdiensten op de twee voorafgaande zondagen in de kerk afgekondigd. Bezwaren tegen de voorgestelde personen konden dan worden ingediend. Na de verkiezing was dat dan niet meer mogelijk. De Dordtse Kerkenorde schreef het anders voor: eerst verkiezing en daarna eventuele bezwaren. Enkele jaren later werd er weer een ander standpunt ingenomen. Artikel 27 van de DKO gaf ruimte, dacht men, om de periodieke aftreding te omzeilen.

Jasper de Kam kreeg bij herverkiezing in 1911 43 van de 44 stemmen. Er van uitgaande dat De Kam zelf op de tegenkandidaat stemde werd hij toen dus met algemene stemmen gekozen.

Voortgaande groei

Vrij regelmatig werden nog nieuwe leden aangenomen. Daarbij ging men wel selectief te werk. Als een zekere Christiaanse verzocht om met zijn dochter zich als lid bij de kerk te mogen voegen, werd de dochter aangenomen als dooplid. De vader werd afgewezen. De reden voor die beslissing wordt in de notulen niet vermeld. In de notulen van 28 maart 1917 wordt gezegd 'dat er tal van mensen zijn die kerkelijk met ons meeleven en toch geen leden van de gemeente zijn, en enkele van die haar begeerte hebben te kennen gegeven om als leden der Gemeente te worden opgenomen, wordt besloten als voren daartoe over te gaan, hun eerst door Catechetus-onderwijs in de gronden der Goddelijke waarheden toe te lichten en dan na omstandigheden te handelen'. Op de volgende vergadering waren naar aanleiding van dat besluit 'twee personen verschenen zijnde man en vrouw met name Jan Janse en Adriana Goosen, na vooraf daar een weinig in onderwezen te zijn, ten aanhoren van de Kerkeraad, door de Consulent ds. Kok belijdenis des geloofs afgenomen en op de 3 bekende vragen bij die plegtigheid gebruikelijk geantwoord, waarop de leraar hun nog het eenige nodige heeft toegewenst is deze plegtigheid gesloten'.

Een vrouwelijk lid van de gemeente dat in 1902 onder censuur werd gesteld, die drie maanden later werd opgeheven, werd later weer vermaand en onder censuur geplaatst. Hierop beëindigde zij haar lidmaatschap. Ze diende echter nu een verzoek in om terug te mogen keren in de gemeente. De kerkenraad had geen bezwaar, als zij opnieuw de drie belijdenisvragen zou beant-

woorden. Voordat zij daartoe overging, stelde ze eisen voor haar wederaanneming. Dat ging de kerkenraad te ver. Zij werd bezocht door de consulent en een ouderling. Het rapport dat zij uitbrachten, was gunstig. Zij kwam op de volgende vergadering, beantwoordde de belijdenisvragen met ja en werd zo weer tot de gemeente toegelaten. Van schuldbelijdenis of iets dergelijks wordt niet gerept.

*Kerkenraad gehouden 3 November 1924
 aanwezig alle Kerkenraadsleden met Dr Tiek
 als Consulent en Voorzitter*
*Art 1 De Voorzitter opent de vergadering leest zingen
 Psalm 42 leest deze Psalm en gaat over in gebed*
*Art 2 De Notulen der vorige vergadering gelezen en
 goet gekend*
*Art 3 Uit de vorige notulen wordt besproken hoe
 te handelen met 2 doopleden die zich nu ver-
 maan en een en andermaal door de Ouderlingen
 bezocht zijn, doch nu nemen zich van de Gese-
 meent gesceent zich te onttrekken*
*Er wordt besloten deze doopleden nog een schrijp
 te doen toe komen, en een bedorftijd van 14
 dagen te geven, om in dien tusschen tijd met
 berouw weder te keren, dat de leer dienst en
 Gucht der Kerk, anders zal de Kerk raad ge-
 noot zocht zijn ze als doopled te schroppen*
*Art 4 Nu wordt overgegaan het het Stellen van
 dubbelstellen van 2 Ouderlingen en een
 diaken wegens persoonlike afleiding van de
 Ouderlingen C. de Voogd en C. de Vissen
 en den diaken J. Gysen,
 Hieraan worden bij stemming en bespreking*

Notulen van de kerkenraadsvergadering op 3 november 1924.

Dominee Kersten beijverde zich in die tijd nogal voor een goede opleiding van predikanten. De gemeenten werd gevraagd om voor dat doel te collecteren. In Oostkapelle wachtte men liever nog maar eens even af om dit te steunen. Dat was in 1924. In 1926 collecteerde men er wel voor.

In de kerkenraadsnotulen werd, tegen de tijd dat het Avondmaal bediend zou worden, steeds gesproken over onderlinge censuur. De benaming hiervoor veranderde. Het werd: onderlinge censuur of morum. Als bij de behandeling van dat punt een kerkenraads-lid afwezig was, zorgde hij ervoor dat van hem een schriftelijke verklaring op de vergadering aanwezig was.

Na het vertrek van ds. Kok uit Aagtekerke in 1925 werd ds. A. Verhagen uit Middelburg consulent. Hij was meestal ook aanwezig op de kerkenraadsvergaderingen. Ouderling C. de Voogd was kerkenraadsvoorzitter. Als ds. Verhagen aanwezig was, gaf De Voogd hem de leiding, maar bleef zelf voorzitter. Zo ondertekende hij ook zelf altijd de notulen.

In november 1925 besloot men de plaatselijke kerkenraden te vragen samen iets te ondernemen tegen het open zijn van de herbergen op zondag. De Hervormde Kerk werkte niet mee. De Gereformeerde Kerk was het wel eens met een protest. Gezamenlijk sprak men de gemeenteraad hierover aan. De burgemeester beschikte echter afwijzend op een sluitingsverzoek.

Dialect

Het dialectgebruik is goed af te leiden uit de notulen; g's en h's werden gemakkelijk verwisseld. Zo lezen we: 'de voorzitter heeft op te zingen' en: 'een lid dat te kennen heeft'. De tegenzin van een catechisant om nog meer te leren wordt zo in de notulen vermeld: 'gij had bezwaar om nog te leren voor gij belijdenis deed'. In plaats van 'voorheen' werd 'voorgeen' geschreven. Wat ook opvalt is dat opeenvolgende scriba's vermeldten dat de stukken 'voor kennisgeving worden terzijde gelegd'. Omstreeks 1930 kwam daar wijziging in en werden ze voor kennisgeving aangenomen in plaats van terzijde gelegd.

Ringrijden

Het was de kerkenraad ter ore gekomen dat één van de leden van de gemeente had meegedaan aan volksspelen, het plaatselijke

ringrijden. Dat lid werd daarover vermaand, maar meende met zijn deelname niet gezondigd te hebben en wilde daarom geen tucht aannemen. Ds. Verhagen achtte het nodig om deze zaak gezamenlijk met de kerkenraden van Aagtekerke en Meliskerke te bespreken. Delegaties van die kerkenraden waren aanwezig op de vergadering van 15 juni 1926. De broeders waren het er over eens dat er tegen het ringrijden opgetreden moest worden. Men besloot hierin eendrachtig op te treden. De zaak werd aan de classis voorgelegd. Het Oostkapelse lid werd aangezegd zich van het Avondmaal des Heeren te onthouden. Twee jaar later vroeg de ringrijder schriftelijk vergiffenis voor zijn gepleegde handelingen.

Openbaar vervoer op zondag

In het begin van de twintiger jaren werd op Walcheren de eerste autobusmaatschappij opgericht. Tot dan toe was Oostkapelle verstoken geweest van openbaar vervoer. De Stoomtram Walcheren had wel een lijn van Middelburg naar Domburg, maar deze liep door het westelijk deel van het eiland via Koudekerke en Westkapelle. Nu kwam er echter een 'Autobusdienst Walcheren' en later ook nog een concurrent, 'De Nieuwe Onderneming', die beiden vanuit Middelburg een openbare passagiersvervoersdienst gingen onderhouden via Serooskerke en Oostkapelle naar Domburg. Ook 's zondags werden de diensten onderhouden. Dat was, zo dachten sommige kerkleden, een goede mogelijkheid om de kerk te bereiken. De kerkenraad trad vermanend op; dit kon niet op zondag. Toch moest een lid meerdere malen vermaand worden voor hij inzag dat de zondag door zijn reizen met het openbaar vervoer ontheiligd werd. Een echtpaar dat een kind liet dopen op zondag en nogal ver van de kerk af woonde, wilde met de taxi komen. Dit werd door de kerkenraad ten sterkste afgeraden. Het gebruik van een vervoermiddel voor kerkbezoek op de zondag werd niet direct verwerpelijk geacht, maar betaalde diensten, zoals bus en taxi, moesten vermeden worden.

Grijpskerke

Van enige leden van de Gereformeerde Gemeente van Middelburg, wonend in Grijpskerke, werd een schrijven ontvangen waarin verzocht werd in Grijpskerke een gemeente te stichten. Men sympathiseerde wel met deze gedachte, maar verwees de betreffende leden naar de Middelburgse kerkenraad. Daar werd wel aandacht aan deze zaak gegeven. Een vergadering werd belegd waarin meerdere kerkenraden van Walcheren aanwezig

waren. Uiteindelijk werd onder de Grijpskerkse leden een stemming gehouden waaruit bleek dat de animo voor een eigen gemeente toch niet zo groot was. Wel werd door de diverse gemeenten aan de classis gevraagd een besluit te nemen aangaande de vele leden die naar de kerk gingen bij een buurgemeente. Dit was nog een gevolg van de vroeger bestaande Ledeboeriaanse streekgemeente. Het viel niet mee om iedereen op 'de goede plaats' te krijgen. Sommigen weigerden pertinent om overgeschreven te worden. Vooral Grijpskerke bleef een moeilijk geval. De daar wonende leden gingen naar Middelburg, Oostkapelle of Meliskerke. Wat dat betreft is er in de tussenliggende tijd niet zoveel veranderd.

Andere kerken

Het kwam wel eens voor dat huwelijksbevestiging werd aangevraagd door een vrouwelijk lid van de gemeente van wie de aanstaande man geen lid was. De kerkenraad besloot om in dergelijke gevallen van zowel de man als de vrouw de belofte te vragen dat zij de uit het huwelijk geboren kinderen in de gemeente in zullen brengen door de doop. Tevens beloofden ze dat hun kinderen te zijner tijd de catechisatie zouden bezoeken. Dit punt werd ook ter classis gebracht. De classis nam het besluit over zodat dit ook de andere gemeenten gold.

Het bleek in 1930 dat doopleden van de gemeente knapen- en jongelingsverenigingen van de Gereformeerde Kerk bezochten. De kerkenraad zag hier gevaar in. De ouders werden op dat gevaar gewezen en vermaand om deze weg te verlaten. Verder dacht men er niet veel aan te kunnen doen.

Voor de catechisatielessen werd gebruik gemaakt van het boek 'Bijbelse geschiedenis op de school'. Op verzoek van ouderling C. de Visser, die de catechisatielessen gaf, werd overgegaan op de 'verkorte Hellenbroek'.

Een ouderling stelde in de kerkenraadsvergadering de vraag of er ook preken gelezen konden worden van Christelijk Gereformeerde predikanten 'die goed van inhoud zijn'. Deze vraag komt niet zo vreemd over als we bedenken dat in die tijd de Christelijke Gereformeerde Professor Wisse door velen, alom in den lande, zeer hoog geacht werd vanwege zijn uitnemende tijd- en kanselredes. De kerkenraad was van mening dit te moe-

ten afraden. Niet omdat de preken niet goed zouden zijn, maar omdat die leraars buiten ons kerkverband stonden. Voor onze kerkdiensten hebben we ons te houden aan de eigen leraars en de geschriften van de oudvaders, zo werd gedacht.

Lidmaatschap en Avondmaal

Een echtpaar, wonend in Grijpskerke en als lid behorend tot de Gereformeerde Gemeente van Middelburg, nam deel aan het Avondmaal in Oostkapelle. Hun werd achteraf medegedeeld dat volgens een besluit van een meerdere vergadering deelname buiten de eigen gemeente niet toegestaan was, tenzij vooraf daartoe toestemming gevraagd en gegeven was. Het echtpaar antwoordde dat zij van een besluit niet op de hoogte waren 'en dat hun deelname geen bijbedoelingen had'. In die tijd, 1932, kwam ook de vraag aan de orde of doopleden mochten deelnemen aan het Avondmaal. De kerkenraad meende dat daartoe gelegenheid moest zijn, maar dat de doopleden die dat wensten dat vooraf met de kerkenraad moesten bespreken. Men besloot zelfs om in het vervolg bij afkondiging van de Avondmaalsbediening mede te delen dat doopleden, als zij deel wilden nemen, dat eerst aan de kerkenraad te kennen moesten geven. Zonder aanvraag bleef het verboden.

Twee jaar later werd een leeftijdslimiet gesteld voor deelname aan de belijdeniscatechisatie. Een dooplid van 18 jaar vroeg toelating tot de belijdeniscatechisatie. Men wees hem af. Besloten werd de minimumleeftijd te stellen op 20 jaar. Eén van de diakenen was fel tegen dit besluit. Toen de overige kerkenraadsleden toch instemden met de minimumleeftijd verliet hij de vergadering. Toen hij weg was, besloot de kerkenraad hem gelegenheid te geven om terug te keren. Een brief werd hem nagezonden met de vraag 'a.s. zaterdag met de kerkenraad te spreken en spijt te betuigen over de aangenomen houding'. Er werd niet genotuleerd wat verder verhandeld is. In het vervolg was de diaken weer op zijn post!

Kerkenraad en kerkdiensten

Vermoedelijk zijn er wel eens lekken geweest in de kerkenraad. In de vergadering van 14 december 1932 werd er met klem op gewezen dat kerkenraadszaken geheim zijn. Alles wat besproken werd in de vergadering mocht niet naar buiten gebracht worden.

Diaken Annot, die al vele jaren het scribaat van de gemeente verzorgde, legde in verband met zijn ouderdom en vermindering van

krachten die functie neer. Ouderling H. Zwemer nam het scribaat van hem over. Elke scriba heeft zijn eigen wijze van notuleren en stijl van schrijven. Zwemer gaf veel uitvoeriger weer wat besproken werd dan Annot. In die tijd werd ook besloten om het kerkelijk archief in goede orde te brengen en alles te registreren. Men nam zich voor om dat in het vervolg ook bij te houden. De notulen van de classisvergaderingen werden niet meer op de ledenvergaderingen voorgelezen, maar op de kerkenraadsvergaderingen. De ledenvergaderingen werden meestal gehouden na een doordeweekse avonddienst. Men was dan beperkt in de tijd en daarom besloot de kerkenraad om geen notulen meer te lezen. Alle notulen van de ledenvergaderingen werden van toen af gelezen op de jaarvergadering. Voorafgaande aan de jaarvergadering werd namelijk geen kerkdienst gehouden, zodat er meer tijd voor andere zaken, zoals het lezen van de notulen, was.

Er werd een commissie van onderzoek in het leven geroepen die tot taak kreeg de jaarlijkse boekhouding van zowel kerk als diaconie te controleren. Ook werd ertoe overgegaan om al het kerkelijke gebeuren in een jaarverslag vast te leggen. Dat verslag werd tijdens de ledenvergadering voorgelezen. Dankzij het jaarverslag over 1932 kan vastgesteld worden dat het ledental aan het einde van dat jaar 355 bedroeg: 79 mannen, 99 vrouwen en 177 doopleden. Het financiële verslag gaf een inkomstenpost te zien van f 2031,80 en een uitgavenpost van f 1389,25½ zodat een batig saldo overbleef van f 742,52½.

Het tractement voor het preken door een predikant werd vastgesteld op f 50,- per zondag of f 17,50 per losse preekbeurt. Reiskosten werden dan verder niet vergoed. Deze bedragen werden vastgesteld in overleg met andere gemeenten in Walcheren.

Als op oudejaarsdag kerkdienst gehouden werd in de middagen, moest de diaconie aan daggelden hun dagloon uitbetalen als zij de kerkdienst bijwoonden. Zij mochten geen schade hebben van hun verlet in het werk.

Onderwijs

In 1926 werd de kerkenraad lid van de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs. Hoewel men zelf geen school had werd het nut van 'De Scholenbond' wel ingezien. De vergaderingen van die bond werden ook regelmatig bezocht door een

deputatie van de kerkenraad. In latere jaren was er veelvuldig contact met het schoolbestuur van Aagtekerke. Daar had men een eigen school en die wilde graag de kinderen uit Oostkapelle ook op school hebben. Ondanks alle goede voornemens van de kerkenraad lukte het niet de kinderen daar op school te krijgen. In 1937 was men zover dat aan de Stoomtram Walcheren werd gevraagd om een bus te laten rijden voor het schoolvervoer naar Aagtekerke. Er was geen bus beschikbaar en daar hield het dan weer mee op.

Tucht en vermaning

Een lid van de gemeente dat door de strafrechter was veroordeeld wegens een strafbaar feit werd door de kerkenraad bezocht. Hij wees de kerkenraadsdeputatie echter de deur. Volgens de veroordeelde had de kerkenraad met deze zaak niets van doen, omdat het zich afspeelde tussen hem en de rechter. Omdat hij de kerkenraad niet in zijn huis toeliet, werd hem gevraagd of hij de consulent, dominee Verhagen, eens wilde bezoeken voor een gesprek. Eventuele kosten daaraan verbonden, zouden door de kerk vergoed worden. Hij bezocht ds. Verhagen in zijn huis te Middelburg. Of hij kosten declareerde, is niet bekend.

Een vrouwelijke catechisante die het haar had laten 'afsnijden', moest daarvoor vermaand worden. Het voetballen op zondag vroeg ook de aandacht. Men besloot om te proberen daar samen met de andere kerken in het dorp wat tegen te doen. Verder is niet genotuleerd of dit succes gehad heeft.

Bij de PZEM, het toenmalige provinciale electriciteitsbedrijf, werd een schriftelijk protest ingediend omdat deze maatschappij op een zondag werk liet uitvoeren in de omgeving van de kerk. Het antwoord van de PZEM was in zoverre bevredigend omdat men antwoordde dit in het vervolg niet meer te zullen doen. Men zou echter niet de zondagsarbeid afschaffen, maar dit niet meer in de buurt van de kerk doen.

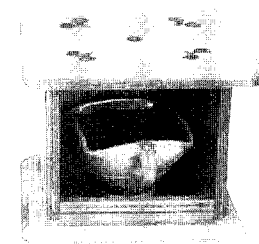
Overigens werd in 1929 besloten om de kerk van electriciteit te voorzien. Een begroting werd opgevraagd voor de kosten van aanleg in de kerk, de consistorie en een buitenlantaarn. De totale aanleg kostte uiteindelijk f 209,45. Koster Zwemer wilde echter ook wel delen in het gemak van de nieuwe verlichting. Dat stond de kerkenraad toe; één lichtpunt in de kosterwoning was wel voldoende vond men.

Bij het huwelijk van prinses Juliana met prins Bernhard op 7 januari 1937 werd in de middag een kerkdienst gehouden. De consulent ds. Verhagen ging daarin voor. De collecte in die dienst werd bestemd voor een extra bedeling aan de armen in de gemeente en was echt feestelijk; zij bestond uit krentenbrood! Verdere feestelijkheden achtte de kerkenraad niet gewenst.

Kerkgebouw en zitplaatsen

Het kerkgebouw bleek al spoedig te klein voor de groeiende gemeente. In juni 1911 werd besloten om enige inwendige veranderingen aan te brengen om meer ruimte voor zitplaatsen te winnen. Kerkmeester S. de Kam gaf een maand later het advies om meer te doen dan alleen maar wat inwendige veranderingen. Om meer ruimte te creëren moest het inpandige portaal uitgebroken en naar buiten gebracht worden. De oostgevel kon dan tevens wat naar buiten geplaatst worden. Zo konden vier rijen met banken bijgeplaatst worden en werd ook de 'tuun'¹⁾ iets uitgebreid. Een hiervoor speciaal belegde ledenvergadering stemde in met de uitbreiding.

In 1913 werd besloten een kachel te plaatsen in de kerk. Tot dan toe bestond de verwarming uit stoven. Een stoof was een houten bakje met aan de bovenzijde ingeboorde gaten. In het bakje werd een vuurtest gezet met daarin een brandende turf of gloeiend zaagsel. De warmte van het vuur verspreidde zich door de gaten van de stoof naar boven en verwarmde de op de stoof geplaatste voeten. De stoven moesten gehuurd worden bij de koster. De kosten daarvan bracht hij bij de huurders in rekening. Jaarlijks werden de kinderen van de koster erop uitgestuurd om het 'stovengeld' te innen. Begrijpelijk dat alleen gegoeden in de kerk van de stoof gebruik maakten. De minderbedeelde konden zich zulk een luxe niet veroorloven. Het voordeel van een koude kerk was dat iedereen de jassen of omslagdoeken aanhield zodat er geen kapstokken nodig waren. Dat ging nu veranderen. Er kwam een kachel in de kerk, dat ging ten koste van enkele zitplaatsen en spoedig daarna kwam er behoefte aan kapstokken.

De groei van de gemeente ging door en weer was de kerk te klein. Het zitplaatsen-

De stoof met vuurtest.

tekort noopte de kerkenraad maatregelen te nemen. In de kerkenraadsvergadering van 22 juni 1925 die onder leiding stond van de consulent ds. R. Kok werd deze zaak opnieuw besproken. Kerkmeester S. de Kam had al wat voorbereidend werk gedaan. Hij kwam met een plan en een begroting. De enige mogelijkheid om zitplaatsen te winnen was volgens De Kam, een 'gaanderij' inbouwen in de kerk. Tezelfder tijd zou dan ook een orgelvoorziening gemaakt kunnen worden. Hier ging de kerkenraad mee accoord. De Kam kreeg de opdracht bestek en tekening te maken zodat de bouw van de gaanderij met zitbanken en een voorziening voor een orgel aanbesteed zou kunnen worden. Ook zouden in de kerk nog enkele banken bijgeplaatst worden. Er moest ook nog wat geselecteerd worden omdat er meer vrouwen- dan mannenplaatsen nodig waren. Enig onderhoudswerk dat was blijven liggen, kon nu mede uitgevoerd worden en een lantaarn bij de uitgang van de kerk was dringend gewenst. Als inschrijvers zouden gevraagd worden de vaklieden J. Geertse, P. de Kam en P. de Visser, allen timmerlieden uit de eigen gemeente. De totale kosten werden geraamd op ongeveer f 6000,-. Het orgel, zo besloot men, moest in ieder geval door vrije giften gefinancierd worden. Dit lukte niet helemaal. De kosten voor het orgel bedroegen f 850,- en de daarvoor gegeven vrije giften waren f 796,-. Voor de gaanderij werd ook een stokman aangesteld om orde te houden onder de jeugd.

Het daaropvolgende jaar moest de consistorie voorzien worden van een nieuwe vloer en lambrizering.

Op warme dagen was het in de kerk erg warm. Als de kerk 's zondags vol was, werd het wel eens wat benauwd. De oplossing werd gevonden in het veranderen van de ramen van vast in openslaand. Wellicht zou dat in de winter tocht gaan veroorzaken, maar dat woog niet op tegen de last van de warmte in de zomer. De zitplaatsengelden beneden in de kerk werden in die tijd allemaal naar één tarief gebracht, namelijk f 1,25. Voorheen waren er verschillende prijsklassen. De gaanderijplaatsen werden voor f 1,- verhuurd. Beneden waren er ook enkele vrije plaatsen, op de gaanderij niet. Een lid dat een plaats te veel had omdat een gezinslid vertrokken was, vroeg de kerkenraad of hij zelf de nu overtoollige plaats mocht verhuren. Dat ging niet door. De kerkenraad stond volstrekt geen handel in zitplaatsen toe.

Meerdere leden waren het met de gelijkschakeling van de plaatsengelden niet eens. Namens hen diende het lid H. Janse ter vergadering een bezwaarschrift met handtekeningenlijst in. De voor-

zitter, de toenmalige consulent ds. A. Verhagen, aanvaardde de lijst niet. Volgens hem functioneerde de kerkelijke gemeente in een andere organisatievorm dan een vereniging. Er konden bezwaren worden ingebracht tegen besluiten van de kerkenraad, maar niet op deze manier; ieder kreeg gelegenheid het zijne te zeggen in de ledenvergadering.

In een ledenvergadering op 18 december 1933 merkte een lid op dat de kerk er van binnen netjes uitzag maar dat de buitenkant onooglijk was. De kerkenraad gaf de broeder gelijk, maar zat weer met het probleem van het plaatsentekort en daarom werd gedacht aan uitbreiding en was men huiverig om onderhoudswerk uit te laten voeren. Van uitbreiding kwam de eerstvolgende jaren niets. Men zat midden in de crisistijd. De wil om te offeren voor de kerk was er wel, maar de mogelijkheden ontbraken veelal. Er werd nog wel door een lid een loper geschonken voor de trap van de preekstoel. Het was altijd nogal gehorig als de preekstoel beklommen werd, daarom was dit een mooie geste. De loper bleek echter te breed voor de preekstoeltrap, maar paste wel op de orgeltrap. Hij werd daar neergelegd en deed daar evengoed dienst.

Nog voor 1940 werd een doven- en kerktelefoon aangelegd. De kosten bedroegen f 300,-. Vermoedelijk bestond deze voorziening

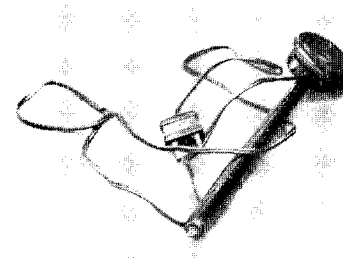
uit een geluidsversterker via een hoorn die handmatig aan het oor gehouden werd.

Het land dat de kerk in bezit had, werd verpacht voor 20 cent per roede²).

In 1932 werd besloten om de preek in het vervolg vanaf de kansel te lezen. De ruimte die de ouderling nodig had vóór in de kerk kon dan bestemd worden voor enkele zitplaatsen.

Het kwam wel eens voor dat mensen die een gehuurde plaats

hadden te laat in de kerk kwamen. Men was immers altijd verzekerd van een zitplaats. Trof men het dan dat iemand anders die plaats intussen had ingenomen, dan stuurde men die eraf. Daarover werd door degenen die geen plaats hadden geklaagd. Men wilde dat de verhuurde plaatsen aan het begin van de dienst

De doven- en kerktelefoon, het hulpmiddel voor slechthorenden in de kerk.

vrijgegeven werden. Daar stemde de kerkenraad niet mee in. Degenen die een plaats gehuurd hadden, konden daar rechten aan ontlenen. Hun werd verzocht om aan het begin van de dienst in de kerk aanwezig te zijn.

Om het uitgaan van de kerk te bespoedigen, er moesten steeds meer mensen door één deur, werd besloten om ook de consistorie als uitgang te gebruiken. Dan had men ook een achteruitgang. Ook buiten het kerkgebouw kreeg men moeite met de ruimte. Steeds meer werd gebruik gemaakt van fietsen. In 1930 werd grond aangekocht om de ingang naar de kerk te verruimen. De toegang vanaf de weg werd drie meter breed en sloot aan op het nieuw aangelegde rijwielpad. Een hek werd geplaatst om het kerkterrein af te sluiten. De kosten bedroegen f 160,-. De kerkenraad vroeg de mensen met fietsen om bij de kerk te wachten tot de voetgangers het terrein hadden verlaten. Pas daarna mochten de fietsers weggrijden. En dan, zo werd hen aangeraden, dienden zij goed uit te kijken als ze vanaf het kerkterrein het fietspad opreden. Het was daar druk en gevaarlijk! Een fietsenstalling was er nog steeds niet. Daar was door enkele leden wel om gevraagd, maar de kerkenraad ging er nog niet toe over om er een te bouwen.

In droge tijden was de watervoorziening een probleem. De meeste huizen, en ook de kerk, hadden een regenbak. Als het lang droog bleef, waren de regenbakken meestal leeg. Uit de kerkbak werd niet zo veel gebruikt en daarom werd er gevraagd om daar water te mogen halen. Er was een algemene regel voor gemaakt en deze werd in juni 1930 opnieuw bekrachtigd en luidde als volgt: 'De koster is vanwege den kerkenraad aangesteld om toezicht op den regenbak te houden. Aan leden van de gemeente die het van hem verzoeken, mag water gegeven worden zolang, tot er genoeg overblijft voor het gebruik der kerk zelve. Bij elke nieuwe periode van droogte moet het weer aan den koster aangevraagd worden'.

Blijkbaar was men in de loop van de tijd overgegaan van drie naar twee diensten op zondag. In een ledenvergadering in 1934 werd namelijk gevraagd of er op zondag drie diensten gehouden konden worden. De kerkenraad antwoordde dit liever niet te doen. Veel leden van de gemeente wonen ver van de kerk af, zo motiveerde men het antwoord, en dan is men bijna een hele zondag

onderweg. Ook voor de mensen die met paard en koets of verenwagen naar de kerk kwamen, werd het dan alleen maar moeilijker. Men kwam 's morgens van huis en stalde het paard op de boerderij 'Groot Middenhof' of de 'Grote Geere'. Tussen de morgen- en middagdienst werden de meegebrachte boterhammen in de consistorie opgegeten, waarbij het kostersechtpaar voor koffie zorgde. De koffie werd direct afgerekend. Het geld werd op het dienblad van de kostersvrouw gelegd. Verder werd de tijd gevuld

Boerderij 'de Grote Geere'.

met psalmgezing en geestelijke gesprekken. Meestal was er wel een kerkenraadslid bij die leiding aan de gesprekken gaf. Na de middagdienst haalde men het paard en het voertuig op en reed naar huis. Daar moest het vee dan weer verzorgd worden. Voor die mensen was het bepaald niet gemakkelijk om dan nog een keer naar de kerk te komen.

Plannen voor pastoriebouw

Ook in het verleden was wel eens over pastoriebouw gesproken, maar in 1919 kregen de plannen daarvoor vastere vormen. Kerkmeester J. de Visser kreeg opdracht om een stuk land te kopen voor de bouw van een pastorie. Dat gebeurde. In november 1919 kon men over de grond beschikken en zou er dus gebouwd kunnen worden. Men besloot om toch nog maar eens

even te wachten met het beroepen en ook met de pastoriebouw. Er was door de aankoop van de bouwgrond al een tekort van f 750,- ontstaan. De kerkenraad dacht het beter om de grond nog maar een paar jaar te verpachten. Daarna ging men dan collecteren voor de pastoriebouw. Blijkbaar liet de kerkenraad zich leiden door de onrust die enkele jaren van te voren was ontstaan in de gemeente toen men wilde gaan collecteren om de financiën bijeen te krijgen om een predikant te kunnen beroepen. In 1921 kregen de kerkmeesters opdracht om met intekenlijsten door de gemeente te gaan om zo giften en leningen in te zamelen voor de pastoriebouw. Ook met toezeggingen op langere termijn zou men genoeg nemen zo werd besloten. Later in dat jaar bleek dat er nog steeds geen intekenlijsten in de gemeente circuleerden. Nu werd besloten een intekening te houden tijdens een ledenvergadering. De toezeggingen in die vergadering bedroegen f 3.210,50. De begroting voor de bouw van een pastorie bedroeg f 12.000,-. De kerkenraad vond dat er minstens 2/3 deel van het begrotingsbedrag moest zijn toegezegd voor er met de bouw kon worden begonnen. Voorlopig werd de bouw weer uitgesteld.

Kosterswoning

Dominee Kok merkte in een vergadering in maart 1924 op dat de kosterswoning nodig vergroot moest worden. Volgens hem was die woning niet geschikt voor een groot gezin. De kerkmeesters kregen opdracht om daar werk van te maken.

Diaconale zorg

Van tijd tot tijd kwamen verzoeken binnen om steun van de diaconie. Sociale wetgeving kende men toen nog nauwelijks en verzekeren werd op principiële gronden afgewezen. De in opkomst zijnde nieuwe sociale- en verzekeringswetgeving was wel onderwerp van gesprek in de kerkenraadsvergaderingen.

Er heerste veel armoede, vooral onder de arbeidersbevolking en de kleine middenstand. Men hield, noodgedwongen, de dokter buiten de deur. Bij ziekenhuisopname werden de kosten alleen maar hoger. Onbetaalbaar voor velen! Alleen bij harde noodzaak kwam men ertoe een beroep te doen op de diaconie. Eerst werden andere mogelijkheden geprobeerd, zoals lenen bij familie of kennissen. De mentaliteit van de Walcherse bevolking was er niet naar om van 'de bedeling' te leven.

Een lid van de gemeente dat in het ziekenhuis was opgenomen,

De kosterswoning in het begin van de vorige eeuw, vooraan de moeder van kosten Jan Zwemer.

had steun gevraagd aan de diakenen. De diakenen vroegen advies aan de kerkenraad in de vergadering van 2 maart 1903. In de notulen van die vergadering lezen we onder artikel 5 'Daar de diakenen advies verzoeken, inzake de financiële ondersteuning van W. Bosselaar tijdens die in het Gasthuis te Middelburg wordt verpleegd, wordt hun de raad gegeven, indien de kas zulks toelaat, al de kosten zelf te dekken, behalve de bijdrage van de familie, omreden in strikten zin genomen, de kerk zijn eigene armen dient te verzorgen, zonder staatshulp in welke vorm dan ook'. Dat was een principieel consequente uitspraak waaruit blijkt dat er wel goed nagedacht werd over de verantwoordelijkheid van de kerkelijke gemeente. Uit de volgende notulen blijkt Bosselaar opgenomen te zijn in het Oude Mannenhuis in Middelburg. Er werd een onderzoek ingesteld in hoeverre hij daar bijstand nodig zou hebben.

In dezelfde vergadering kregen ds. Kieviet en ouderling De Kam opdracht om een onderzoek in te stellen naar een lid van de gemeente dat al te veel de kerkgang verzuimde. Op een volgen-

de vergadering verscheen het betreffende lid om zijn zaak uiteen te zetten. Hij had alles op papier gezet. Dit 'begeleidende schrijven' las hij de kerkenraad voor. Daarin zette hij 'zijn enorme be-rooide financieelen toestand' uiteen. Bij later verhoor 'komt hij die toestand nog nader, hoewel eenzijdig, te openbaren'. Er werd uiteindelijk besloten om hem van het hoogst nodige te voorzien terwijl hem ernstig werd voorgehouden meer controle te houden op zijn uitgaven.

Een ander lid van de gemeente riep hulp in vanwege het verlies van zijn paard. Daarmee verloor hij zijn broodwinning. Voor hem werd een collecte gehouden in de hoop dat de opbrengst daarvan hem in staat zou stellen een ander paard te kopen.

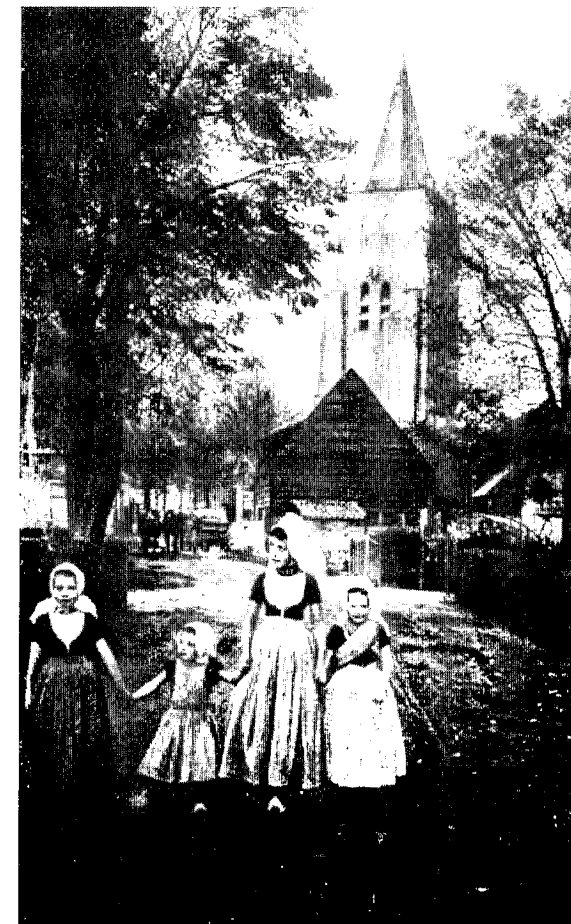
Aarnout Dommisse, een gemeentelid dat zijn been had gebroken en hierdoor veel schade geleden had onder andere door hoge verpleegkosten, vroeg de kerkenraad hoe men er over dacht om voor hem een collecte te houden. De diakenen kregen opdracht in deze zaak onderzoek te doen. Later bleek dat de diakenen die onderzoek deden geen noodzaak zagen tot ondersteuning. Bij hun bezoek was gebleken dat hij geen daadwerkelijke hulp nodig had.

Een verzoek van de zustergerneente Meliskerke om te collecteren voor een van haar leden die door brandschade is getroffen, werd niet gehonoreerd.

De diaconie van de Gereformeerde Gemeente van Middelburg stelde in 1924 voor om een diaconale conferentie te houden voor de vier diaconieën op Walcheren. Intussen was in Westkapelle ook een Gereformeerde Gemeente geïnstitueerd, dus had er sprake moeten zijn van vijf gemeenten. De kerkenraad was hiervan geen voorstander. Men was niet tegen overleg met elkaar, maar vond dat dit dan in classicaal verband moest gebeuren.

In de kerkenraadsvergadering van 2 januari 1923 kwam een verzoek aan de orde om enige geldelijke steun voor de zuster in de ziekenverzorging. Daarmee zal het wijkverplegingswerk van het Groene Kruis bedoeld zijn. Van wie de vraag kwam, van het Groene Kruis zelf of uit de gemeente, is niet bekend. De kerkenraad voelde er niet voor om steun te geven en 'legde het verzoek voor kennisgeving terzijde'. In de volgende vergadering kwam hetzelfde onderwerp weer ter sprake. Mogelijk werd er vanuit de gemeente op aangedrongen toch wat voor dit medisch-sociale

werk te doen. Bovendien weten we dat in andere plaatsen op Walcheren het Kruiswerk ook door de kerken werd gesteund. Ook de kerkenraad besloot nu daartoe. Een bedrag van f 25,- uit de diaconale kas werd aan de ziekenverpleging beschikbaar gesteld. Jaarlijks komt deze post terug. Meestal wordt het dan geboekt als 'steun aan de diacones'. In 1930 deelde de christelijke wijkverpleging mee een tweede 'zuster' te willen aanstellen. Men vroeg een bijdrage in de kosten. De jaarlijkse bijdrage van f 25,- werd verdubbeld. Toen ook de afdeling Serooskerke van de Wijkverpleging een verzoek om steun aan de kerkenraad richtte, werd hun bericht dat zij in het vervolg een deel van de Oostkapelse bijdrage zouden ontvangen.

*Meisjes in
Walcherse
klederdracht in het
dorp Oostkapelle.
In dit geval is er
geen sprake van
overdaad in
versiering.*

Opmerkelijk is dat in die tijd van grote armoede steeds meer mensen, zeker onder de jongeren, 'zich gingen omhangen met en het dragen van afgoden'. Vooral de vrouwelijke lidmaten maakten zich daaraan schuldig. Dit betrof de gouden of zilveren sieraden, behorend bij de Walcherse klederdracht. De kerkenraad besloot om daar bij huisbezoek onderzoek naar te doen en hier vermanend tegen op te treden.

In juni 1926 werd voor molenaar Romein uit Middelburg wiens molen nogal stormschade had geleden, een collecte gehouden. De opbrengst was f 65,13¹/₂.

Voor een dooplid van de gemeente dat in een krankzinnigeninrichting werd opgenomen, betaalde de burgerlijke gemeente Serooskerke een grote bijdrage. De gemeente verzocht nu de diaconie om hieraan ook bij te dragen. Men kwam overeen om f 300,- per jaar aan de gemeente over te maken. Overigens bleek dit wel een moeilijk geval dat aan de particuliere synode werd voorgelegd. Later werd besloten om voor dit 'krankzinnige dooplid' niet meer te betalen omdat de ouders uit de gemeente vertrokken waren. Men stelde tevens vast dat in het vervolg ook ouders, broers en zusters in dergelijke gevallen moesten meebetalen in de kosten van verpleging.

In de kerk was een bus geplaatst voor giften ten behoeve van de zending. Deze zendingsbus werd ondergebracht bij de diaconie. De diakenen kregen er de zorg voor, maar de inhoud bleef gereserveerd voor de zending.

Een dooplid dat studeerde voor onderwijzer vroeg voor zijn studiegeld steun bij de diaconie. Het verzoek werd afgewezen. Men zag dit niet als een diaconale aangelegenheid. Een jaar later kwam een dergelijk verzoek van een dooplid dat zijn studieboeken niet kon betalen. Men besloot in eerste instantie om hem een renteloos voorschot te geven uit de diaconale kas. In de volgende vergadering werd dit besluit teruggenomen. Men had zich kennelijk bedacht!

Er kwam steeds meer werkloosheid als gevolg van de economische crisis waarin Europa verkeerde. Ook op het platteland werd dat merkbaar. Werklozen ontvingen een verminderd loon. Om de gezinnen van werklozen te helpen, maakte de diaconie

bekend dat leden die geen volledig loon meer ontvingen dit konden melden bij de diakenen. Het loon zou dan aangevuld worden.

Tevens werd beslist dat iemand die zelfstandig ging werken niet door de diaconie onderhouden kon worden. Zo iemand werd dan namelijk 'patroon' en het geld ter ondersteuning zou als bedrijfskapitaal aangewend kunnen worden.

Van de burgemeester, geen lid van de gemeente, werd jaarlijks door de diaconie een bijdrage ontvangen van f 5,-.

De uitgaven van de diaconie over 1935 bedroegen f 1147,98¹/₂.

Deze uitgaven werden als volgt verantwoord:

Weekgeld. ³⁾	f	578,00
Aanvulling weekgeld(werkl) ⁴⁾	-	87,00
Huishuur	-	127,00
Geneeskunde	-	141,10
Kledingstukken	-	24,73 ¹ / ₂
Winterbedeeling	-	71,41
Brandstoffen	-	37,36
Wijkverpleging	-	50,00
Vergaderingskosten	-	6,38
Gift ondersteuning	-	25,00

Samen f 1147,98¹/₂

Ledenvergaderingen

Regelmatig werden ook ledenvergaderingen gehouden. Op die vergaderingen werden de lidmaten ingelicht over de materiële gang van zaken in de gemeente en werden, indien nodig, stemmingen gehouden. Ook de periodieke aftreding van de ambtsdragers kwam daar vaak ter sprake. De gemeente was daar wat radicaler in dan de kerkenraad. Die had ook wel besloten om zich aan aftreding te houden, maar in de praktijk bleef het verzet ertegen bestaan. Steevast kwam er dan op de ledenvergadering commentaar. In 1910 en de kort daarop volgende jaren varieerde het aantal aanwezigen op de ledenvergaderingen van 35 tot 44. In vergelijking met de eerste vergadering in 1900 waarop 23 stemgerechtigden aanwezig waren een redelijke toename in tien jaar tijd.

Gewoonlijk werden ook de notulen van de classisvergaderingen op de ledenvergadering gelezen. Dat kostte soms nogal wat tijd. Het gebeurde wel dat slechts één ledenvergadering werd gehouden tegenover vier classisvergaderingen. Lezing van de vier genotuleerde vergaderingen vergde dan veel vergadertijd. Als echter een enkele keer de notulen 'om des tijd wille' overgeslagen werden, kwam daar wel commentaar op. Jaarlijks werd door de kerkenraad 'Kerk en Arme rekening' gehouden. Dat hield in dat op een kerkenraadsvergadering kort na het begin van het nieuwe jaar de financiën van kerk en diaconie werden besproken. Ook de kerkmeesters waren daarbij aanwezig. Pas in 1922 werd besloten om op de ledenvergadering een overzicht te geven van het financiële beheer van kerk en diaconie. De inkomsten van de kerk bedroegen in 1921 f 1539,48 en de uitgaven waren f 1375,91½ zodat een batig saldo geboekt werd van f 163,56½.

In de ledenvergadering werd er ook op gewezen niet bij zuster-gemeenten ter kerk te gaan. Men moest kerken in de eigen gemeente. Aagtekerke, Meliskerke en Middelburg hadden in die tijd een predikant. Het was dan wel eens moeilijk om trouw te blijven aan de leesdiensten in de eigen gemeente. Het kostte in die tijd trouwens moeite om in een andere gemeente naar de kerk te gaan. Men moest er echt veel voor over hebben. De toch behoorlijk grote afstanden werden te voet afgelegd over veelal stoffige of modderige wegen en paden.

Kerkzang en orgel

Soms werd de ledenvergadering ook gebruikt om wat moeilijk liggende zaken te regelen, zoals bijvoorbeeld de gemeentezang. De voorzanger gaf leiding aan de gemeentezang. Hij zong voor en men diende gelijk met hem te zingen. Helaas bleken er in de gemeente mensen te zijn die het tempo van de voorzanger te langzaam vonden en vooruit zongen. Dat gaf nogal wat geharrewar. De voorzanger werd per jaar opnieuw benoemd. In de vergadering van 26 december 1912 stelde ds. Kieviet de vraag of de voorzanger weer voor een jaar nieuw mandaat kon krijgen. 'Hierover raken vele tongen los' vermelden de notulen, 'de een zus, de ander also en een derde weer wat anders'. Duidelijk stelde de voorzitter dat de voorzanger in het zingen de leiding heeft. De gemeente werd gewaarschuwd zich niet schuldig te maken aan onregelmatigheden. Wie zich toch schuldig maakte zou langs kerkelijke weg behandeld worden. Het was een 'ontstichting van

de openbare Dienst des Woords' en dat moest geweerd worden. De voorzanger kreeg weer mandaat. Pas in 1922 kreeg hij ontslag wegens ouderdom. Er werd toen door gemeenteleden gevraagd of er een mogelijkheid was tot verbetering van de kerkzang. Men wilde daar wel wat in onderwezen worden. De kerkenraad had daar geen behoefte aan. Er werd een nieuwe voorzanger aange-steld. Eerst werden twee broeders, namelijk P. de Kam Szn. en Abr. Maljaars, verzocht om elk enkele zondagen voor te zingen als proef voor een vaste aanstelling. Enkele maanden later vermelden de notulen dat 'de voorzangers die proef zingen wordt verzocht hiermee door te gaan tot de volgende kerkenraadsvergadering'. Uiteindelijk werd Abr. Maljaars benoemd tot voorzanger en P. de Kam tot zijn assistent.

In de ledenvergadering van december 1924 polste ds. Kok de mening van de leden over een orgel om de kerkzang te begeleiden. Men was bijna algemeen van oordeel dat een orgel wense-lijk was voor de verbetering van de zang. Aansluitend daarop werd dit ook in de kerkenraadsvergadering besproken. De kerk-meesters kregen opdracht aan de hand van in te winnen gegevens de kosten te ramen. In de speciaal voor dit doel uitgeschreven ledenvergadering in februari 1925 kwamen de kerkmeesters met een raming van f 1000,-. Er werd besloten dat de kerkmeesters een rondgang door de gemeente zouden doen om toezeggingen van vrije giften in ontvangst te nemen. Van het bedrag der toe-zeggingen zou het al of niet plaatsen van een orgel afhangen. In de volgende vergadering van juni 1925 bleek dat het toegezegde bedrag aan giften f 697,75 bedroeg. De benodigde f 1000,- was niet gehaald. Om uit de impasse te komen werd een schriftelijke stemming gehouden. 22 stemmen waren voor en 12 tegen orgel-bouw en nog 1 blanco. Besloten werd voor het tekort van onge-veer f 300,- een collecte te houden bij de 'inwijding' van het orgel.

Een commissie van 5 personen werd ingesteld om aankoop en bouw van het orgel te begeleiden. In alles was merkbaar dat ds. Kok een groot voorstander van orgelplaatsing was. Ouderling C. de Visser daarentegen was een fervent tegenstander. Toen het op stemmen aankwam, verklaarde De Visser zich dan maar bij de voorzienigheid des Heeren neer te leggen.

Bij aanbesteding van de bouw viel de prijs mee. De firma Van Damme uit Vlissingen kwam met een prijs van f 850,-.

Er werd nu uitgezien naar een organist. De eigen gemeente had

niemand die het orgelspelen zo onder de knie had dat hij een kerkorgel kon bespelen. In de kerkenraadsvergadering van 31 augustus 1925 verscheen een zekere Francke uit Domburg, lid van de Gereformeerde Gemeente van Aagtekerke. Hij verklaarde bereid te zijn het orgel te bespelen. Hem werden wel wat voorwaarden gesteld. Zo moest hij eerst het bewijs leveren het orgel te kunnen bespelen en verplichtte hij zich om alle kerkdiensten bij te wonen. Er zouden hem 2 secundi toegewezen worden om in te vallen bij ziekte e.d. In zo'n geval moest hij zelf een secundus waarschuwen. De benoeming was tijdelijk. Uit de eigen gemeente waren mensen in opleiding voor organist. Het loon van Francke zou een driemaandelijks gratificatie zijn om zondagsloon te vermijden.

Een reglement werd de organist voorgelegd. De inhoud daarvan was als volgt:

Artikel 1: De organist wordt benoemd door den Kerkeraad nadat hij accoord gaat met de artikelen voorkomende in dit reglement. Ten allen tijde is de Kerkeraad bevoegd hem van zijn benoeming te ontslaan.

Artikel 2: De organist zal zorg dragen bij elke dienst der Gemeente tegenwoordig te zijn, de kerkeraad voege hem de nodige secunda toe opdat bij eventueele omstandigheden, de organist zich door een hunner laat vervangen.

Artikel 3: De bespeling van het orgel moet ten allen tijde een gewijdt karakter dragen opdat alles medewerkt tot verboging van des Heeren Lof en Eere.

Artikel 4: De psalmen zullen zonder voor, tussen of naspel eerbiedig worden gespeeld, en bij het ingaan en uitgaan der diensten zal het orgel zwijgen.

Deze Artikelen zullen door voorzitter, scribe en organist getekend worden.'

In de vergadering van 5 oktober 1925 werd de heer L. Francke officieel tot organist benoemd. Gelijktijdig werd aan ds. Verhagen gevraagd of hij bij de ingebruikname van het orgel de dienst

wilde leiden. Ook werd een pomper benoemd. Zo iemand was nodig om de blaasbalg van het orgel door middel van een pomp van de nodige lucht te voorzien. Al gauw werd een 2e pomper aangesteld. In januari kreeg de organist f 15,-, dit zal de toegezegde kwartaalgratificatie geweest zijn. In november 1928 werd S. de Kam, die intussen het orgelspelen geleerd had, benoemd tot organist. Francke werd destijds tijdelijk aangesteld, zodat hij nu 2e organist werd.

Blijkbaar was het orgel, evenals voorheen de voorzanger, niet bij machte de gemeentezang in ordelijke banen te leiden. De notulen van de kerkenraadsvergadering van 10 juni 1929 vermelden dat 'het zingen in de kerk dikwijls wanorde veroorzaakt'. De organisten werd medegedeeld dat zij gelijkheid in maat moesten houden en niet moesten reageren op de zang van de gemeente. Er was geen nieuws onder de zon; eerder hoorden we een zelfde advies aan de voorzanger. Op de ledenvergadering werd de gemeente op het hart gedrukt dat het zingen een stichtelijk karakter moest hebben. Degenen die zich niet aan de regels hielden, zouden kerkelijk behandeld worden.

In september 1930 was de organist gevraagd om op de kerkenraadsvergadering te komen om het onregelmatige spelen te bespreken. Hij verscheen niet en werd direct uit zijn functie ontslagen. Tot organist werd toen benoemd S. de Kam Pzn. De hem geboden gratificatie bedroeg f 40,- per jaar. Het reglement werd enigszins gewijzigd. Het voorschrift voor de wijze van het spelen luidde nu: 'De psalmen zullen met een kort voorspel eerbiedig gespeeld worden, zonder naspel. Bij de tussenzang niet. Bij in- en uitgaan ook geen orgelspel'.

In 1933 werd prijs opgevraagd voor elektrische 'aandrijving' van het orgel. De kosten waren te hoog. De pompers, zij ontvingen elk f 5,- per jaar, waren goedkoper.

Begin 1938 werd P. de Kam Pzn. ook als organist aangesteld. De f 40,- gratificatie werd nu tussen de beide organisten verdeeld.

Zending

Men was zich er vanaf de begintijd van het bestaan van de gemeente goed van bewust dat zending een opdracht is voor de kerk. Vaak werd daar op kerkenraadsvergaderingen over gesproken. Op een verzoek uit de ledenvergadering was in 1910 al een collecte gehouden voor dit doel. De opbrengst was f 35,- en werd afgedragen aan ds. Benjamin die zending bedreef onder Arme-

niërs. Omdat het eigen kerkgenootschap geen zendelingen uitzond, was het moeilijk een goed zendingsgenootschap te vinden waaraan men medewerking kon geven. Men kwam daar later mee in moeilijkheden.

Men voelde wel de plicht om te collecteren en deed dat dan ook, maar wist geen weg met de opbrengst. Zo werd de opbrengst van de zendingscollecte van kerstdag 1921 door de toenmalige consulent ds. Kok meegenomen om er een goede bestemming voor te zoeken. Bijna een jaar later zei ds. Kok die collecte nog steeds in zijn bezit te hebben. De classis werd gevraagd wat daarmee te doen. Ook van die zijde wist men geen oplossing. Toen dit ter sprake kwam op de ledenvergadering van 27 november 1922 deed men het voorstel om het geld af te dragen aan een 'ons nabij staand kerkgenootschap'. Hiermee werd de Gereformeerde Kerk bedoeld die wel heel actief was op zendingsgebied. Het voorstel werd aangenomen. Toch bleef men heel consequent collecteren voor de zending. De volgende collecte werd afgedragen aan een zekere Colijn die inwendige zending bedreef in Zeeuws-Vlaanderen en Bijbels uitzette in gezinnen waar die ontbraken. Ook in de volgende jaren werd gecollecteerd voor bijbelverspreiding en evangelisatie in Zeeuws-Vlaanderen. De naam Colijn wordt in de notulen niet meer genoemd, maar er mag wel verondersteld worden dat het om hetzelfde doel ging als voorheen. Voor de uitwendige zending was er nog steeds geen vast plan. Men was wel overtuigd van de noodzaak om ook daar iets aan te gaan doen.

Vacature predikant

Bij de instituering van de gemeente was ds. Janse uit Middelburg consulent van de gemeente. Toen oefenaar Kieviet zich in Aagtekerke vestigde, deed hij ook veel dienst in Oostkapelle hoewel hij geen consulent van deze gemeente was. Na ds. Janse was dat ds. L. Boone en vanaf 1907 ds. J.R. van Oordt uit Middelburg. Toen H. Kieviet in 1909 tot dominee werd 'geordend' werd hij in Oostkapelle consulent. In 1913 vertrok hij uit Aagtekerke. In de morgendienst op 2e pinksterdag 1913 nam hij afscheid van Oostkapelle. Door de kerkenraad werd toen ds. Van Oordt 'bij acclamatie benoemd' tot consulent. Vermoedelijk zal de classis toch ook wel enige zeggenschap in deze benoeming hebben gehad. Toen ds. Kok in 1915 in Aagtekerke predikant was, werd hem door de classis het consulentschap voor Oostkapelle toegevoegd.

Toen er nog een bepaalde samenwerking was met Aagtekerke, werd er over een eigen predikant voor Oostkapelle niet gesproken. Wellicht was de gemeente daar ook te klein voor. Nu de gemeente groeide en volledig zelfstandig was, werd toch de behoefte gevoeld aan een eigen herder en leraar. Men voelde de wenselijkheid om die te hebben in de gemeente. Telkens kwam dit onderwerp ter sprake op de kerkenraadsvergaderingen. In 1916 was het zover dat de kerkenraad besloot om er eens met de gemeente over te spreken. Men begreep, en daar wees de toenmalige consulent ds. R. Kok van Aagtekerke steeds weer op, dat het een zware last voor de gemeente zou zijn om een predikantsplaats volledig te financieren. In de eerste plaats werd besloten om op de eerstvolgende classisvergadering eens te informeren naar een salarisregeling voor predikanten en verder wilde men ook de lidmaten wel eens polsen. In de ledenvergadering van 5 juli 1916 werd door ds. Kok de wenselijkheid en noodzakelijkheid van een eigen predikant voor de gemeente toegelicht. Onderscheidene personen voerden, aldus de notulen, hierover het woord en hun beschouwingen liepen zeer uiteen. Men kwam tot de conclusie dat het financieel niet eenvoudig zou zijn een dominee te onderhouden. Er moest dus in de eerste plaats direct worden begonnen met het, om de twee of drie maanden collecteren, voor dit doel. De hoogte van de collecte-opbrengsten zou voor de kerkenraad dan tevens als graadmeter kunnen dienen voor het peilen van de behoefte aan een predikant! In oktober 1918 werd deze zaak weer op een ledenvergadering gebracht. Volgens de kerkmeesters moest het financieel haalbaar zijn. Ds. Kok wees de aanwezige mansleden nog eens op de verplichting die op de gemeente zal rusten als een predikant dit beroep zou aannemen. De classis Rotterdam had de oefenaar J. Overduin van Moerkapelle juist geëxamineerd en beroepbaar gesteld. Om de weg zo kort mogelijk te houden, werd maar direct beroepen. Een tweetal zetten achte men in dit geval niet nodig. Een beroepsbrief werd aan de gemeente voorgelezen. Daarin werd melding gemaakt van een tractement van f 1500,- per jaar, te betalen in maandelijkse termijnen. Vrij wonen, vrijdom van alle lasten, twaalf vrije zondagen en vrije overtocht behoorden ook tot de voorrechten van de dominee. De gemeente gaf haar volle goedkeuring hieraan. Overduin werd beroepen en de brief op de 'eigen' dag nog verzonden. Vanaf nu ging men ook uitzien naar grond voor de bouw van een pastorie. Volgens de notulen werd er op die vergadering bij gebrek aan voldoende licht geen presentielijst

getekend. Blijkbaar was het wel licht genoeg om te tellen; er worden namelijk 45 stemgerechtigde aanwezigen vermeld. Het eerste beroep werd echter ook de eerste teleurstelling. De volgende jaren werd niet meer gerept over het beroepen van een predikant. Wel werd regelmatig gesproken over pastoriebouw en daar werd ook grond voor aangekocht. In plaats van pastoriebouw op de grond werd deze verpacht voor zaailand.

In december 1921 voerde de kerkenraad besprekingen met de consulent ds. Kok over een verruiming van zijn diensten aan Oostkapelle. Ds. Kok had in Aagtekerke twaalf vrije zondagen. Hij kwam met de kerkenraad overeen op acht van die zondagen in Oostkapelle tijdens drie diensten voor te gaan. Bovendien zou hij nog achttien preekbeurten aan Oostkapelle geven. De achttien

Ds. R. Kok met zijn tweede vrouw Maartje van der Spek. Zijn eerste vrouw overleed in juli 1918 bij de geboorte van hun derde kind. Moeder en kind liggen begraven in Aagtekerke.

beurten zouden verdeeld worden over morgen-, middag-, of avonddiensten. In elk geval zou hij zorgen dat Oostkapelle op iedere feestdag minimaal een beurt zou krijgen. Ook trouwdiensten en de catechisaties zouden in het vervolg door ds. Kok geleid worden. Dit alles kwam uit op minimaal tweeënveertig preekbeurten per jaar voor Oostkapelle. Het tractement werd bepaald naar verhouding van zijn werk in Aagtekerke en kwam Oostkapelle te staan op f 1020,- per jaar. De ledenvergadering ging geheel accoord met deze overeenkomst en besloot om in het vervolg elk kwartaal te collecteren voor bestrijding van deze kosten. Het contract werd, zolang ds. Kok in

Aagtekerke bleef, jaarlijks verlengd. Er werd toen geen dominee meer beroepen. Pas na ds. Koks vertrek werd het beroepingswerk weer actueel.

Na het vertrek van ds. Kok uit Aagtekerke in 1925 werd ds. A. Verhagen, predikant in Middelburg, consulent van de gemeente. Men ging zich nu beraden op de predikantsvacature. Ds. Verhagen rekende voor dat het voor een kleine gemeente als Oostkapelle niet mogelijk was een predikant in volle dienst te onderhouden. Daarom werd gezocht naar een andere mogelijkheid. Die dacht men te vinden in het aantrekken van een emerituspredikant. De keus viel op ds. G. van Reenen. Hij was emerituspredikant en woonde in Zeist. Hem werd gevraagd 'zich hier ter woon te willen vestigen om deze gemeente naar zijn krachten nog te willen dienen tegen een bezoldiging voor die arbeid'. Het viel tegen; ds. Van Reenen nam de uitnodiging niet aan.

Een verzoek aan Aagtekerke om samen te beroepen ging niet door; Aagtekerke wilde dat niet. Ds. Verhagen nam op zich om eens met de Westkapelse kerkenraad te praten. Die kerkenraad was wel genegen tot samenwerking. Men schatte de kosten op ongeveer drieduizend gulden per jaar. De kosten zouden verdeeld worden naar evenredigheid van het pastorale werk: 2/3 voor Oostkapelle en 1/3 voor Westkapelle. Oostkapelle zou voor een pastorie zorgen en zodoende de dominee in haar midden 'ter woon' hebben. De leden van Oostkapelle waren nogal enthousiast over de plannen; men stemde volledig in met deze oplossing. Helaas, de Westkapelse kerkenraad kreeg de ledenvergadering niet mee in zijn plan. Een meerderheid stemde tegen. Zo was alle moeite vergeefs geweest; de samenwerking ging niet door. Nu wendde de kerkenraad zich tot Meliskerke met de vraag of zij er iets voor voelde om in combinatie te beroepen. Meliskerke beriep regelmatig, maar voelde er weinig voor om dat in combinatie te gaan doen. Wel was zij bereid tot een overeenkomst waarbij de eventuele toekomstige predikant twaalf zondagen per jaar aan Oostkapelle zou worden afgestaan. Een overeenkomst dus die veel leek op het voormalige contract met ds. Kok van Aagtekerke. Veel inspraak was er voor Oostkapelle niet bij. Meliskerke stelde namelijk zelf een tweetal en beriep daaruit en gaf door aan Oostkapelle wie beroepen was. Korte tijd later werd dit gewijzigd. Meliskerke stelde een tweetal en gaf dat door aan Oostkapelle. De leden uit de beide gemeenten stemden uit dit

tweetal de man van hun keuze. De gemeente die eerst stemde, gaf de stembriefjes ongeopend door aan de andere gemeente. Nadat daar ook gestemd was, werden de stemmen gezamenlijk opgenomen en geteld, waarbij dan ook een afvaardiging van de eerst stemmende gemeente aanwezig was. Het eerste gezamenlijke beroep werd uitgebracht op ds. J. Vreugdenhil. Deze bedankte voor het beroep. De volgende die beroepen werd en bedankte was ds. A. de Blois.

Telkens gingen er stemmen op om weer samen met Aagtekerke op te trekken in plaats van met Meliskerke. Maar toch werd op 30 april 1928 besloten 'met Meliskerke te blijven, tenzij er iets beters mogt voordoen'. Voorts werd ook besloten in het vervolg de leraar die beroepen werd, naast de beroepsbrief van Meliskerke, ook een schrijven van de eigen gemeente te doen toekomen.

In 1933 werd de heer P. Honkoop beroepbaar gesteld en Oostkapelle wilde dat hij in de gemeente op het tweetal gezet werd. Meliskerke deed dat echter niet. Er werden twee predikanten kandidaat gesteld; kandidaat Honkoop viel er buiten. Dat was de druppel die de emmer deed overlopen. De samenwerking met Meliskerke werd verbroken.

De kerkenraad vroeg nu Aagtekerke om een volledige combinatie in het beroepen. Men stelde een tractement voor van f 3000,-, waarvan voor elke gemeente f 1500,-. Aagtekerke nam het voorstel aan. Op 8 juli 1936 werd voor de eerste keer gezamenlijk met Aagtekerke beroepen. Op het tweetal stonden J. van den Berg en A. van Stuijvenberg, kandidaten die pas beroepbaar waren. In de loop van enkele jaren werden nogal wat beroepen uitgebracht. We komen de namen tegen van Heikoop, Lamain, Fraanje, Honkoop, Ligtenberg en de al genoemde Van den Berg en Van Stuijvenberg.

Aan 'de commissie van toezicht op de kandidaten', bedoeld zal wel zijn het curatorium, werd in juni 1936 een brief geschreven met het verzoek om niet meerdere kandidaten gelijktijdig beroepbaar te stellen. De motivatie hiervoor was dat als meerdere kandidaten gelijk beroepbaar waren, er toch maar één beroepen kon worden.

Zouden ze met een tussentijd van enkele maanden beroepbaar gesteld worden, dan kon de gemeente, na een eventuele teleurstelling, een ander beroepen.

Op 10 juli 1939 werd een ledenvergadering gehouden voor het beroepen van een predikant. De kandidaten waren ds. J. van den Berg en de pas beroepbaar gestelde kandidaat A.C. Visser. De stembriefjes werden niet geopend omdat Aagtekerke nog moest stemmen. Toen ook daar de stemmen geteld waren, bleek Visser beroepen. Tot grote blijdschap in de beide gemeenten nam hij het beroep aan.

Ambtsdragers

Het valt op dat in 1914 weinig vergaderd werd door de kerkenraad. Na de genotuleerde kerkenraadsvergadering van 3 december 1913 was er pas op 21 oktober 1914 weer een vergadering. In die vergadering werd besloten om de catechisaties weer voort te zetten zoals voorheen. Ouderling J. de Visser werd weer aangewezen om te catechiseren. Bij ontstentenis van hem zou hij in gewone omstandigheden vervangen worden door ouderling Pieterse en in ongewone omstandigheden door één van de diakenen. Wat bedoeld werd met gewone en ongewone omstandigheden wordt niet omschreven.

Ouderling Kees de Visser in zijn jonge jaren.

De omstandigheden waren toen overigens wel ongewoon omdat er in Europa een oorlog woedde. De Eerste Wereldoorlog was begonnen. Nederland was gemobiliseerd. Dat was ook in Oostkapelle merkbaar. Er lag in het dorp een militaire eenheid die tot taak had de kuststrook te bewaken. Openbare gebouwen werden gebruikt voor legering van de troepen. Het catechisatielokaal van de Gereformeerde Kerk deed daartoe ook dienst. Op zijn verzoek kreeg ds. De Kruijter toestemming om zijn catechisaties te houden in de consistorie van de Gereformeerde Gemeente. Hij hoefde daar geen huur voor te betalen. Wel werden de kosten voor 'vuur, licht en opkuising' in rekening gebracht, zijnde 50 cent per week.

*Doorkang R. 1:4
 Zingen R. 36:1
 Alleen Matth. 24
 Zingen R. 105:3
 .. R. 29:5-6
 .. R. 98:4*

*Een door ouderling De Visser
 geschreven preekbriefje.*

ambt neerlegde, maar toch tot aan zijn overlijden in 1919 als ambtsdrager aangemerkt werd.

In die tijd beschouwde men het ambt wel meer als een levenslang durende functie. De actieve dienst werd dan vervangen door een adviserende functie. De ledenvergadering waarin C. de Visser werd gekozen tot ouderling, en met hem de aftredende ambtsdragers Annot en Cijssouw werden herkozen, werd gehouden op 23 december 1915. De bevestiging vond plaats op 2e kerstdag daaropvolgend. De kandidaten werden altijd minimaal veertien dagen van tevoren aan de gemeente voorgesteld met mogelijkheid tot indiening van bezwaar. Dat had het voordeel dat zij direct na hun verkiezing bevestigd konden worden.

Kerkvisitatie werd ook toen al gehouden. Op 30 mei 1917 waren ds. B. van Neerbos uit Meliskerke en ds. J.R. van Oordt uit Middelburg daarvoor naar Oostkapelle gekomen. Zij bevonden alles in orde in de gemeente en bevestigden dat schriftelijk in het kerkenraadsnotulenboek. Met grote regelmaat werden de visitaties uitgevoerd. Meestal werd dat gedaan door een predikant en een ouderling uit een naburige gemeente.

Door wat moeilijkheden in de kerkenraad aan het einde van 1916 en in de loop van 1917, die in het vervolg omschreven zullen worden, werd ouderling Pieterse uit zijn ambt gezet. In zijn plaats werd Cornelis de Voogd gekozen tot ouderling. In de ledenvergadering van 29 november 1917 maakte de kerkenraad bekend 'de blijde tijding' ontvangen te hebben dat De Voogd zijn verkiezing tot ouderling had aangenomen. Op 2e kerstdag daaropvolgend werd hij in zijn ambt bevestigd.

Intussen was ook Jan Boone diaken geworden. Hij behoorde al tot de oudere generatie toen hij in het ambt bevestigd werd. In december 1915 werd Cornelis de Visser bevestigd in het ambt van ouderling. Hij werd gekozen in de plaats van zijn vader J. de Visser die om gezondheidsredenen zijn

In maart 1919 bedankte Jasper de Kam voor de functie van scriba. Deze functie vervulde hij vanaf de instituering van de gemeente. In zijn plaats werd diaken C. Annot met deze taak belast. De Kam schreef de notulen altijd zeer kort, maar wel duidelijk. Zijn opvolger was wat uitvoeriger, maar moeilijker leesbaar. Opvallend is dat het DV, afkorting van Deo Volente of 'zo de Heere wil en wij leven', in het beginstadium nooit werd gebruikt. Omstreeks 1910 werd het 'bij leven en welzijn' ingevoerd in de volgende afkorting; 'b:l:en w:zijn'. Het DV werd vanaf omstreeks 1930 ingevoerd.

In de ledenvergadering van 23 december 1921 werd op voorstel van ds. Kok besloten de periodieke aftreding dit keer achterwege te laten. Ouderling De Kam en diaken Boone waren aan de beurt voor aftreding, maar zij voelden zich te oud worden voor het ambt en stelden zich liever niet meer herkiesbaar. Als zij niet verplicht zouden worden om af te treden zullen ze ook niet bedanken, volgens ds. Kok. Ze bleven dus gewoon in functie. Deze oplossing werd aanvaard.

In 1922 werd op hemelvaartsdag 's avonds een ledenvergadering gehouden met het doel de kerkenraad uit te breiden met een ouderling en een diaken. Hiervoor werden respectievelijk gekozen Hendrik Zwemer en Andries de Visser. Zij namen hun verkiezing aan.

Ouderling Jasper de Kam overleed op 6 januari 1923. Hij maakte deel uit van de kerkenraad vanaf de instituering in 1900.

In de kerkenraadsvergadering van 9 maart 1925 kwam een schrijven ter tafel van diaken Jan Boone. Hij deelde mee wegens zijn hoge ouderdom uit de gemeente te vertrekken en daarom zijn ambt neer te leggen.

Nu er drie ouderlingen en drie diakenen waren, werd besloten om elk jaar een ouderling en een diaken periodiek af te laten treden. Zo bereikte men een aftreding om de drie jaar.

Ouderling C. de Visser werd aangewezen om catechisatie te houden. Op voorstel van ouderling De Voogd werd besloten om hem voor dat werk te betalen. De beloning bedroeg f 2,50 per avond voor drie catechisaties. Ook werd besloten om de ambtsdragers

die een begrafenis moesten leiden hiervoor een vergoeding te geven, mits de familie van de overledene dit niet deed. De koster kreeg een salarisverhoging van f 10,- per jaar omdat hij het werk van stokman erbij moest gaan doen. De stokman moest zijn werk beëindigen wegens ziekte.

In 1929 was diaken, tevens scriba, Annot aftredend. In feite was hij wegens zijn ouderdom en gebreken niet meer in staat in het ambt te dienen. Men achtte het maar beter hem niet verplicht af te laten treden; dan bleef hij vanzelf in het ambt. Men ging er wel toe over om de kerkenraad uit te breiden met een diaken. De nieuwe diaken werd W. den Hollander. Men vond dat de kerkenraad ook vertegenwoordigd moest zijn in het college van kerkmeesters. Daarom werd ouderling H. Zwemer tot kerkmeester benoemd. Kerkmeester S. de Kam overleed in 1931.

In de kerkenraadsvergadering van 1 december 1931 deelde ouderling Zwemer mee dat hij voornemens was om met kerstmis elders te vertoeven. Dit werd door de kerkenraad toegestaan. Hij werd dan vrijgesteld van ambtswerk indien de omstandigheden dat niet beletten.

In november 1933 werden kandidaten gezocht om tegenover de twee aftredende ouderlingen gezet te worden. Het was echter zo moeilijk om in de gemeente geschikte kandidaten te vinden dat men maar besloot om drie kandidaten, waaronder de aftredenden, verkiesbaar te stellen.

In april 1929 werd ouderling H. Zwemer scriba in plaats van Annot. In februari 1934 werd S. Louwerse ouderling. Ouderling C. de Voogd overleed in augustus 1937 na een ambtsperiode van 20 jaar. In december 1938 werd diaken A. de Visser gekozen tot ouderling. Hij had de vrijmoedigheid om die verkiezing aan te nemen.

In januari 1939 werd ouderling S. Louwerse voorzitter van de kerkenraad en ouderling C. de Visser werd scriba. Ouderling H. Zwemer die tot dan toe scriba was, moest om gezondheidsredenen deze functie neerleggen.

Troebelen

'Troebelen', zo worden de moeilijkheden omschreven die in de

gemeente ontstonden aan het eind van 1916. Een lid van de gemeente had de kerkenraad gevraagd gehoord te worden in verband met een moeilijk liggende zaak. In de kerkenraadsvergadering van 27 december 1916 was het betreffende lid aanwezig om zijn uit drie punten bestaand bezwaar toe te lichten. Het bezwaar wordt in de notulen omschreven als 'in verband staande met de te houden collecte voor het bekende doel'. In een vorige kerkenraadsvergadering was besloten om in december een extra collecte te houden 'in verband staande met een eigene Dienaar des Woords'. Uit wat later in de ledenvergadering werd gezegd, kunnen we opmaken dat één van de kerkenraadsleden het hier niet eens mee was en daarover in de gemeente obstructie voerde. In de notulen wordt gezegd 'dat ds. Kok naar zijn geschonken wijsheid en bekwaamheid de bezwaren beantwoord'. Maar toch kon deze zaak niet afgewerkt worden. Alles wijst erop dat de broeders het onderling niet eens waren want er werd 'na vele discussies besloten (met vier stemmen voor en twee stemmen tegen) tot een algehele ontbinding van de Kerkeraad'. Men zou een ledenvergadering samenroepen om een nieuwe kerkenraad te kiezen. De voorzitter ds. Kok kon zich met deze gang van zaken niet verenigen en weigerde verder als consulent leiding te geven. Hij verzocht de aan de beurt zijnde ouderling om de vergadering te sluiten. Deze had daartoe in deze omstandigheden geen vrijmoedigheid. Daarop verdaagde ds. Kok de vergadering tot een nader te bepalen datum.

Op 2 januari 1917 werd de vergadering voortgezet en alle in de vorige vergadering besproken zaken werden teruggenomen. Ook de ontbinding van de kerkenraad bleek niet kerkrechtelijk te zijn. Daarom keerde de oude kerkenraad in die hoedanigheid terug. Eén lid was het daar niet mee eens en verliet nu de vergadering.

Op dezelfde dag werd direct na de kerkenraadsvergadering een ledenvergadering gehouden. Er waren 49 stemgerechtigden aanwezig. In de vergadering zette ds. Kok het doel van de samenkomst uiteen. Er was bij de kerkenraad bezwaar ingekomen tegen de herbevestiging van één van de herkozen ambtsdragers. Zijn naam wordt in de notulen niet genoemd, maar uit verdere handelingen blijkt dit ouderling A. Pieterse te zijn. Zijn optreden in de gemeente, dat zal dan ook zijn ageren tegen de collecte geweest zijn, wakte ergernis. Hoewel Pieterse herkozen was, werd nu weer een stemming voorgesteld over de vraag of hij her-

Serooskerke, Mei 1919

Geachte Vergadering!

Een Woord vooraf:

Het woord u uit gena gegeven
Voor God en voor zijn Woord te beven
Maakt het onrecht altemaal
Waar te vergaderd Synodaal
Recht te doen is u bevolen
Daarvoor zit u hier in Tolon
Hetgeen wat Recht is moet er door
Al vond men bij geen mensuk gehoor
Al werd men dan op straat gesmeten
Wat waarheid is moet waarheid heeten
Het korte te dan wat het kost
Broeders wees nu op de Doet:

Nu ter Loke.

Ik heb nu al zoveel geschreven
Maar ik ben den Ouden knecht gebleven
Ter Oafse ben ik al geweest
Maar niemand die de breuk geneest

Ik bleef toch bij mijn standpunt staan
En ben toen hooger opgegaan
Ik zei; ik laat niets onbeproefd
Al hebben ze mijn ziel bedroefd
De zaak Provinciaal behandelen
De Koninklijke weg bewandelen
Ook daar werd ik teleurgesteld
Wat heb ik al mijn ziel gekweld
Laat kwam er zelf uit Oafse Naam
Bij ons nog een Commissie saam
Zij zaten voor mijn aangesicht
Vooraf had ik dien Heer om lecht
Wat heb ik tegen die vier Heeren
Geweldig moeten Protesteeren
Ik sprak tot hun; er word gelogen
En t Recht verschrikkelijk gebogen
Zij hebben mij uit t Ampt gesmeten
Dit heb ik hun ook laten weten
En die zijn Ampt verlaten had
Dat die nu op het kussen zat
Ik bleef steeds bij mijn standpunt staan
Toen zijn die Heeren heingegaan

Pieterse verdedigde zich in dichtvorm voor de Generale synode.

bevestigd mocht worden. Eerst was er nog wat discussie. Eén van de leden bleek precies te weten wat op de vorige kerkenraadsvergadering was besproken. Hij meende dat die vergadering als onwettig aangemerkt moest worden. Ds. Kok wees deze broeder erop dat hij onwettig was geïnformeerd. Hij moest zijn informatie namelijk van een kerkenraadslid gekregen hebben die zaken openbaarde uit een besloten vergadering. Daarmee maakte hij zich schuldig aan het in de openbaarheid brengen van zaken waarover gezwegen behoorde te worden. Uit stemming bleek tenslotte dat negenentwintig leden bezwaar hadden tegen de herbevestiging van Pieterse, twee hadden geen bezwaar en achttien onthielden zich van stemming. Toch was deze zaak hier nog niet mee afgedaan. Er volgden nog enkele vergaderingen met vanuit de classis samengestelde deputaties van kerkenraadsleden uit de gemeenten Aagtekerke en Meliskerke. In die gevallen leidde ds. Van Neerbos uit Meliskerke de vergaderingen. Uiteindelijk kwam het zover dat Pieterse gevraagd werd zich neer te leggen bij de besluiten van de kerkenraad en verder in vrede met de broeders samen te leven. Pieterse was niet te bewegen tot die belofte, noch tot schuldbelijdenis, waarom hij bij besluit van kerkenraad en classisdeputatie, bij monde van ds. Van Neerbos, uit zijn ambt werd gezet. Men wachtte bijna een jaar om de ontstane vacature te vervullen. Ook het huisbezoek werd uitgesteld tot de gemoeieren in de gemeente wat bedaard waren. Pieterse ging in beroep bij de meerdere vergaderingen. Eerst de classis, daarna de particuliere synode en ten slotte bij de Generale synode die in mei 1919 vergaderde in Tholen. Hij had zijn verweer in dichtvorm op papier gezet en las dat ter synodevergadering voor. Echter zonder resultaat voor hem.

Dankdag en andere besluiten

In maart 1913 werd op een vraag van ds. Kieviet besloten om in het vervolg jaarlijks te collecteren tot dekking van de kosten die gemaakt werden om aankomende leraren op te leiden. Een theologische school was er toen nog niet. De opleiding gebeurde aan huis bij enkele predikanten. Men vond het wel redelijk om mee te betalen in de kosten daarvan.

Ook werd besloten om jonggehuwden bij hun huwelijksbevestiging namens de kerkenraad een Bijbel aan te bieden.

Het was gebruikelijk om jaarlijks een oogstpredikatie te houden na het binnenhalen van de graanoogst. Dat gebeurde op een zon-

dag in de maand september. In 1916 werd besloten om daar verandering in aan te brengen. De eerste woensdag van november stond landelijk bekend als de dankdag. Men wilde in plaats van een oogstpreekdienst nu de dankdag in gaan voeren. Er zou getracht worden om op die dag een predikant in de gemeente te hebben. Hem zou dan f 30,- betaald worden. Op de dankdag werd namelijk ook de oogstcollecte gehouden en men vond het beter om dan niet, zoals gebruikelijk, de dominee 'op de zak' te laten preken. Alles wat de collecte meer opbracht dan f 30,- was dan voor de kerkkas. Als voorganger voor de eerste dankdag werd ds. J. Overduin van Yerseke⁵⁾ gevraagd.

In 1920 werd besloten in het vervolg de gelden van de collecten op te bergen in een daarvoor speciaal aan te schaffen kist. Er was een poging tot inbraak ontdekt in de consistorie. De collectegelden werden in een kast in de consistorie bewaard en eenmaal per maand geteld. Na de inbraakpoging waarbij het, naar men meende, om de collectegelden te doen was, werd de nieuw aangeschafte kist ten huize van de koster geplaatst. Daar werd voortaan het geld in gedeponceerd. Zo werd de koster J. Zwemer bij al zijn werkzaamheden ook nog bewaker van de collectegelden. Voor de telling werd het geld ten huize van de koster afgehaald en in de consistorie verwerkt. Zoon Willem van koster Zwemer weet zich in 1998 de donkerbruine kist op de zolder nog goed te herinneren.

In een van de kerkenraadsvergaderingen in 1923 werd gesproken over de gang van zaken in de eredienst. Men stelde een goede orde en regeling in voor het dopen. Wat dat inhield, wordt niet beschreven. Ook achtte men het wenselijk dat de mansleden in het vervolg, als teken van eerbied, tijdens het 'groot gebed' zouden staan.

Het 25-jarige regeringsjubileum van koningin Wilhelmina, op 6 september 1923, gaf reden tot dankbaarheid. De minister verzocht alle kerken om een dankdienst te houden voor deze gelegenheid. De kerkenraad besloot die dienst te houden in de vooravond van die dag. Tevens werd besloten de gemeenteleden te vermanen om niet aan de vele feestelijkheden mee te doen. Er was reden tot dankbaarheid, maar uitbundige feestelijkheden pasten niet.

De verdeeldheid in de kerk liet de broeders ook niet koud. Men was er van overtuigd dat de Kerke Christi in haar openbaring één

Van verenwagentjes en koetsen werd ook door de kerkgangers gebruik gemaakt.

behoort te zijn'. In een kerkenraadsvergadering werd hierover gesproken. Er moest volgens de broeders toch een mogelijkheid zijn tot vereniging met andere 'naastbij staande gemeenten'. De Christelijke Gereformeerde Kerken werden hier met name genoemd. Vooral ook de opleiding van predikanten zou hiermee gebaat zijn was men, volgens de gesprekken, van mening.

Op een vraag uit de ledenvergadering naar de mogelijkheid om een paardenstal te bouwen, werd afwijzend gereageerd. De indieners van de vraag hadden daar belang bij omdat zij met een verenwagen of koets naar de kerk kwamen. Tijdens de kerkdienst wilden zij graag hun paard een goed onderkomen geven. Wel werd besloten om driemaandelijks een collecte te houden voor schulddelging van de kerk. Wat daarvan overbleef kon gereserveerd worden voor pastoriebouw. In de volgende vergadering nam men deze beslissing terug. Er werd nog even gewacht met geldinzameling voor pastoriebouw.

Bibliotheek en verenigingen

In 1921 was de bond van jongelingsverenigingen al actief. De kerkenraden werden aangeschreven met de vraag of zij bereid waren een jongelingsvereniging op te richten. Ook de Oostkapelse raad kreeg die vraag te beantwoorden. Er werd echter geen heil gezien in het vormen van een jongelingsvereniging. De kerkenraad was niet van plan daaraan mee te werken.

Een jaar later kwam ds. Kok met de vraag hoe men er over dacht om een bibliotheek op te richten. Hijzelf was daar wel voorstander van. De kerkenraad besloot om een ledenvergadering bijeen te roepen waarop deze zaak aan de orde gesteld zou worden. De vergadering werd gehouden op 22 mei 1922. Ds. Kok, voorzitter van de vergadering, zette het nut van een bibliotheek uiteen. Hij gaf aan welke boeken daarin opgenomen zouden kunnen worden, namelijk prekenboeken, kerkgeschiedenisboeken en boeken over andere godsdienstige onderwerpen. De bibliotheek zou eigendom zijn van de kerk en onder toezicht staan van de kerkenraad. De meeste van de aanwezige leden bleken voorstander van dit voorstel. Ter vergadering gaven 35 aanwezigen zich op als lid van de nieuwe bibliotheek. De contributie werd vastgesteld op 50 cent per jaar.

Er werd direct een voorlopig bestuur gekozen dat zou trachten gelden en boeken in te zamelen zodat de vereniging met het uitleenen kon starten. De volgende ledenvergadering was weer gro-

tendeels gewijd aan zaken betreffende de bibliotheek. Nu werd een definitief bestuur gekozen. Dat waren H. Zwemer, P. de Kam Szn., A. de Visser Wzn., A. de Visser Jzn. en Jacobus de Visser. Op een vraag van één van de leden of iemand van de Gereformeerde Kerk ook lid kon worden van de bibliotheek, antwoordde ds. Kok dat het niet bezwaarlijk was als zo iemand tegen betaling medelezer werd, maar een lidmaatschap zou moeilijkheden op kunnen leveren. Later werd de kerkenraad nogal eens gevraagd om financiële steun voor de bibliotheek. Jaarlijks werd op de ledenvergadering van de kerk door het bestuur verantwoording afgelegd voor het beheer. Het bleek wel dat de bibliotheek zichzelf financieel niet kon bedruipen. Daarom werd er regelmatig voor gecollecteerd. Het gestelde doel werd wel bereikt. Er werd meer gelezen dan voorheen en de boeken die gelezen werden, waren verantwoord. Jaarlijks werd de kerkenraad een lijst voorgelegd met titels van aan te kopen boeken. Na kerkelijke goedkeuring werden ze dan aangeschaft. Het bestuur van de bibliotheek werd in 1927 met 2 personen uitgebreid.

In 1932 vroeg een studievereniging aan de kerkenraad om een boord aan te mogen brengen in de kast in de consistorie. Daarvoor werd toestemming gegeven. Het is niet duidelijk welke studievereniging dit was. Verder wordt daar ook niets over vermeld.

In de kerkenraadsvergadering van 18 november 1935 kwam een vraag aan de orde, gesteld door het dooplid M. den Hollander. Mede uit naam van enkele jongeren vroeg hij of de consistorie gebruikt mocht worden voor oprichting van een jongelingsvereniging. Kennelijk overviel dit verzoek de kerkenraad. Men wist nergens van. Men had liever gezien dat de kerkenraad geïnformeerd was vóórdat er stappen in die richting gezet waren. Wegens dit toch wat eigenmachtig optreden van die jongeren werd verdere medewerking geweigerd.

In 1926 had de kerkenraad zich al aangesloten bij de scholenbond. Men volgde zo wat er op onderwijsgebied plaats had. In de loop van de jaren had Aagtekerke meerdere keren gevraagd de kinderen naar hun school te sturen. Tot nu toe was daar niets van gekomen. In 1937 werd een schoolvereniging opgericht met het doel om tot oprichting van een eigen school te komen.

- 1) Het kerkdeel tussen de preekstoel en de zitbanken werd meestal omtuind door een hekwerk. Daarom werd dat deel de 'tuun' genoemd. Alleen bij dopen en avondmaal was dit in gebruik.
- 2) Op Walcheren werd gerekend met Blooise roeden. Een landmaat van 3.617m.
- 3) Ondersteuning aan armlastigen werd wekelijks uitbetaald in navolging van de loonbetalingen.
- 4) Aanvulling op het loon van werklozen waar eerder sprake van was.
- 5) Aldus een vermelding in de notulen. Dit kan echter niet juist zijn; ds. J. Overduin was toen predikant in Lisse.

6. De oorlogsjaren

De ambtsperiode van ds. A. C. Visser viel ongeveer samen met de periode van de Tweede Wereldoorlog. Op 28 augustus 1939 werd in Nederland de algemene mobilisatie afgekondigd. Twee dagen later, op 30 augustus, legde kandidaat Visser met goed gevolg het classicale examen af. Hij werd op 12 september daaropvolgend bevestigd tot predikant van Aagtekerke en Oostkapelle in de Segeersstraatkerk te Middelburg door ds. A. Verhagen met de tekst Spreuken 13:17: 'een trouw gezant is medicijn'. Op 13 september volgde de intrede te Aagtekerke en op 15 september te Oostkapelle. Zo hadden beide gemeenten een predikant. De werkzaamheden verdeelde hij tussen de beide gemeenten. In de kerkenraadsvergaderingen zien we vanaf die tijd telkens besprekingen van preekbeurten. Vooral de feest-, bid- en dankdagen vroegen om een eerlijke verdeling. Aagtekerke zorgde voor huisvesting, maar er moest eerst een nieuwe pastorie gebouwd worden. In Oostkapelle werd ook huisvesting gezocht. De dominee wilde namelijk graag een kamer waar hij zich kon terugtrekken na zijn reis van Aagtekerke naar Oostkapelle. Hij verplaatste zich gewoonlijk per fiets en dan kwam het wel eens voor dat hij zich eerst van droge kleren moest voorzien voor hij naar een vergadering of de preekstoel op kon. Bij andere weersomstandigheden kon hij zich daar opfrissen en uitrusten. Ook kon hij zich daar nog voorbereiden op de prediking. Tussen de kerkdiensten kon hij zich daar eveneens ophouden. De kamer werd gevonden bij ouderling H. Zwemer. Hij en zijn vrouw zorgden ervoor dat ds. Visser de nodige huisvesting kreeg. Dit echtpaar zorgde voorheen ook al voor slaap- en eetgelegenheid voor de dominees die kwamen preken. De kerkenraad trok voor de Oostkapelse huisvesting een huurbedrag uit van f 100,- per jaar.

1939

In de notulen van de ledenvergadering, gehouden op 21 december 1939 lezen we: 'Het jaarverslag wordt gelezen waaruit blijkt dat 7 kerkenraadsvergaderingen zijn gehouden, 5 ledenvergaderingen, 3 maal een beroep uitgebracht. En de laatste keer heeft de

De kinderen uit het gezin van ds. Visser; Lucie, Luut, Dien, Jannie, Tine, de onderwijzeres juffrouw Steenblok en Mar Visser.

Heere de poging met zijn zegen bekroond zodat ds. A. Visser den 15 september zich verbond aan deze gemeente als Herder en Leraar.' Verder wordt medegedeeld 'dat de gemeente bestaat uit 88 mannen 111 vrouwelijke lidmaten samen 199 belijdende lidmaten, doopleden 187 is samen 386 leden en doopleden. Van het doopboek zijn afgevoerd 2

doopleden, belijdenis gedaan door 4 personen. Met attestatie overgekomen 8 personen. Vertrokken 4 personen en gedoopt 6 kinderen. Huwelijken bevestigd 3 paar. Overleden geen.'

Diaken P. de Kam bracht verslag uit van de financiën van de diaconie. Hij meldde f 1019,14 aan inkomsten en f 928,89 aan uitgaven zodat er een 'goed slot' overbleef van f 90,25. Er bleken 'geldelijke bronnen' te zijn ter waarde van f 8037,52. Die bronnen bestonden uit het kasgeld en het op de bank uitstaande saldo. Kerkmeester W. Louwerse deed verslag van de materiële gang van zaken in de gemeente. Het jaar 1939 liet een 'nadelig slot' van f 12,28 zien. Omdat het vorige jaar een 'goed slot' van f 368,81 geboekt was, restte een voordelig saldo van f 356,53.

1940

Het huisbezoek, zo werd besloten in de kerkenraadsvergadering van 2 februari 1940, zou beginnen op maandag 12 februari, indien het weer gunstig zou zijn. Men was toen erg afhankelijk van het weer. De huisbezoekers liepen of fietsten door de gemeente. Zij moesten behoorlijk grote afstanden afleggen en als tijdens de winter de wegen glad waren, moest men de plannen wel eens wijzigen.

Ook de oorlogsomstandigheden veroorzaakten wel eens wijzigingen in de plannen. Zo was er gepland om op zondag 26 mei 1940 Avondmaalsbediening te houden. Op 10 mei brak echter de oor-

log uit. Het avondmaal werd daarom uitgesteld tot 30 juni.

In de kerkenraadsvergadering van 11 juni 1940 werd een van ds. Kersten ontvangen brief behandeld waarin gevraagd werd om te collecteren voor noodlijdenden door oorlogsschade. Aan dat verzoek werd voldaan.

Bij de pastorie in Aagtekerke werd een foto gemaakt ter gelegenheid van het huwelijk van Tine Visser en Jac. van Haaren. Op de foto zijn te zien: ds. en mevrouw Visser, mevrouw Kersten-van Haaren, J.W. Kersten (toen nog geen predikant), het bruidspaar, de ouders van de bruidegom, Mar en Jannie Visser, daarachter Luut en Kees Visser, vooraan Jan van Haaren (die later dominee werd) met Lucie en Dien Visser.

In het najaar van 1940 werd besloten om geen drie diensten meer te houden op zondag. Blijkbaar was men daar dan toch weer toe overgegaan. Nu kon dat echter niet meer in verband met de ver-

duisteringsvoorschriften.

In december werd besloten om maar geen jaarvergadering te houden, vanwege de verduistering. Het periodieke aftreden werd ook uitgesteld. Wel bedankte Jac. de Visser 'wegens lichaamszwakheid' als kerkmeester. In zijn plaats werd ouderling C. de Visser benoemd tot kerkmeester. Ds. Visser was er geen voorstander van om kerkmeesters buitenom de kerkenraad te benoemen. Hij vond dat alleen kerkenraadsleden zeggenschap hadden over de materiële zaken van de kerk.

Jaar 1940

NAMEN DER GEHUWDEN	BURGERLIJK GEHUWD	KERKELIJK BEVESTIGD	AANMERKINGEN
Man: <i>Jan de Visser</i> Geboren: Jongeman Wd.wa. sedert Van:	te <i>Serooskeide</i>	den 8 Mei 1940 door <i>Ds. A. Visser</i>	(Geen) Belijdend Lidmaat
Vrouw: <i>Petronella Kalkma</i> Geboren: Jongedochter Wd.wa. sedert Van:	den 8 Mei 1940	tekst <i>Josua 24:15</i>	(Geen) Belijdend Lidmate
Man: <i>Andrius Janssen</i> Geboren: Jongeman Wd.wa. sedert Van:	te <i>Meliskerke</i>	den 28 Aug 1940 door <i>Ds. A. Visser</i>	(Geen) Belijdend Lidmaat
Vrouw: <i>Marjetje Jacobs</i> Geboren: Jongedochter Wd.wa. sedert Van:	den 28 Aug 1940	tekst <i>Rom. 12: 12</i>	(Geen) Belijdend Lidmate
Man: <i>Johannes Jansen</i> Geboren: Jongeman Wd.wa. sedert Van:	te <i>Oostkapelle</i>	den 6 Novem 1940 door <i>Ds. A. Visser</i>	(Geen) Belijdend Lidmaat
Vrouw: <i>Johanna de Visser</i> Geboren: Jongedochter Wd.wa. sedert Van:	den 6 Novem 1940	tekst <i>Philipp. 4: 6: 8</i>	(Geen) Belijdend Lidmate

Ondanks de oorlog ging het trouwen door. Een uittreksel uit het huwelijksboek uit 1940.

1941

Ondanks de oorlogsomstandigheden ging het gemeentelven gewoon door. Volgens de notulen werd in januari 1941 in de kerkenraadsvergadering een brief van ds. Kersten behandeld waarin deze schreef dat op het collecteplan niet geantwoord behoefde te worden. Dat werd wel heel simpel gesteld. Het was namelijk zo dat de bezettende macht van de kerken eiste dat zij een jaarlijks collecteplan zouden indienen bij de overheid. Men had er dan controle op welke doelen door de kerken werden gesteund.

Bovendien was de NSB toen bezig om 'Winterhulp Nederland' te organiseren. Ook in Duitsland opereerde een dergelijke instelling. Alle hulpverlenende instanties werden onthouden en die ene, op Nationaal-Socialistische basis werkende organisatie, werd door de overheid gesteund. Nationaal-Socialistisch georganiseerde mensen kwamen het eerst in aanmerking voor hulp. Joden werden ervan uitgesloten. Men trachtte nu om vat te krijgen op de kerkelijke hulpverlening en deze zo mogelijk onder te brengen bij Winterhulp Nederland. De kerken begrepen wat er gaande was en weigerden hun collecteplan in te laten zien. Dat was waar ds. Kersten over schreef; hij adviseerde geen collecteplan in te dienen! Aan het verzoek van de plaatselijke overheid om bekendmaking van de te houden winterhulpcollecte werd wel voldaan.

De diaconale hulp ging ook door. Een lid van de gemeente kon de doktersrekening niet betalen en vroeg de diaconie dat voor hem te doen. Het betrof hier echter kosten voor een ziekte van enkele maanden tevoren toen hij nog lid was van de Gereformeerde Gemeente in Meliskerke. Hij werd verwezen naar de Meliskerkse diaconie.

In diezelfde tijd kwam een hulpbehoevende weduwe over van Middelburg naar Oostkapelle. Oostkapelle nam de attestatie niet aan, zeggend dat iemand die onder de bedeling viel in Middelburg daar niet zomaar losgelaten kon worden. Men kwam niet tot overeenstemming. Uiteindelijk besliste de classis. Oostkapelle werd verplicht het lid van Middelburg over te nemen. Na een jaar werd dat lid, mede op aandringen van de Oostkapelse diaconie, opgenomen in een huis voor ouden van dagen te Middelburg. Nu werd haar attestatie weer naar Middelburg opgestuurd. Daar nam Middelburg dit keer geen genoegen mee. Een deputatie van Middelburg, bestaande uit J. de Kok en D. Janse, verscheen op de Oostkapelse kerkenraad. De Middelburgers stelden dat de Oostkapelse diaconie de vrouw in het oude vrouwenhuis had geplaatst en dat zij daar nu verantwoording voor behoorde te dragen. Oostkapelle beweerde echter dat de vrouw nu in Middelburg woonde, daar lid behoorde te zijn en door die gemeente ondersteund moest worden. Na dreiging met een beroep op de classis kwam men overeen dat Oostkapelle nog een half jaar voor haar onderhoud zou instaan en dat Middelburg dat daarna over zou nemen. De vrouw had nog enige inboedel in haar woning, die nu Oostkapelle toekwam. De inboedel werd

verkocht voor f 52,-. De opbrengst kwam ten goede aan de diaconale kas, evenals een geldbedrag van f 29,50 dat de vrouw nog in haar bezit had!

Diaken C. Annot bedankte als diaken. Annot was oud geworden en voelde zich niet meer in staat om zijn ambt redelijk uit te voeren. M. Reijnhoudt werd tot diaken gekozen. Hij nam de verkiezing aan.

In de ledenvergadering werd de vraag gesteld of het mogelijk zou zijn de nieuwe psalmberijming in te voeren. De voorzitter achtte het niet wenselijk om daarin verandering aan te brengen.

1942

Een woning, naast de kosterwoning, eigendom van de kerk, kon verhuurd worden. Er waren twee gegadigden: J. Janse en J. Minderhoud. Bij loting werd de woning toegewezen aan J. Janse. De huurprijs werd vastgesteld op f 1,75 per week. De regenbak en de bleek moesten gezamenlijk met de koster gebruikt worden. Binnenshuis moest op de zolder een afscheiding geplaatst worden zodat beide gezinnen een eigen deel tot hun beschikking hadden. Bij die beslissingen was ook de kerkmeester W. Louwerse aanwezig op de kerkenraadsvergadering.

De vergoeding voor de koster werd gelijk ook nog eens bekeken. Men dacht die wel wat op te kunnen trekken omdat het buiten-terrein van de kerk steeds groter werd. Ook daar had de koster zorg voor. De vergoeding werd opgetrokken van f 50,- naar f 75,-. Het vrije wonen kwam daar nog bovenop.

Regelmatig werd toch ook even gevoeld dat men niet meer in vrijheid leefde en een bezettende macht heerste. In april 1942 werden aanplakbiljetten aan kerk- en schoolbesturen toegezonden om die in de scholen op te hangen. Het waren reclamebiljetten van de SS en de NJS, beiden Nationaal-Socialistische instellingen. Er kwam een schrijven van ds. G.H. Kersten met het advies de biljetten niet op te hangen. Ds. Kersten berichtte ook dat verschillende kerken besloten hadden een telegram aan de bezettende macht te sturen met het verzoek geen uitvoering te geven aan het plan de Joden uit Nederland weg te voeren. De notulen vermelden niet of Oostkapelle ook een telegram verzond.

Er kwamen evacuees uit andere gemeenten en ook uit de eigen

gemeente werden mensen geëvacueerd. Men besloot aan geëvacueerden geen attestaties te vragen of af te geven. Men hoopte dat dit een tijdelijke verhuizing zou zijn.

Vlissingen werd regelmatig gebombardeerd. De bevolking leed nogal schade. De diaconie van de Gereformeerde Gemeente van Vlissingen kwam in moeilijkheden; zij werd 'armlastig' en vroeg om hulp aan de zustergemeenten in de classis. De kerkenraad besloot een bedrag van f 50,- te geven uit de kas van de diaconie.

Een nieuw element verscheen in het kasboek van de diaconie, namelijk evacuatiegeld, of ook wel inkwartieringsgeld genoemd. Op bevel van de Duitse overheid werden gemeenteleden geëvacueerd naar adressen buiten Zeeland. Uit de gemeente werden mensen overgebracht naar Veenendaal en Apeldoorn. De diaconiën van de Gereformeerde Gemeenten daar vingden de mensen zonodig op. De kosten die zij maakten werden vergoed en door de diaconie geboekt als evacuatiegelden. In 1942 bedroeg het uitbetaalde bedrag aan de diaconie van de Gereformeerde Gemeente van Veenendaal f 46,64. Ook werd in het jaarverslag over 1942 aan de opsomming van aantallen gedoopten, nieuwe leden, vertrokken leden enzovoort, toegevoegd: '17 leden werden geëvacueerd'.

1943

Ds. Kersten had plannen om een mededelingenblad voor de Gereformeerde Gemeenten uit te gaan geven. Hij vroeg hiervoor medewerking van de kerkenraden. Dit initiatief wilde de kerkenraad wel steunen.

In de kas van de kerk bevonden zich in maart 1943 twee bankbiljetten, elk ter waarde van f 500,-. Volgens de notulen 'werden ze ingeleverd' in Serooskerke. Dit betekende dat ze bij de Boerenleenbank in Serooskerke op een rekening werden gezet. Het geld bleef dus wel eigendom van de kerk.

De Duitse overheid verplichtte de veehouders tot melklevering op zondag. Daarmee kwamen de boeren in moeilijkheden. De kerkenraad vroeg de classis hoe hierin te handelen.

De kerkenraad kreeg een brief, ondertekend door drie gemeentelieden, met het verzoek een orgelfonds op te richten om gelden

in te zamelen voor aanschaf van een nieuw kerkorgel. De kerkenraad vond dit 'in deze moeilijke tijdsomstandigheden' af te raden. Uiteindelijk bleek het schrijven maar van één persoon afkomstig te zijn. Hij had voor twee andere leden mede een handtekening gezet zonder dat zij daarin hadden toegestemd.

In de notulen van de ledenvergadering van 13 december 1943 wordt vermeld: 'In de rondvraag werden door enige leden vragen gesteld die niet van belang waren maar door de voorzitter werden beantwoord'. Dat was dan een conclusie van de scriba.

Vanuit de gemeente waren ook mannen en jongens tewerkgesteld in Duitsland. Van de daar verblijvende J. Jobse kreeg de kerkenraad een brief met het verzoek om vanuit de gemeente wat ter lezing te sturen. De scriba kreeg opdracht om alle daar verblijvenden een brief te schrijven. Vanuit de ledenvergadering gingen stemmen op om geld in te zamelen in de gemeente en dat te besteden aan pakketjes voor de in Duitsland werkenden. De diaconen P. de Kam en M. Reijnhoudt werd opgedragen geld en goederen in te zamelen en deze zaak zo goed mogelijk verder te organiseren.

1944

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente van Utrecht deelde mee dat hij adressen beschikbaar had voor plaatsing van evacuees. Indien nog meer mensen vanuit de gemeente verplicht zouden worden om te evacueren, konden zij dus in Utrecht terecht.

Op 28 augustus werd een kerkenraadsvergadering gehouden. In die vergadering werd besloten om op zondag 3 september het Avondmaal te houden. Onderling waren daartegen geen bezwaren. In de rondvraag werd erover gesproken dat nogal wat mensen oorlogsschade hadden geleden. Besloten werd de schade te vergoeden 'uit de kas die daarvoor gegeven is', en zonodig uit de kas der armen. Blijkbaar was er dus een reserve voor schadevergoedingen. De daaropvolgende kerkenraadsvergadering werd gehouden op 9 april 1945 in het woonhuis van diaken M. Reijnhoudt.

In de tussentijd werd Walcheren bevrijd van de Duitse bezetting. Dit ging echter gepaard met een felle strijd die veel mensenlevens

kostte en ook veel materiële schade veroorzaakte. Het schiereiland kwam tengevolge van dijkbombardementen onder water te staan. De verwoestingen waren vreselijk. Oostkapelle, dat grotendeels droog bleef wegens zijn hoge ligging, nam veel vluchtelingen op uit Westkapelle dat totaal verwoest was. In Oostkapelle werden ruim 130 slachtoffers uit Westkapelle begraven. Ds. A.C. Visser van Aagtekerke en Oostkapelle, op dat moment de enige predikant van de Gereformeerde Gemeenten in Walcheren, voerde daarbij met anderen het woord. Hij sprak over de tekst Jesaja 1:7 en 8: 'Uw aardrijk is een verwoesting, uw steden zijn met vuur verbrand; uw land verteren de vreemden in uw tegenwoordigheid, en een verwoesting is er, als een omkering door de vreemden. En de dochter van Sion is overgebleven als een hutje in de wijngaard, als een nachthutje in den komkommerhof, als een belegerde stad'.

De pastorie te Aagtekerke waar ds. Visser in woonde staat in het water.

De pastorie in Aagtekerke kwam in het water te staan zodat het gezin van ds. Visser moest uitwijken naar Domburg. En vele Aagtekerkenaren met hen. Vandaaruit deed de dominee in die dagen het pastorale werk onder de leden van zijn gecombineerde gemeente.

Per boot, per fiets of te paard verplaatste hij zich. Gemeentelieden herinneren zich nog dat zij hem, zittend te paard ontmoetten, en hij hen toen zei: 'dit is niet naar den vlese'.

In Domburg werden door de Gereformeerde Gemeente kerkdiensten gehouden in de Rooms-Katholieke kerk en in

De kerk in het Weeltje in het water.

Aagtekerke in de consistorie van de Hervormde kerk. Oostkapelle kwam na het bombardement van de dijk bij Veere op 11 oktober 1944 ook gedeeltelijk in het water te liggen. Het hogere deel van het dorp en de kuststrook bleven droog. 'Het Weeltje', waar de kerk stond, was een laag gebied en stroomde direct onder water.

Toch zochten enkele gezinnen hun toevlucht in de kerk. Mensen die door het water uit hun huizen werden verdreven zochten hun toevlucht op de gaanderij in de kerk. Daar zat men hoog en droog. De weg die voorlans de kerk liep was droog, maar de kerk zelf stond in het water. Van de weg naar de kerk moest men dan wel door het water waden. Huishoudelijke goederen en fietsen werden op de banken gelegd zodat die niet droog bleven. Met bedden en matrassen, tafels en stoelen werd de gaanderij gemeubilceerd. Zo werd de kerk ongeveer drie weken bewoond. Toen bij een beschieting een granaat in de kerk terecht kwam en al het glas eruit werd geblazen, vluchtten de tijdelijke bewoners naar de droogliggende boerderij 'Klein Middenhof'. Toen de bevrijding eenmaal een feit was en de gevaren van beschietingen en bombardementen voorbij waren, kwam er weer enigszins orde in het leven. Mensen die hun huizen hadden moeten verlaten voor het water zochten nu hun toevlucht aan de hogere kustland die droog was gebleven. Alles wat maar enigszins bewoonbaar gemaakt kon worden, werd voor huisvesting gebruikt. Tussen de duinen en het dorp lag een lage strook grond, waar altijd water stond. Om de contacten tussen het droge deel van het dorp en het vroom te onderhouden voer een bootje hele dagen v.v. van het 'Zonnehuis' naar het dorp. Toen ontstond het begrip 'achter het water wonen'. Vanuit het dorp gezien woonden de mensen in

Bietenvervoer in de omgeving van Oostkapelle.

het vroom achter het water. Daarom werd toen gezegd 'zij wonen achter het water'. Vanuit Domburg kon Oostkapelle wel droog bereikt worden. Door het vroom en langs een hoger gelegen gebied ten noordoosten van het dorp was dat mogelijk. Zo kon ook ds. Visser de gemeente bereiken. In het beginstadium van de inundatie toen alles nog zo chaotisch was, werden enkele zondagse kerkdiensten gehouden in de schuur op 'Groot Middenhof'. Dat hof werd toen bewoond door Piet en Jannetje Louwerse. Later toen er wat meer regelmaat in kwam werden twee diensten per zondag gehouden. In de voormiddag was er een leesdienst in het gemeentelijke verenigingsgebouw en in de middag een dienst waarin ds. Visser voorging in de Hervormde kerk.

Aan het eind van 1944 werd de Walcherse bevolking zoveel mogelijk geëvacueerd. Allen die op dat moment geen werk hadden of geen diensten hadden te verrichten in het overstroomde gebied werden overgebracht naar elders. De bevolking van Oostkapelle ging naar Noord-Beveland of de dorpen op Zuid-Beveland. De evacuatie duurde ruim een jaar. Pas na een jaar toen de dijken gedicht waren en Walcheren weer veilig bewoond kon worden, kwam de bevolking terug. Toen begon de wederopbouw. Ook het kerkgebouw moest grondig gerestaureerd worden; het water en de beschieting hadden veel schade toegebracht. In de kerkenraadsvergadering van 24 september 1945 deelde ds. Visser de kerkenraad mee dat hij een beroep naar Poortvliet en Scherpenisse had aangenomen. Hij had in de gemeenten Aagtekerke en Oostkapelle wel een heel chaotische tijd meegeemaakt. Op 14 oktober 1945 nam hij in de kerk te Domburg afscheid van beide gemeenten.

7. De naoorlogse jaren

Velen in de gemeente betreurden het dat dominee Visser de nu verstrooide gemeente verliet. Een deel van de leden was nog geëvacueerd. De mannen die in Duitsland hadden gewerkt, kwamen terug. Het dorp lag voor een groot deel in het water. In de duinen lagen mijnenvelden, dat was erg gevaarlijk. Een lid van de gemeente, boswachter P. Schoe, kwam door een landmijn om het leven. Er was geen zaaiing en oogst. De oorlog was wel voorbij, maar alles was nog ontregeld. Eerst moesten de dijken gedicht worden en dan kon de wederopbouw beginnen. Ook op kerkelijk gebied moest men als het ware 'aan de wederopbouw'; de dominee ging weg, vele leden waren geëvacueerd en de kerk stond in het water zodat die niet bruikbaar was voor de diensten. De morgendiensten werden gehouden in een verenigingsgebouw en de middagdiensten in de Hervormde kerk. De Hervormde kerk kon gratis gebruikt worden; de kerkvoogdij wilde in deze omstandigheden geen huur voor het gebouw vragen. Toch besloot de kerkenraad in zijn vergadering van 22 oktober 1945 om f 50,- te geven voor het gebruik van de kerk. De kerkvoogdij van de Hervormde kerk berichtte dat men het geld voor een goed doel zou gebruiken.

De administratie was, ook in de moeilijkste tijd, zo goed mogelijk bijgehouden. De bedeeden kregen hun ondersteuning, zonodig ook op hun evacuatieadres. Geëvacueerden werden niet overgeschreven naar zustergemeenten in de plaatsen waar zij verbleven. De kerkenraad beschouwde de evacuatie duidelijk als een tijdelijke zaak.

Nu ds. Visser vertrokken was, werd ouderling S. Louwerse voorzitter van de kerkenraad. Ouderling C. de Visser die al vele jaren scriba was, nam de zorg voor de catechisatielessen weer op zich. De diakenen W. den Hollander en J. Cijssouw overleden kort na elkaar, respectievelijk in augustus en september 1945. Aan het eind van datzelfde jaar werd F. Annot tot diaken gestemd. Hij nam de verkiezing aan.

Het kostersechtpaar Zwemer stopte in december 1945 met het kosterwerk. In hun plaats werd C. Schoe met echtgenote benoemd. Het salaris voor de nieuwe koster werd vastgesteld op f 250,- per jaar. Hier was geen vrij wonen bij inbegrepen. Hij betaalde voor de kosterwoning f 32,50 per kwartaal aan huur. Regelmatig werd in de volgende jaren het salaris aangepast aan de oplopende conjunctuur. Ook bij een latere vergroting van de kerk werd rekening gehouden met de grotere hoeveelheid werk voor het kostersechtpaar. Tot 1963 bleef het kostersechtpaar Schoe in functie. Bij het afscheid, na 17½ jaar dit werk gedaan te hebben, werd het echtpaar namens de gemeente een staande lamp en een enveloppe met inhoud aangeboden. De kosterfunctie werd overgenomen door Johannes Janse. Het toezicht op de galerij werd waargenomen door Jacob Janse en Ary Janse. Na het vertrek van Ary Janse werd die taak overgenomen door Jacob Minderhoud. Koster Janse kreeg ook de opdracht om erop toe te zien dat er in de kerk geen foto's gemaakt werden. En dat gold voor alle gelegenheden, dus niet alleen voor huwelijksbevestigingen.

Samenwerking in het beroepen

De gemeenteleden wilden toch weer wel graag de predikantsvacature vervuld zien. Zelfstandig beroepen zou echter een te zware last voor de gemeente worden. Daarom werd weer geprobeerd om een samenwerking aan te gaan met de Aagtekerkse gemeente, zoals voorheen. Aagtekerke voelde hier echter niets meer voor. Men wilde zelfstandig beroepen. Er was wel bereidheid Oostkapelle in zoverre tegemoet te komen dat men de eigen predikant acht zondagen per jaar wilde afstaan. Hiervoor diende dan f 500,- betaald te worden. Daar was Oostkapelle het niet mee eens en ze bood f 1000,- voor een preekbeurt op elke zondag, het houden van catechisatie en het leiden van begrafenis, huwelijksdiensten en kerkenraadsvergaderingen. Aagtekerke hield voet bij stuk; acht zondagen per jaar voor f 500,- of anders niets. Oostkapelle moest nu wel accoord gaan, hoewel velen in de gemeente zo'n manier van 'zaamwerken', betreurden. De samenwerking op deze wijze duurde dan ook niet lang.

In de ledenvergadering van 30 maart 1946 werd de mogelijkheid van zelfstandig beroepen nog eens besproken. De manier van samenwerking met Aagtekerke vond men maar niets. De algemene gedachte was dat, als een predikant een beroep zou aanne-

men, de financiën wel in orde zouden komen. Zo werd besloten in het vervolg zelfstandig te beroepen. Op de daaropvolgende ledenvergadering, gehouden op 19 april 1946, stond als dubbeltal voor het beroepen van een predikant: ds. D.L. Aangeenbrug en ds. J.B. Bel. Ds. Aangeenbrug en ds. Bel kregen respectievelijk 21 en 43 stemmen. De beroepsbrief werd aan de gemeente voorgelezen. Daarin werd een tractement vermeld van f 3.500,- per jaar, 13 vrije zondagen en een vrije overkomst. Helaas bedankte ds. Bel voor het beroep.

In juni 1947 werd weer een verzoek aan de gemeente Aagtekerke gericht om samenwerking in het beroepen van een predikant. Aagtekerke wilde niet meer. Nu werd Meliskerke gevraagd om samenwerking. Het antwoord viel tegen. Meliskerke wilde wel samenwerken, maar schreef, naar het idee van de kerkenraad, een regeling voor die niet gewenst was. Na verdere onderhandelingen kwamen beide gemeenten tot overeenstemming. In de notulen van 11 februari 1948 werd opgetekend: 'Er wordt verslag uitgebracht van de bespreking met de Kerkeraad van Meliskerke om samen te beroepen en de uitslag is om samen te beroepen op de voorwaarden van iedere gemeente de helft in de lusten maar ook in de lasten'. Het eerste tweetal dat de samenwerkende gemeenten stelde was ds. T. Dorresteyn en ds. Chr. van de Woestijne. Daarna werden de kandidaten F. Dieleman en J. W. Kersten op het tweetal gezet. Kersten werd beroepen, maar zonder resultaat. Omdat Kersten zo lang wachtte met het aannemen van een beroep werd hij zowel door Meliskerke als door Oostkapelle bij acclamatie gestemd en nogmaals gezamenlijk beroepen. Toen in maart 1949 kandidaat Kersten nog steeds geen beroep had aangenomen, beriepen beide gemeenten hem weer bij acclamatie, maar nu elk van hen afzonderlijk. Hiermee was tegelijk de samenwerking tussen de beide gemeenten verbroken. In 1955 werd nog eens aan Aagtekerke gevraagd om samen te beroepen. Toen Aagtekerke te kennen gaf liever zelfstandig te werken, werd Meliskerke weer gevraagd. Ook die gemeente voelde er niet voor. In 1957 probeerde men Meliskerke opnieuw tot samenwerking te bewegen. Ook nu ging het niet door. In het vervolg beriep elke gemeente voor zich. Voor elk van hen duurde het wel erg lang voordat de grote wens en bede, een eigen herder en leraar te hebben, in vervulling ging.

Jaarvergadering

In het begin van 1946 was de achterstand van de laatste oorlogsjaren ingehaald. De geëvacueerden waren nu terug. De administratie was bijgewerkt. Er werd een ledenvergadering gehouden op 7 februari 1946. Tijdens deze vergadering waarop dertig mansleden aanwezig waren, werden de notulen gelezen van de verga-

Fol.	collecten.	Maand
ONTVANGSTEN 1945		
	<i>was geloot als 1 December 1945</i>	1656.52 1/2
Zondag 3 Dec.	collecte Geref. kerk	20.38
1 Dec.	rouwcollecte F. de Vries en H. Koppelman Geref. k.	9.01
14 Dec.	rouwcollecte Leuntje Aunus	11.99 1/2
Zondag 17 Dec.	collecte in de Herv. kerk	19.52
" 24 Dec.	" " " " "	35.82
Maandag 25 Dec.	" " " " "	15.03
Zondag 31 Dec.	" " " " "	31.57 1/2
Maandag 1 Jan.	" " " Geref. kerk	5.70 1/2
Zondag 7 Jan.	" " " Herv. kerk	15.38 1/2
" 14 "	" " " " "	20.50
" 21 "	" " " " "	15.90
" 28 "	" " " " "	14.11 1/2
" 4 Febr	" " " " "	17.55
" 11 "	" " " " "	16.67 1/2
" 18 "	" " " " "	21.38
" 25 "	" " " " "	22.43 1/2
" 4 Maart	" " " " "	17.86
" 11 "	" " " " "	24.12
Woensdag 14 "	" " " " "	45.62
" 25 "	" " " " "	14.45 1/2
Goede Vrijdag 30 Maart	" " " " "	8.92 1/2
aan collecten over de maand April		126.94
aan collecten over de m. c. l. i. Transporteren		107.21 1/2
aan collecten over de maand Juni		103.81 1/2

Uit het kasboek van 1945. Hierin is te zien in welke kerk de diensten werden gehouden.

dering die gehouden was op 13 december 1943. Tevens was er nu gelegenheid om een overzicht te geven van de jaren 1944 en 1945. De verslagen over die jaren werden gelezen. Zowel de kerk als de diaconie had in die jaren over de financiën niet te klagen. De diaconie had over die jaren een 'goed slot' van respectievelijk f 1.024,43 en f 1.049,34 en de kerk had in beide jaren f 1.858,74 en f 315,41 over weten te houden. Aan het eind van 1945 bedroeg het aantal leden 236, namelijk 109 vrouwelijke en 127 mannelijke leden. Het aantal doopleden was toen 195. De schade aan het kerkgebouw en de kosterwoning was nog niet volledig geregeld en hersteld. Aanvragen om vergoeding voor geleden oorlogsschade en herstel daarvan waren nog bij de overheid in behandeling. Er werden wel weer diensten gehouden in de eigen kerk. Verder herstel zou nog plaats vinden. Tijdens deze vergadering werd ook een orgelcommissie benoemd. Daarin kregen zitting P. de Kam, Jan Koppejan en Jacob Wisse. De commissie kreeg als opdracht te trachten een in de kerk passend pijporgel aan te schaffen.

Orgel en organisten

De orgelcommissie ging vlot aan het werk. Het is niet duidelijk of dit ook aan de commissie te danken was, maar in diezelfde tijd werd het reglement voor de organisten gewijzigd. In het vervolg mocht er voor en na de kerkdiensten stichtelijk gespeeld worden. In november 1946 werd, op aanbeveling van de commissie, besloten een orgel te kopen. De kerkenraad kocht een orgel dat werd aangeboden voor f 4.200,-. Het werd op een 'platvorm gestoelte' in de kerk geplaatst. Er was al een bedrag van f 1.207,- gereserveerd. De gemeente werd er in een ledenvergadering op gewezen dat nog f 3.000,- ontbrak. Dat achtten de leden niet bezwaarlijk. In de loop van de tijd zou dit wel goed komen, dacht men. Eind 1951 bleek echter dat de orgelcommissie nog een schuld van f 967,25 had bij de kerk. De kerk nam nu zelf de schuld over. Het orgel was betaald.

In 1954 werd Chris Annot tot organist benoemd. Mina Harpe werd aangesteld tot organiste. Blijkbaar waren organisten echter slecht in toom te houden. Het bestaande reglement waar alle organisten van op de hoogte waren, werd vaak overtreden. In de loop van de tijd kwamen steeds meer klachten binnen bij de kerkenraad over het spelen van gezangen voor en na de kerkdiensten. De kerkenraad deed er onderzoek naar en waarschuwde en ver-

maande de overtreders en dreigde soms zelfs met ontslag. Toch was de kerkenraad in dezen zeer lankmoedig; een eenmaal benoemde organist moest het wel heel bont maken, wilde hij ontslagen worden. Bij huwelijksdiensten kregen de organisten een vergoeding van f 5,- wegens loonderving.

Kerkbouw

Kort na de oorlog werd het kerkgebouw hersteld van de geleden schade. Van het Rijk werd een oorlogsschadevergoeding ontvangen zowel voor de kerk als voor de kosterwoning. De kerkenraad was echter wat terughoudend in grote uitgaven voor herstelwerk. Het was al direct duidelijk dat bij enige groei van de gemeente er toch maatregelen genomen zouden moeten worden omdat er spoedig te weinig zitplaatsen zouden zijn. In 1950 werd architect Wijkhuijs gevraagd een plan voor vergroting te maken. Voorheen kon men volstaan met een kerk en een consistorie. Nu gingen de gedachten ook al uit naar wat meer ruimte buiten de kerkzaal zelf. In de loop van de jaren kwamen de gemeenteleden telkens hierop terug. In 1952 werd een bouwfonds in het leven geroepen. Uit de gemeente werd in totaal f 12.820,- toegezegd als eerste storting in het fonds. Het was toen al bekend dat een verbouw en uitbreiding van de kerk f 50.000,- en volledige nieuwbouw f 80.000,- zou gaan kosten. In april 1954 viel het besluit om te verbouwen. Het werk werd gegund aan timmerman P. de Kam voor f 63.600,-. Tijdens de verbouw werden de kerkdiensten gehouden in de Gereformeerde kerk.

Op 6 januari 1955 werd in een extra dienst waarin ds. L. Rijksen van Middelburg voorging, de kerk weer in gebruik genomen. Dominee Rijksen preekte daarbij naar aanleiding van de zeer toepasselijke tekst Johannes 10:22: 'En het was het feest der vernieuwing des tempels te Jeruzalem; en het was winter.' De kerk was met 170 zitplaatsen uitgebreid.

Aan de Gereformeerde kerk werd een gift van f 200,- gegeven en aan haar koster f 30,- voor bewezen diensten. Het salaris van de eigen koster werd verhoogd van f 350,- naar f 700,- per jaar vanwege de meerdere werkzaamheden in de grotere kerk.

Pastoriebouw

Meerdere keren werd op de ledenvergaderingen gevraagd of het wenselijk zou zijn een pastorie te bouwen. Er werden wel geregeld predikanten beroepen, maar er was geen woning beschikbaar om er een te huisvesten. Als er in Oostkapelle woningen te

Leden Vergadering 18 juli 1950
 Stanwezig te Leden.

Openering Art 1

De Voorzitter H. Louwerse opent de Vergadering laat zingen Ps 149:3 leest de eerste 16 versen van Ps 149 en gaat voor in het gebed. Heet alle aanwezigen welkom en liest het doel deze Vergadering mede het is om onze stem uit te brengen op een overtuiging.

Leden Art 2
 der Notulen

De Notulen der vorige Vergadering worden gelezen goed gekeurd en getekend.

Stem men een leeraar Art 3

Wordt over gegaan tot het Verkiezing van een leeraar uit het gestelde dubbelhal. Ds T Dorrestein en F. J. Dieleman De uitslag blijkt dat er op Ds T Dorrestein 19 stemmen zijn uitgebracht en op Ds F. Dieleman 27 stemmen. Zoo dat tot herder en leeraar is besloten Ds F. Dieleman op een krabbedag van 4000 Gulden en 13 Vrijekendagen.

Stede Art 4

De Voorzitter deelt mede dat de kerkmeesters te krabbedijk grote gelokelijke offers

Notulen van de ledenvergadering van 18 juli 1950.

koop waren, keken de kerkmeesters wel eens of die wellicht geschikt waren om als pastorie te dienen. Meestal was dat niet het geval of de prijs was zo hoog dat men er niet aan durfde beginnen. In 1951 kwam een grote woning aan de Oude Domburgseweg te koop. Het huis droeg de naam 'Rozenhof'. De

Rozenhof, aangekocht voor pastorie maar ook weer verkocht.

vraagprijs was f 19.000,-. Diaken P. de Kam kreeg van de kerkeraad de opdracht om dit huis voor, zo mogelijk, f 12.000,- aan te kopen, waarin hij na veel onderhandelen slaagde. De kerk kon zelf f 10.000,- betalen en van de diaconie werd f 2.000,- geleend tegen een rente van 2½%.

Rozenhof werd verhuurd aan de toenmalige bewoner voor f 3,- per week en het omliggende land aan K. Poppe voor f 20,- per jaar.

Blijkbaar viel de koop wat tegen want enkele jaren later, in 1956,

Berusting op 31 December 1957

Rijkspostspaarbank	2 621, 62
Wisspaarbank	3 826, 11
B. L. Bank Levensdoel	5 657, 58
B. L. Bank Grijpsdoel	63 44, 18
geleend geld aan de Kerk	4 000
het gelid 31 December 1957	4 20, 04
	f 22869, 53

Aan het eind van 1957 zat het met de stoffelijke zaken wel goed.

werd het huis verkocht voor f 15.000,- verkoperskosten. Er bleef f 13.991,- over, weliswaar een winst van f 1.991,- maar men zat weer zonder pastorie. In 1970 besloot de kerkenraad de ledenvergadering te vragen of er instemming was met de bouw van een pastorie. De gemeente stemde hiermee in. Er werd een commissie samengesteld met uit de kerkenraad ouderling C. Kodde en diaken J.C. Annot en uit de leden W. Dekker, J. Janse, P. Schoe, C. de Visser en P. de Visser. P. Schoe werd binnen korte tijd wegens andere werkzaamheden vervangen door J. Maljaars. Kodde was voorzitter. Een door de kerkenraad gekochte woning

De naast de kerk gebouwde nieuwe pastorie.

aan de Domburgseweg werd aangeboden aan mevrouw Wijkhuijs-Schoe in ruil voor haar woning die op het terrein van de geprojecteerde pastorie stond. Deze woning kon nu afgebroken worden. De pastoriebouw kon beginnen. Precies op tijd!

Toen kandidaat Driessen in 1973 het op hem uitgebrachte beroep aannam, stond een nieuwe pastorie voor hem en zijn vrouw klaar.

Diaconaal en maatschappelijk werk

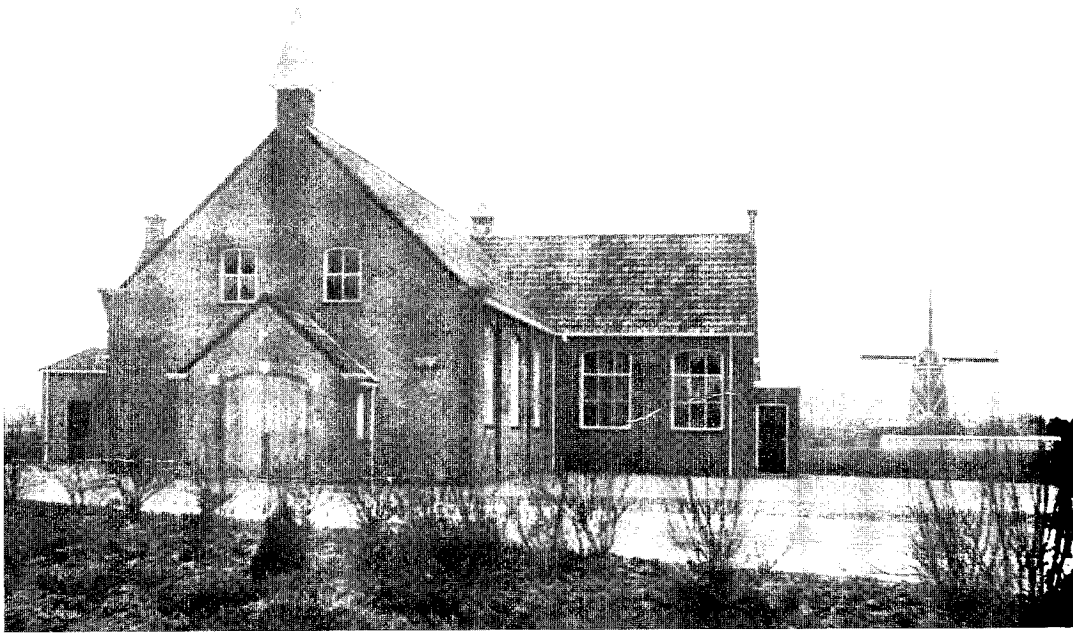
Op verzoek van de burgerlijke overheid werden twee kerkenraadsleden aangewezen om zitting te nemen in een comité dat tot taak kreeg vanuit het buitenland gekregen hulpgoederen onder de bevolking te verdelen. Kerkelijke en maatschappelijke groepen werkten, om een eerlijke verdeling te krijgen, hierin samen. Ouderling S. Louwerse en diaken F. Annot werden aan het comité toegevoegd.

Intussen werden dienstplichtigen uitgezonden naar Nederlands-Indië. Ook jongens uit de eigen gemeente gingen daar heen als soldaat. Om het contact met hen in stand te houden, kreeg de scriba opdracht om hen regelmatig te schrijven. Er werden drie abonnementen afgesloten op De Saambinder en De Banier voor de jongens in Indië. Dat kostte de kerk f 34,20 per jaar. Ook werden nog drie prekenboekjes aangeschaft die de jongens toegestuurd werden. De kosten daarvan waren f 1,65. Een landelijke synodale commissie ter behartiging van het werk onder de militairen werd onder andere door collectes gesteund. Diaken F. Annot werd voor de gemeente correspondent van die commissie.

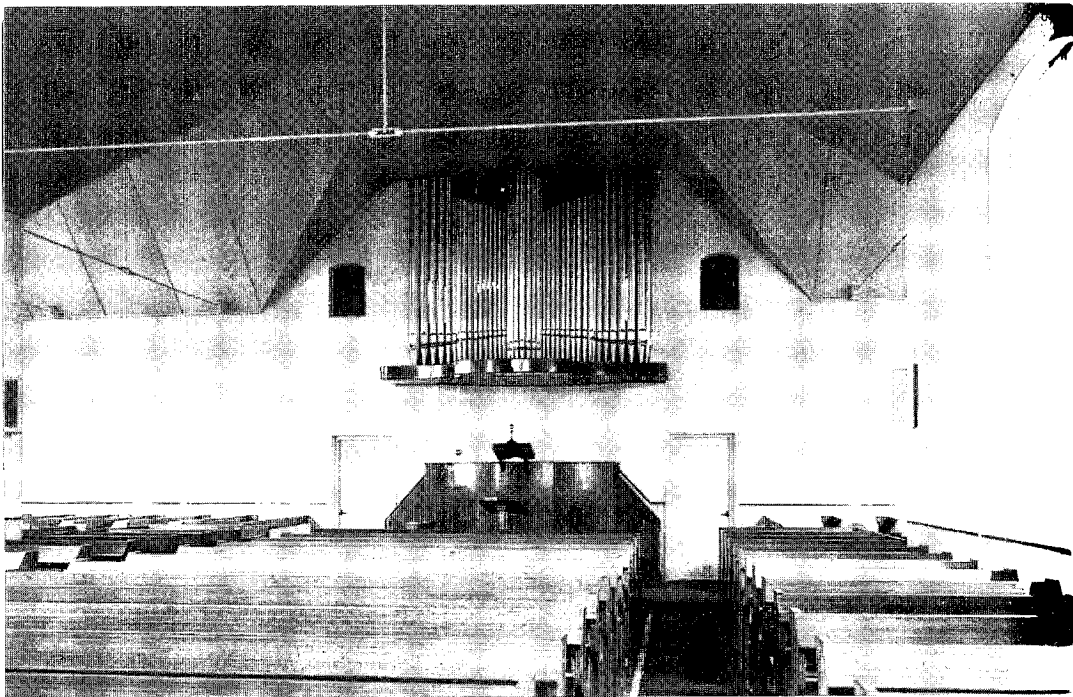
Ook werd gecollecteerd voor een landbouwer in Meliskerke die schade had geleden door een brand in zijn schuur. De veestapel, machinerie, waaronder een nieuwe tractor, veel veevoer en de schuur gingen in vlammen op. De collecte-opbrengst was f 423,80.

De bijdrage aan de kosten van de wijkverpleegster in Serooskerke werd verhoogd van f 20,- naar f 50,- per jaar. Een jaar later werd een extra jaarlijkse bijdrage toegezegd van f 25,-. Dit geld diende voor aanschaf en onderhoud van een auto voor de wijkverpleegster.

Veel aanvragen om geldelijke steun kwamen binnen. Zowel kerkenraad als diaconie moest zich telkens weer beraden over inwilliging of afwijzing van de verzoeken. Een opsomming van aanvragen uit 1950 mag duidelijk maken waar het om ging: een vraag om geldelijke steun voor zending op Ambon; een verzoek om een bijdrage aan de Willem de Zwijgerstichting; een vraag om een col-

Interieur en exterieur van de kerk.

lecte te houden voor de Commissie van bijstand voor de Christelijke Kweekschool te Krabbendijke; verzoeken om bijdragen van de vereniging Effatha en de Stichting Protestants Nederlands Sanatorium en van het Hoogeland; een verzoek om steun van de Stichting Maatschappelijk en Cultureel werk in Zeeland; een verzoek van Effatha om steun voor verbouw; een vraag om steun van de Commissie voor Emigratie naar Canada; een donatieverzoek van het Bijbelgenootschap; de Nederlandse Zeemanscentrale verzocht om een bijdrage; de Gereformeerde Gemeenten van Capelle aan den IJssel, Genemuiden en vele anderen verzochten om de kerkbouw financieel te steunen; voor de aankoop van een militair tehuis in Middelburg werd op verzoek van het Zeeuws Dagblad f 25,- bijgedragen.

Toen het rampenfonds, na de watersnoodramp van 1 februari 1953, een beroep op de kerk deed werd een bedrag van f 1.000,- overgemaakt. De kerkenraad zag dit als een nationale plicht. Er werd ook nog een extra collecte voor dit doel gehouden. De vereniging van 'orgelisten' vroeg steun en kreeg jaarlijks een bijdrage van f 10,-.

De burgemeester van Sint-Laurens schreef een brief aan de kerkenraad waarin hij mededeelde dat een in zijn gemeente wonende weduwnaar, lid van de gemeente, financiële steun nodig had. Hij vroeg wat de kerk voor haar dacht te doen. De burgemeester werd bericht dat de diaconie deze vrouw geheel voor haar rekening zou nemen.

In de kerkenraadsvergadering van 12 januari 1965 werden de financiële zaken besproken van zowel kerk als diaconie. Er werd opgemerkt dat God harten neigde tot steun aan Zijn dienst. Maar men zag wel in dat in verband met steeds verder ingrijpen van de overheid een andere werkwijze nodig was dan voorheen. Een verantwoorde steun door middel van diaconale gelden blijft echter geboden, zo stelde men vast.

Het was gebruikelijk dat de ouderlingen de diakenen hielpen bij het collecteren. Dit werd in 1972 gewijzigd. Er werden collectanten aangesteld zodat de ouderlingen niet meer hoefden te collecteren.

Diverse besluiten

De Oostkapelse kolenvereniging vroeg kolen te mogen leveren

voor de kerkverwarming. Hier maakte men liever geen gebruik van. De benodigde kolen werden betrokken van tot de eigen kerkgemeenschap behorende verkopers in Middelburg. Zij gingen voor. In de financiële administratie komen we de namen tegen van kolenleveranciers Van Moolenbroek en Vogel.

In de gemeenteraad van Oostkapelle was een vraag gesteld met betrekking tot het luiden van de klok in de dorpsstoren bij aanvang van de kerkdiensten. Tot dan toe was het gewoonte de klok te luiden bij aanvang van de diensten in de Hervormde kerk. Indien gewenst wilde men nu ook andere kerken gelegenheid geven tot gebruikmaking van de klok in de dorpsstoren. De kerkvoogdij zou zo nodig een en ander regelen. Men voelde er niet voor om van de geboden gelegenheid gebruik te maken.

Aan een vraag van verschillende 'kerkgroepen' om gezamenlijk een rusthuis voor ouderen op te richten werd geen gevolg gegeven. Wel werd deelgenomen aan de besprekingen en planning van een rusthuis van de eigen kerkelijke richting. Toen er in Goes eenmaal zo'n tehuis was gevestigd, drong de kerkenraad er bij de Walcherse Gereformeerde Gemeenten op aan om ook in Walcheren een voorziening te treffen voor verzorging van ouderen van de eigen richting. Dit werd verwezenlijkt door de bouw van 'Eben-Haëzer' in Middelburg.

In januari 1951 werd een verzoek van de plaatselijke SGP-kiesvereniging om een tijdrede te mogen laten houden in het kerkgebouw, door de kerkenraad afgewezen. Hoewel men maatschappelijk niet tegen de SGP was, meende men dat politieke zaken niet in de kerk thuis hoorden. Een verzoek van de plaatselijke afdeling Vrederust om op een zondagavond een propaganda-avond te mogen beleggen in het kerkgebouw waarin een Gereformeerde predikant zou voorgaan, werd ook afgewezen. Duidelijk werd echter gesteld dat er geen bezwaar zou zijn als

POSTCHEQUE-EN GIRODIENST

Postrekening nr. 54 45-26

van Prof. W. Wisse

te Oostkapelle

Bewijs van storting van in collectie van juli 51

50. Gld — Ct

gestort door P. de Kam Sr.

adres Dorpsstraat 44

te Oostkapelle

St. G. n. Handmerk van de postambenaar

GBC

Een gift uit de collectie-zak voor de SEZ werd netjes overgemaakt aan prof. Wisse.

uitgaven der kerk 1 Jan 1958 tot 31 Dec 1958		Transparanten	Handelbeken
184 19 49	Maandelijkse	Sec. ontsluiting	90 40 82
52,15		Landelijke Jongere Vereniging	20
		Nota Oudekerkavondmaalt	4 55
		Schrijfbekopen en post	2 60
		Nota J. D. de Koning's Hervormd bijb.	12 20
		Salaris O. Schoe koster en opk. kerk	18 50
		Nota O. Schoe koster	20 45
		Lesgeving Catechesie	30
		Nota k. p. j. inkerkorgel gestand	60
		Loonbelasting O. Schoe k. k. k.	12 80
		Nota B. van der Vliet k. k. k.	10 32
		Salaris D. W. H. de Koning k. k. k.	30
572 09		Rekening D. J. van der Vliet k. k. k.	40 82 95
		uitgaven	9 105 34 49
		uitgaven der kerk 1 Jan 1958 tot 31 Dec 1958	14 63 64
		Salaris predikanten	13 65
		Salaris koster O. Schoe	2 50
		onderhoud gebouwen	25 62 79
		Reizen gebruik	13 7 94
		Belasting	28 60
		Reizen	102 24
		Contributie	256 91
		Arbeids Vergoeding	121
		Lesgeving Catechesie	215 30
		Roosterkosten	162 50
		Reisgeld Vergoedingen	63 71
		Classis k. k. k.	46 50
		Brenthofolie	85
		Reisgeld k. k. k.	22 2
		Reisgeld k. k. k.	1360
542 35		Alf. lesgeving der kerk	3000
		samen uitgaven	9 105 34 49
		Schulden der 1 Jan 1959	
		op schuld boden k. k. k.	33000
		aan de k. k. k. k. k.	4000
		aan de k. k. k. k. k.	37000
		Saldo	
		Rekening in orde van 12 Jan 1959	
9040 82		Alf. k. k. k. k. k.	
		Handmerk van de postambenaar	

Jaaroverzicht van de financiën over 1958.

een dergelijke avond op een andere dag dan de zondag belegd zou worden.

Van het blad Paulus dat door enkele zendingscommissies werd uitgegeven, werden proefnummers ontvangen. Ze werden ter lezing uitgedeeld. De kerkenraad dacht dat lezing hiervan de liefde voor het zendingswerk zou kunnen opwekken. In de gemeente werd een zendingscommissie opgericht. Deze commissie kreeg de opdracht het zendingswerk en de steun daarvoor in de gemeente te stimuleren. Als commissieleden werden J. Maljaars, J. de Visser Jzn. (Plantlust) en J. Brasser benoemd. Jaarlijks werd door de commissie in de ledenvergadering verantwoording afgelegd van de ondernomen activiteiten.

De zitplaatsengelden werden regelmatig verhoogd. In 1951 gingen de tarieven omhoog met 100%; beneden in de kerk gingen ze van f 1,25 naar f 2,50 en op de galerij van f 1,- naar f 2,-. In 1953 werd een eenheidstarief ingevoerd van f 5,- per zitplaats. Vele keren werd op de ledenvergaderingen gevraagd psalmborden aan te brengen in de kerk. Hardhorende leden, zo werd aangevoerd, kunnen dan ook zien wat gezongen moest worden. De kerkenraad hield dit altijd af. Men achtte het niet nodig en de kosten zouden tamelijk hoog zijn. Een lid van de gemeente bood aan ze zelf te betalen. Zelfs nu weigerde de kerkenraad zijn medewerking.

Wel besloot de kerkenraad om asbakjes aan te schaffen ten behoeve van de rokers op de ledenvergaderingen. Het roken werd door de kerkenraad wel gestimuleerd. In 1965 werd door de kerkenraad besloten om, als er een predikant of student kwam preken, te zorgen dat hem een sigaar aangeboden werd. Ook op de kerkenraadsvergaderingen moesten van toen af sigaren gepresenteerd worden. De scriba kreeg de opdracht om te zorgen dat in het vervolg rookwaren in de consistorie aanwezig zouden zijn.

De aanschaf van een brandkast kostte nogal wat moeite. De collecten werden nog altijd opgeborgen in een kistje dat bij de koster op de zolder stond. In februari 1966 werd op de kerkenraadsvergadering een voorstel gedaan om een brandkast aan te schaffen en de koster te ontlasten van zijn zorg voor de collectegelden. Een meerderheid van de kerkenraad was daar echter niet voor. 'Men laat het zo het is', aldus de notulen.

Het zou nog tot 1968 duren alvorens men tot andere gedachten kwam en een brandkast aanschafte.

Nieuwe Bijbelvertaling

In de kerkenraadsvergadering van 6 juni 1952 werd de vraag gesteld hoe de kerkenraad dacht over de nieuwe bijbelvertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap. Uit de discussie bleek dat de kerkenraad van oordeel was dat zowel in de kerk als in de scholen zo mogelijk de oude Statenvertaling gehandhaafd moest worden.

Noodwet Drees

Uit de notulen valt op te maken dat in januari 1947 in Goes een bijeenkomst werd belegd voor de kerkenraden van de Zeeuwse Gereformeerde Gemeenten waarop voorlichting gegeven werd over de Noodwet Drees. Deze noodwet was de voorloper van de latere Algemene Ouderdomswet (AOW). Die wet bepaalde dat elke Nederlander vanaf zijn of haar vijfenzestigste jaar recht had op een ouderdomspensioen en zorgde voor een omwenteling in de sociale structuur van de maatschappij. Ook Oostkapelse kerkenraadsleden bezochten de vergadering in Goes waar ouderling D. Kodde van Zoutelande, tevens Tweede-Kamerlid voor de SGP, het woord voerde. In een latere bespreking in de kerkenraad kwam men tot de conclusie om in beginsel tegen deze wet te moeten zijn omdat zo door de overheid ingegrepen werd in de rechten van de kerk.

Liturgische zaken

Het was tot 1953 gebruikelijk dat de te dopen kinderen de hele doopdienst in de kerk verbleven. Daar werd verandering in gebracht. Het kwam nogal eens voor dat de kinderen huilden en dat verstoorde de kerkdienst. Voortaan werden direct voor de doop de dopelingen binnen gebracht en direct na de doop de kerk weer uitgedragen. Enkele jaren later gebeurde het dat een vader van een te dopen kind verzuimde te antwoorden op de gestelde doopvragen. De doop ging gewoon door. De kerkenraad deed echter een nader onderzoek en toen bleek dat het verzuim door een misverstand was ontstaan. De vader werd op de kerkenraad ontboden. Daar werden hem door de kerkenraadsvoorzitter de doopvragen gesteld waarop hij met 'ja' antwoordde.

In 1963 viel het besluit om voortaan doopaangifte te doen. Ouders van te dopen kinderen moesten minimaal twee dagen voor de doopdienst daarvan kennis geven aan één van de kerkenraadsleden, bij voorkeur aan de scriba.

Een vader die zelf geen lid was van de gemeente maar zijn vrouw wel, verzocht zijn twee kinderen, gedoopt in een ander kerkverband, in te schrijven als dooplid van de gemeente. De kerkenraad weigerde dat. Hoewel de man wel meeleefde met de gemeente wilde hijzelf geen lid worden en dat stelde de kerkenraad als eis voor aanneming van zijn kinderen als dooplid.

De kerkenraad deed in de ledenvergadering van 7 oktober 1959 mee dat in het vervolg het voorgebed weggelaten zou worden en direct het gemeenschappelijke gebed gedaan zou worden. Ook het korte gebed na de tekstlezing werd afgeschaft.

Het bleek nodig de mensen te waarschuwen tegen het slapen in de kerk. De ouders werd gevraagd erop toe te zien dat ook de kinderen dat niet zouden doen.

Een vrouwelijk lid van de gemeente dat haar huwelijk wilde laten bevestigen, vroeg de kerkenraad of zij bij die gelegenheid een 'zognaamde sleep, dus een bruidsjacon of sluier die achter haar aansleept' mocht dragen. Er ontstond een levendige discussie. In de notulen lezen we: 'De consulent die hierover geraadpleegd is, heeft aangeraden hier niet in toe te stemmen'. Er werd besloten om als regel te stellen dat jacon en sluier lang mogen zijn, maar niet mogen slepen. En daar bedoeld lid had gevraagd om bij eventuele weigering van haar verzoek de reden te mogen weten, werd de volgende reden hiervoor opgegeven: 'De kerkeraad acht het niet tot eere Gods en tot welzijn der gemeente te zijn om uw verzoek toe te stemmen, daar zij het niet toelaatbaar acht, dat iemand in Gods huis komt om Zijn zegen over het pas begonnen huwelijk te vragen in de door u gevraagde kleding, reden waarom de kerkeraad tot boven vermeld besluit kwam.'

Op de regelmatig terugkerende vraag in de ledenvergaderingen of bij verzoek om voorbede of dankzegging de naam van de persoon die het aanging genoemd kon worden, werd in november 1967 beslist dat men in het vervolg de naam zou noemen. Zo zou de gemeente meer mee kunnen leven met de omstandigheden waarin bepaalde personen verkeerden.

In februari 1968 werd het stil gebed voor de dienst ingevoerd. Het was tot dan toe gebruikelijk dat iedereen het persoonlijke, stille gebed direct bij inname van de plaats in de kerk deed. Dit werd door velen als niet praktisch ervaren omdat de mensen in hun gebed gestoord werden door andere binnenkomende kerkgangers. De kerkenraad zag liever dat met het stille gebed gewacht werd tot aan het begin van de dienst, dus na binnenkomst van de kerkenraad. Men wilde dit echter niet verplicht stellen, maar iedereen hier vrij in laten. Dat gaf echter alleen maar verwarring. Sommigen deden nu het stille, persoonlijke gebed direct bij binnenkomst in de kerk. Anderen wachtten daarmee tot de kerkenraad binnen gekomen was en deden dit dan gelijktijdig en gezamenlijk. Er werd spoedig verandering in gebracht. De kerkenraad besloot nu om het stille gebed plaats te doen hebben zodra de kerkenraad in de kerk gearriveerd was.

De kerkenraad vond het nodig de leden te vragen om wat zelfdiscipline te betrachten bij het verlaten van de kerk. Een ordelijker verlaten van de kerk en het kerkterrein was dringend gewenst om moeilijkheden en ongelukken te voorkomen.

Verenigingsleven

Er was van enige personen uit de gemeente een verzoek binnengekomen tot oprichting van een jongelingsvereniging. De kerkenraad stond daar niet onwelwillend tegenover maar vanwege het feit dat men in de gemeente geen mensen wist die goede leiding zouden kunnen geven en vanwege het feit dat andere gemeenten daar over het algemeen geen voorstander van waren, wees men het verzoek toch af.

Op een ledenvergadering van 26 januari 1959 deed de kerkenraad mee dat men overwoog om een zangvereniging op te richten. Het kwam namelijk steeds meer voor dat jonge mensen uit de gemeente zich aansloten bij zangverenigingen uit andere kerkelijke richtingen. Hierin zag men een gevaar. De ouders werd om medewerking gevraagd. Uit de kerkenraadsnotulen van 21 september van datzelfde jaar blijkt dat er een zangvereniging opgericht was. Het bestuur deed de kerkenraad namelijk mee dat er in het bestuur een plaats opengehouden was voor een vertegenwoordiger uit de kerkenraad. Men vroeg nu iemand daarvoor aan te wijzen. Aan de voorzitter A. Joziasse werd dat opgedragen.

In 1962 werd door de school in Oostkapelle een onderwijzer benoemd die kerkelijk tot de Gereformeerde Gemeente behoorde. De kerkenraad vroeg hem een plan op te stellen tot oprichting van een knapen- en een studievereniging. Dat plan stelde hij op en een studievereniging werd opgericht onder leiding van de betreffende onderwijzer Van der Klis. Was het eerst de bedoeling dat alleen jongens de studievereniging zouden bezoeken, weldra werden ook meisjes toegelaten. In 1966 vertrok de verenigingsleider Van der Klis uit de gemeente. Op verzoek van de kerkenraad nam br. J.C. Annot de leiding van de studievereniging over.

In januari 1967 kwam een huishoudelijk reglement van de vrouwenvereniging op de kerkenraad in behandeling. Het kreeg de goedkeuring van de kerkenraad. Blijkbaar functioneerde er toen dus ook een vrouwenvereniging in de gemeente.

Kerkenraad

Intussen was A. Joziasse ouderling geworden. In 1947 werd hem verzocht, indien nodig, ouderling C. de Visser te vervangen bij het catechiseren. In 1952 werd Jan van Moolenbroek in het ambt van ouderling bevestigd. W. Louwerse die meer dan veertig jaar kerkmeester was geweest, bedankte in 1955 voor die functie. Zijn hoge ouderdom noopte hem daartoe. Voorzitter S. Louwerse was in die tijd vaak afwezig wegens ziekte; hij werd oud. In het voorjaar van 1956 overleed hij. Als voorzitter werd hij vervangen door ouderling A. Joziasse. Tweede voorzitter werd J. van Moolenbroek. Op 2 mei 1957 werd A. Maljaars bevestigd in het ambt van ouderling. In juli 1958 overleed diaken P. de Kam. Jac. de Visser Azn. werd tot diaken gekozen en kort daarop in het ambt bevestigd.

Ouderling C. de Visser vroeg in januari 1960 van het werk als scriba ontslagen te worden wegens zijn leeftijd. Ouderling J. van Moolenbroek nam die taak op zich.

In de kerkenraadsvergadering van 13 april 1960 werd opgemerkt dat er nogal eens besluiten werden genomen buitenom de kerkenraadsvergaderingen. De kerkenraad zag in dat dit niet juist was en zou daar verandering in brengen.

In de kerkenraadsvergadering van 23 januari 1962 was C. Kodde voor het eerst als ouderling aanwezig. Ouderling C. de Visser

overleed in juli 1961. Hij was vele jaren scriba geweest en had lange tijd de catechisaties geleid. Diaken N. Minderhoud overleed in januari 1967. In de kerkenraadsvergadering van 19 januari 1967 was E. Louws voor het eerst als diaken aanwezig. Jac. de Visser (Veldzicht) kwam eind 1971 als ouderling in de kerkenraad. Hij moest korte tijd later al om gezondheidsredenen bedanken.

In maart 1972 werd Jac. de Visser (Domburgseweg) gestemd tot diaken. In 1973 werd hij ouderling. In de vergadering waarin hij werd gekozen tot ouderling werd kandidaat J. Driessen tot predikant beroepen. Ouderling C. Kodde legde om persoonlijke reden in 1972 zijn ambt van ouderling neer.

De 'De Vissers'

De naam De Visser komt veelvuldig voor in de kerkelijke administratie. Er zat altijd wel een De Visser in de kerkenraad en ook bij bemanning van commissies, bestuurscolleges en dergelijke ontbrak die naam nooit. Men had er in de loop van de tijd wel moeite mee om aan te duiden welke De Visser op een gegeven moment bedoeld werd. Een nadere aanduiding was dan nodig. Gebruikelijk was het om dan de naam van de boerderij of de straat waarop of waarin de persoon woonde, achter de familienaam te voegen. Zo kwamen we tegen De Visser-Kleine Putweg, -Boshoek, -Plantlust, -Veldzicht, -Aagtekerkseweg, -Domburgseweg, -Molenweg en meer anderen. Op een gegeven moment wordt zelfs de indruk gewekt dat een vrouw kandidaat wordt gesteld voor ouderling. De naam Jac. de Visser-Pattenier Domburgseweg wekt dat vermoeden.

Diverse kerkenraadshandelingen

In de ledenvergadering van januari 1948 werden enkele vragen gesteld die op de kerkenraadsvergadering van 11 februari 1948 werden behandeld. In de eerste plaats werd gevraagd naar een betere mogelijkheid om de fietsen bij de kerk te stallen. De kerkenraad besloot om een 'lange leuning' neer te zetten. Dat zal een aan palen bevestigde plank geweest zijn waar de fietsen tegenaan gezet konden worden. Blijkbaar waren de fietsers hier niet helemaal mee tevreden. Nog geen twee jaar later kwam er een vraag naar een 'fietsgarage'. Het moest echt een gebouw worden waarin de fietsen binnen konden staan. De kerkenraad zag hiervoor geen mogelijkheden. Men had daar geen ruimte voor en het geheel werd veel te duur.

Er werd besloten om aan degenen die belijdenis des geloofs aflegden het boekje 'Korte lessen over kort begrip' van ds. Kersten ten geschenke te geven.

In april 1948 bleek dat de belastingdienst nogal wat achterstand had in te halen. Er moest nog inkomstenbelasting betaald worden voor ds. Visser. Voor 1944 was het bedrag van de vordering f 68,06 en voor 1945 f 114,36.

De kerkenraad besloot op voorstel van diaken P. de Kam een register aan te leggen van doeleinden waarvoor jaarlijks moest worden gecollecteerd. Daar dacht men mee te bereiken dat er een goede volgorde in de collecten kwam en er bovendien geen goede doelen vergeten zouden worden.

De Gereformeerde Gemeente van Middelburg verzocht één van haar doopleden, een meisje van tien jaar dat in Zonneveld opgenomen was, van tijd tot tijd te bezoeken. Aan dat verzoek werd geen gevolg gegeven. Zonneveld is vanuit Middelburg gemakkelijk te bereiken, zo redeneerde men, en dan kan de eigen kerkenraad zijn plicht doen. Een kind uit Zierikzee daarentegen dat eveneens in Zonneveld verbleef, werd wel bezocht. Vanuit Schouwen en Duiveland was het bezwaarlijker om zo'n kind te bezoeken. Daarom werd hier wel hulp verleend.

De kerkenraad besloot een weduwe die geen lid van de gemeente was maar wel regelmatig de kerkdiensten bezocht eens te bezoeken. Bij rapportering in de volgende vergadering werd gezegd dat de vrouw bezocht was, maar dat haar niet gevraagd was om lid te worden.

Er waren gemeenteleden die moeite hadden met het verstaan van de preek. De kosten voor een luidspreker werden opgevraagd. Het ging niet door vanwege de hoge kosten: f 800,-. Een kapstok op de 'halderij' wilde men wel plaatsen, maar daar bleek geen ruimte voor te zijn. Een aanvraag bij de PTT om eventuele aansluiting van kerktelefoon leverde nogal wat moeilijkheden op. De kerk ressorteerde onder het netnummer 01189 terwijl een groot deel van de leden aangesloten was op het net 01188. Dat betekende dat een groot deel van de gemeente de diensten van de eigen kerk niet via de kerktelefoon zou kunnen volgen. Gevolg daarvan was dat er nog geen kerktelefoonaansluiting aangelegd werd.

Op voorstel van ouderling Kodde werd wel een bandrecorder aangeschaft. Daarmee konden ouderen en zieken die niet naar de kerk konden komen, thuis de preken beluisteren die in de kerk werden opgenomen.

In januari 1951 werd besloten in het vervolg de zitplaatsen aan het begin van de dienst vrij te geven. Aan het begin van de dienst verloren de huurders dus hun rechten op een gehuurde plaats.

De familie Van Saane had een particulier rusthuis voor ouderen 'Wentehoeve' gevestigd aan de Oude Domburgseweg. De daar opgenomen ouderen, behorend tot de Gereformeerde Gemeenten, zochten kerkelijk onderdak in Oostkapelle. De kerkenraad besloot om deze mensen wel met attestatie van hun oude gemeente over te nemen, maar verbond daar de voorwaarde aan dat eventuele financiële bijstand door de oude gemeente verleend zou moeten worden. De kerkenraad heeft er lange tijd naar gestreefd om dit rusthuis in de gemeente te behouden voor huisvesting en verzorging van eigen bejaarden. Toen Wentehoeve afgekeurd werd voor bejaardenhuisvesting werden besprekingen gevoerd met de Stichting Rusthuizen der Gereformeerde Gemeenten in Zeeland om de mogelijkheid tot het bouwen van bejaardenwoningen in de omgeving van de kerk te realiseren. De Provincie Zeeland verleende echter geen medewerking en de kosten werden te hoog. Men moest van de plannen afzien.

Een lid van de gemeente dat nagenoeg niet naar de kerk kwam werd daarover vaak vermaand. Opmerkelijk was het wel dat het zichtbaar was in de collecte-opbrengst als hij aanwezig was in de kerk. Uiteindelijk besloot men hem aan te zeggen dat hij bij herhaaldelijk kerkverzuim onder de 1e trap van de censuur geplaatst zou worden. Deze broeder schreef de kerkenraad dat zijn behandelend arts hem geadviseerd had om voorlopig niet naar de kerk te gaan. Hij meende het doktersadvies te moeten opvolgen. De censurering werd opgeschort.

Op verzoek van het curatorium van de Theologische school te Rotterdam werd in oktober 1968 besloten om het tractement van studenten die kwamen preken te verhogen tot f 175,- per zondag voor drie maal preken of f 60,- per preekbeurt plus reiskosten. De beloning van predikanten bleef f 50,- per preekbeurt zonder vergoeding van reiskosten.

Schorsing ds. R. Kok

In de rondvraag van de ledenvergadering van 27 januari 1950 waarin ds. W. de Wit voorzitter was, werd gevraagd naar de schorsing van ds. R. Kok. In de notulen wordt dit als volgt kort omschreven: 'Verder wordt nog gevraagd over het schorsen van ds. Kok. De voorzitter licht deze zaak helder en klaar toe, waarom, en ook het eenparig getuigenis der Synode vergadering'. Toch bleek er in de gemeente nogal sympathie voor ds. Kok te zijn. Hij was vanwege zijn vele werk in de gemeente gedurende zijn Aagtekerkse tijd erg geliefd. De catechismuspreken van ds. Kok werden gelezen en hier ging men ondanks de schorsing gewoon mee door. Vijftien jaar na de schorsing werd in de kerkenraadsvergadering hierover gesproken. Men vroeg zich af of dit zo door kon gaan. Na een levendige bespreking werd hoofdelijk gestemd over de vraag of men door kon gaan met het lezen van preken van ds. Kok. Uiteindelijk werd besloten om het aan de vrijheid van de ouderling-lezer over te laten of hij die preken zou lezen. 'Er moet voorzichtig mee omgegaan worden', zo besloot men. Blijkbaar lag deze zaak toch wat gevoelig in de gemeente. In januari 1969 kwam deze zaak nogmaals ter sprake. De kerkvisitatoren ds. Van Vliet van Aagtekerke en ds. Weststrate van Meliskerke wezen de kerkenraad erop dat van kerkenraden verwacht mag worden dat zij zich houden aan de besluiten van de meerdere vergaderingen. De kerkenraad gaf toe dit niet in alle opzichten te doen. Er werden nog steeds preken gelezen van predikanten die buiten ons kerkverband stonden, onder andere van ds. R. Kok en professor Wisse. Van de visitatoren werd een brief ontvangen waarin om duidelijkheid werd gevraagd. 'In uw persoonlijk geweten geniet u een zekere vrijheid' aldus de brief maar 'als ambtsdragers dient u zich te onderwerpen aan de besluiten der meerdere vergaderingen' zo werd de kerkenraad voorgehouden. Dat hield in dat het besluit van de Generale Synode, gehouden te Utrecht op 11 en 12 januari 1950, waarbij het verboden werd preken van ds. R. Kok te lezen in de gemeenten, gehandhaafd moest worden. De visitatoren eisten een verklaring dat in de gemeente bij het lezen van predikaties uitersten zouden vermeden worden uit oogpunt van voorzichtigheid en ter wille van de eenheid der gemeente. Als de verklaring niet gegeven zou worden, voelden de visitatoren zich geroepen mededeling aan de classis te moeten doen. Dan zou de classis hierover verdere besluiten nemen. Na discussie in de kerkenraadsvergadering van 27 januari 1969 werd besloten het volgende antwoord te geven:

'Weleerwaarde broeders, vrede.

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Oostkapelle verklaart hierbij, in antwoord op uw schrijven van 16 januari j.l. dat zij bij het lezen van de predikaties in onze gemeente uitersten zal vermijden, uit het oogpunt van voorzichtigheid en de eenheid der gemeente'. De voorzitter en de scriba ondertekenden het antwoord.

Vele keren was door leden van de gemeente al gevraagd om de naam van de predikant van wie een preek gelezen werd bekend te maken. De kerkenraad weigerde dat steeds zonder verdere motivatie. In 1972, toen die vraag weer gesteld werd, had men geen bezwaar meer. Het is niet uitgesloten dat het lezen van preken van ds. Kok aanleiding was om geen bekendheid te geven aan de auteur van de preek.

Herdenking

Op 7 maart 1950 was het vijftig jaar geleden dat de gemeente van Oostkapelle werd geïnstitueerd. De kerkenraad besloot in zijn vergadering van 21 februari 1950 om dit tijdens een kerkdienst te herdenken. De consulent, ds. W. de Wit van Middelburg, werd gevraagd een herdenkingspredikatie te houden op de dag van de herdenking. Ds. De Wit voldeed aan dat verzoek. Er was veel belangstelling voor de herdenkingsdienst waarin ds. De Wit de gemeente bepaalde bij Psalm 77:12: 'Ik zal de daden des Heeren gedenken: ja, ik zal gedenken Uwe wonderen van ouds her'.

Het thema van de prediking was: 'Het gedenken van de daden des Heeren'. Dit werd uitgewerkt in 'het voornemen', 'het voorrecht' en 'het voordeel' van Asaf. 'De Kerk van God wortelt in de eeuwigheid, maar God geeft haar, naar het beleid van Zijn Voorzienigheid, een openbaring op de aarde. Het is een vergadering van ware Christ-gelovigen, die allen hun zaligheid verwachten in Christus Jezus, hun Heere, gewassen door Zijn bloed en geheiligd door Zijn Geest. Daarom mag er gedachtenis gedaan worden van Gods voorzienig bestel, dat vijftig jaar geleden de Gemeente des Heeren aan deze plaats haar openbaring bekwam... Hoe betaamt het ons dan Gods grote daden hierin, alsmede ook in de halve eeuw die nu achter ons ligt, eerbiedig te gedenken' aldus ds. De Wit.

De heer J. Maljaars uit Middelburg deed later het voorstel om de preek in druk uit te geven. De kerkenraad kocht 500 exemplaren om in de gemeente uit te delen. De prijs bedroeg 30 cent per stuk.

Het gedenken van de daden des Heeren

PREDIKATIE OVER PSALM 77:12, UITGESPROKEN BIJ
DE HERDENKING VAN HET 50-JARIG BESTAAN DER
GEREFORMEERDE GEMEENTE TE OOSTKAPELLE

DOOR

Ds W. DE WIT

PREDIKANT DER GEREF. GEM. TE MIDDELBURG.

UITGEVER J. MALJAARS, MIDDELBURG

De uitgegeven herdenkingspreek.

Nieuwe psalmberijming

Op een ledenvergadering in 1956 werd door een lid gevraagd naar invoering van de nieuwe psalmen. Daarmee werd de berijming van 1773 bedoeld. In een deel van de Gereformeerde Gemeenten werden deze gezongen. Een ander deel, hoofdzakelijk voortkomend uit de Ledeboeriaanse gemeenten, zong de berijming van Datheen. Bij de vereniging van Ledeboerianen en Kruisgemeenten in 1907 was het gebruik van de verschillende psalmberijmingen een discussiepunt. Uiteindelijk werd besloten de gemeenten hierin vrij te laten. Tot de van oorsprong Ledeboeriaanse gemeenten die tot nog toe vasthielden aan de berijming van Datheen behoorde ook Oostkapelle. De kerkenraad voelde er nog niet voor om over te gaan op de nieuwe berijming. Opmerkelijk is het dat genotuleerd werd 'nog' niet. Blijkbaar zag men de afwijzing van de nieuwe berijming als iets van tijdelijke aard. Dat blijkt later ook. In de kerkenraadsvergadering van 3 december 1956 deed diaken Annot het voorstel om de nieuwe psalmen in te voeren. Een meerderheid van de kerkenraad stemde er mee in. Besloten werd om in de ledenvergadering van diezelfde dag een 'proefstemming' te houden onder de mansleden. Bij een grote meerderheid voorstanders van de nieuwe berijming kon verder gehandeld worden. De uitslag van de stemming was wat twijfelachtig: 47 leden stemden vóór het gebruik van de nieuwe psalmen; 45 stemden voor de oude en 2 stemden blanco. De 'proefstemming' gaf geen doorslag. De meerderheid voor nieuwe psalmen was te klein. Men ging nog door met de oude berijming tot in 1960. In december 1959 werd weer een stemming gehouden voor eventuele invoering van de nieuwe psalmen. De kerkenraad stelde de voorwaarde dat bij een meerderheid van de helft plus tien stemmen de invoering zou plaats hebben. Van de 77 stemmen waren er 45 voor, 30 tegen nieuwe psalmen en 2 blanco stemmen. Er was enig misverstand over de door de kerkenraad gestelde voorwaarde en daarom werd de besluitvorming uitgesteld.

De eerstvolgende ledenvergadering op 26 februari 1960 stond onder leiding van de consulent ds. W. Hage. In zijn openingswoord spoorde hij aan tot samenzijn in broederlijke liefde. Hij vermaande de gemeente om elkaar ook in struikelingen te verdragen en voor elkander te bidden. Namens de kerkenraad deelde hij mee dat het besluit was genomen om met ingang van 3 april 1960 de nieuwe psalmberijming te gaan zingen. Hij wees erop dat het in de eerste plaats bij het zingen gaat om de stich-

ting van de gemeente en de eer van God en niet om de berijming waarin gezongen wordt. De invoering van de nieuwe psalmen bracht voor de leden wat kosten mee. Er moesten nieuwe psalmboekjes gekocht worden. Eerst werd door de diaconie overwogen om een bijdrage te leveren, maar dat vond men toch niet juist. Later werd besloten om de zitplaatsengelden over 1960 niet te innen ter compensatie van de kosten voor de psalmboekjes.

Kerkblad 'Gomarus'

In februari 1963 zond de Gereformeerde Gemeente van Middelburg haar mededelingenblad ter inzage. Middelburg voelde er veel voor om een classicaal kerkblad te laten verschijnen. De classisgemeenten werd gevraagd dit plan in overweging te nemen. Uit de notulen blijkt niet erg veel enthousiasme. Toch werd aan het eind van dat jaar besloten om predikbeurten en kerkelijk nieuws van de gemeente in het vervolg op te laten nemen in het Middelburgse kerkblad. In mei 1964 werd dit kerkblad omgezet in een classicaal kerkblad dat om de veertien dagen verscheen onder de naam 'Gomarus'. Alle gemeenten uit de classis Middelburg gebruikten van toen af dit blad voor hun kerkelijke berichtgeving.

8. Verdere groei

In de ledenvergadering van 13 juni 1973 stelde de kerkenraad drie kandidaten voor aan de gemeente. Zij waren door het curatorium beroepbaar gesteld. Uit hen moest een predikant gekozen worden.

Het waren de kandidaten J. Driessen, M. Mondria en H. Paul. Van de 63 aanwezige leden stemden er 29 op J. Driessen, 5 op M. Mondria en 28 op H. Paul terwijl er 1 stem van onwaarde was. Omdat er geen meerderheid gehaald was, moest er opnieuw gestemd worden. Nu behaalde J. Driessen 32 en H. Paul 31 stemmen. Een krappe of een kleinst mogelijke meerderheid voor Driessen. Er was nadien een stemming voor ouderling. Gekandidateerd waren diaken Jac. de Visser en C. de Visser. Jac. de Visser werd met grote meerderheid gekozen en nam de verkiezing aan. Voor het onderhoud van de pastorietaanbouw werden vrijwilligers gevraagd. In een later stadium nam Jan de Visser Czn. dat op zich.

De eerste predikant

Kort daarop nam kandidaat Driessen het beroep van de gemeente aan. Op de eerstvolgende kerkenraadsvergadering was hij met zijn vrouw aanwezig. Kandidaat Driessen verklaarde zijn roeping naar de gemeente. Er was grote verwondering en blijdschap in de kerkenraad en de gemeente. Ds. Visser was destijds de eerste predikant voor de gemeente, maar hij moest gedeeld worden met Aagtekerke. Nu had Oostkapelle geheel zelfstandig een predikant. De pastorie stond er klaar voor. Precies op tijd was deze gereed gekomen. Alleen de telefoonaansluiting ontbrak nog. Deze werd direct aangevraagd en met de toekomstige predikant werd overeengekomen dat abonnements- en aansluitkosten voor rekening van de kerk en gesprekskosten voor die van de bewoner kwamen. Er moest een heleboel geregeld worden voor de ontvangst, de bevestiging en de intrede van de dominee. Er werd een commissie benoemd die de overkomst van de dominee moest voorbereiden. De eerste moeilijkheid die zich voordeed was het te verwachten plaatsgebrek in de eigen kerk bij de bevestiging en

Beroepingswerk

Uit het door de kerkeraad gestelde 3-tal nl. de kandidaten Driessen, Mondria en Paul is kandidaat J. Driessen tot herder en leraar beroepen. En tot ouderling is gekozen br. Jac. de Visser, die thans diaken is. Hij heeft deze benoeming aanvaard.

Opbrengst Pinkstekollekte
Voor de zending f 1.505,56.

Vrouwenvereniging

De vrouwenvereniging „Treflower“ hoopt weer te vergaderen op woensdag 27 juni.

Zitting plaatsgelden

Dinsdag 3 juli van 7—9 uur. Tevens kan het abonnementsgeld op Gomarus weer worden betaald. Ook kan worden betaald per giro op no. 445884 t.n.v. Kerk Geref. Gemeente Oostkapelle, Brouwerijstraat 16.

Beroep

Tot onze grote blijdschap kunnen we medelen, dat kandidaat Driessen het beroep naar onze gemeente heeft aangenomen.

Zending

D.V. 30 juni zal het oud papier weer worden opgehaald. Ook vodden en kapsules nemen we weer graag mee.

De zendingskommissie

Kollekten en giften

De opbrengst van de kollekte bij de bevestigings- en intrededienst van Ds. Driessen was f 2.390,20. Via de scriba ontvingen: van N.N. voor de kerk f 150,—, en per giro ontvangen van N.N. voor de kerk f 100,—. Alle gevers hartelijk dank.

Geluidsbanden

Leden van de gemeente die de bevestigingspreek van Ds. Weststrate en de intredeprek van Ds. Driessen op de band willen hebben, kunnen zichervoegen bij de scriba, die er zorg voor wil dragen. Gelieve band mee te brengen en opname-snelheid op te geven.

Berichtgevingen in Gomarus met betrekking tot de komst van ds. Driessen.

intrede. Daarom werd uiteindelijk besloten Aagtekerke te vragen haar kerkgebouw daarvoor beschikbaar te stellen. Aagtekerke had geen bezwaar. In de eigen gemeente leefden wel wat bezwaren tegen deze gang van zaken. De bevestigingsdatum werd vastgesteld op 12 september 1973. De bevestiger was ds. J.C. Weststrate van Meliskerke, tevens docent aan de Theologische

Bevestiging en intrede kandidaat J. Driessen

Nu kandidaat Driessen met gunstig gevolg op 7 augustus j.l. het klassikaal examen heeft afgelegd, kan worden medegedeeld dat de bevestiging en intrede zullen plaatsvinden op Deo volente woensdag 12 september a.s., in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Aagtekerke.

De bevestigingsdienst zal worden geleid door de Weleerwaarde Heer ds. J. C. Weststrate van Meliskerke.

Het spijt ons zeer dat de bevestiging en intrede van onze predikant buiten de eigen gemeente moet plaatsvinden.

De Kerkeraad, zowel als kandidaat Driessen, hadden liever gehad dat een en ander in het eigen kerkgebouw had kunnen gebeuren.

Dat is helaas niet mogelijk. Gezien de ruimte in ons kerkgebouw leert een eenvoudige rekensom dat we dan vele plaatsen te kort komen.

Behalve de eigen gemeente, moeten we er op rekenen dat familieleden van kandidaat Driessen zullen komen, alsmede een aantal predikanten, studenten en verschillende afgevaardigden. We dienen dan toch voor behoorlijke plaatsen te zorgen.

Daar de kerkeraad van Aagtekerke spontaan heeft aangeboden zijn kerkgebouw die dag voor ons beschikbaar te stellen, hebben wij gemeend dit aanbod gaarne te moeten aanvaarden, om zodoende de gemeente van Oostkapelle alsmede de genodigden en een klein aantal belangstellenden gelegenheid te geven beide diensten bij te wonen.

Hetgeen verricht moet worden in verband met de overkomst, en bevestiging en intrede van kandidaat Driessen, werd door de kerkeraad opgedragen aan een regelings-kommissie, waarin op ons verzoek de volgende broeders zitting namen: J. C. Annot, J. van Moolenbroek, P. de Visser en J. Zwemer. Deze kommissie zal onderstaand nadere mededelingen doen.

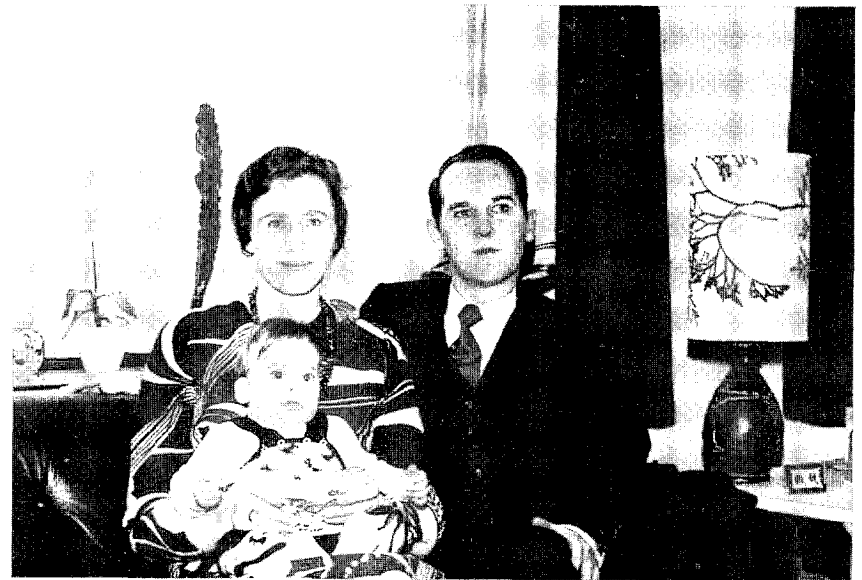
Verder deze vraag: Willen degenen die een auto hebben, en één of meer personen mee willen nemen op 12 september naar de bevestigings- en intrededienst dat vóór 26 augustus bekend maken bij J. v. Moolenbroek? En willen degenen die mee willen rijden dat eveneens voor die datum bekendmaken op hetzelfde adres?

Verder is de regeling op de dag van bevestiging dat de leden van de gemeente verzocht worden om tot 15 minuten vóór de aanvang van de dienst hun plaats in te nemen, en daarna zullen de plaatsen vrij zijn voor de belangstellenden.

En op het parkeerterrein achter de kerk is er plaats voor veel auto's. Laten we goed op de parkeerstrepen letten en van achter af aan beginnen met parkeren!

de kerkeraad

School te Rotterdam. De bevestigingstekst was Ezechiël 3:17: 'Mensenkind! Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls; zo zult gij het woord uit Mijn mond horen, en hen van Mijnentwege waarschuwen.' De intredetekst van ds. Driessen was 1 Timotheüs 1:15: 'Dit is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is, om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.' Nu mocht de gemeente zich verheugen in een eigen herder en leraar.

Ds. en mevrouw Driessen met zoon Daniël.

Wisselingen in de kerkenraad

Ouderling Joziasse die vele jaren voorzitter van de kerkenraad was geweest, gaf in de kerkenraadsvergadering van 3 oktober 1973 de voorzittershamer over aan dominee Driessen. Joziasse werd nu 2e voorzitter. Ouderling Jac. de Visser nam het scribaat over van ouderling J. van Moolenbroek. Laatstgenoemde vervulde tot die tijd de dubbelfunctie van scriba en penningmeester. Hij bleef dus wel penningmeester. In diezelfde vergadering werden J. Zwemer en B. de Visser kandidaat gesteld, respectievelijk voor ouderling en diaken. Beiden werden in de daarop volgende

ledenvergadering gekozen en zij aanvaardden het ambt. J.C. Annot stelde zich niet meer herkiesbaar als diaken. Jac. de Visser (Veldzicht), die voordien korte tijd ouderling was geweest, werd nu diaken.

Andere besluiten

Er werd besloten een collectief abonnement op het kerkblad Gomarus af te sluiten voor alle leden. Er zou dan eenmaal per jaar een collecte gehouden worden voor dekking van de kosten. In de volgende jaren bleek de collecte-opbrengst de kosten van het abonnement te overtreffen.

Gomarus

Teneinde alle leden op de hoogte te doen blijven van het wel en wee in de gemeente, besloot de kerkenraad voortaan „Gomarus” aan alle gezinnen te doen toezenden.

Jaarlijks zal er dan aan het begin van het jaar voor het abonnementsgeld worden gekollegeerd, zodat u dit niet zelf hoeft te gireren.

U begrijpt dat hieraan enige kosten verbonden zijn. Een kleine gift voor dit doel is dan ook nu reeds van harte welkom. Giro 445884 t.n.v. Penn. Geref. Gem. Oostkapelle, of in een enveloppe in de kollektetak met vermelding: „Gomarus”.

*Gomarus in de gebele
gemeente.*

De vraag om vrije zitplaatsen kwam ook weer aan de orde. Het leek alsof een groot deel van de leden voorstander van vrije zitplaatsen was. De kerkenraad gaf deze zaak in stemming, waardoor bleek dat juist een grote meerderheid tegen de vrije plaatsen was. Slechts acht leden stemden voor vrije plaatsen. Het bleef dus bij het oude, met dien verstande dat de huurprijs van de zitplaatsen werd verhoogd van f 2,50 naar f 4,-.

*Organist Piet de Kam
overleed op betrekkelijk
jonge leeftijd met
achterlating van een
groot gezin met nog
jonge kinderen.*

Overleden

Op 18 november 1973: Pieter de Kam, Dorpsstraat 44, Oostkapelle, oud 53 jaar. Gedurende een zeer groot aantal jaren mocht br. de Kam onze gemeentezang met veel stichting begeleiden. Op 19 november 1973: Jacoba van der Vorst-Geertse, Noordweg 70, Serooskerke, oud 65 jaar. Gedenke de Heere Zelf deze beide diep bedroefde families met de vertroosting van Zijn Heilige Geest. Dat ook in het midden van de gemeente voor hen een gedurig gebed op zou gaan. Voor ons allen geldt: Gedenkt te sterven!

De organist P. de Kam sr. overleed op het eind van 1973. Bij de intrede van ds. Driessen begeleidde hij nog de gemeentezang op het orgel in Aagtekerke. Hij was het eerste gemeentelid bij wiens begrafenis ds. Driessen de leiding had. Zijn zoon Piet werd eerste organist in zijns vaders plaats. Piet Kodde en Jan Peene werden aangesteld als tweede organisten. In die tijd werd het reglement voor de organisten weer aangepast omdat het verouderd was volgens de kerkenraad. Er moest nu uitdrukkelijk in opgenomen worden dat alleen muzikale bewerkingen van psalmen gespeeld mochten worden, ook voor en na de kerkdiensten.

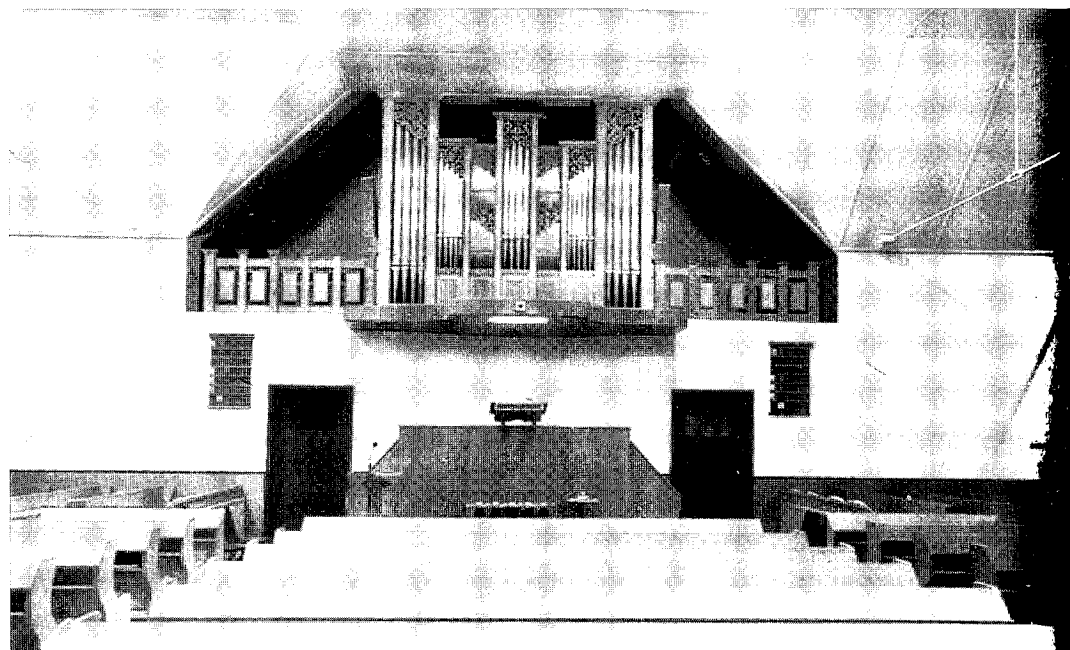
Het besluit dat eens was genomen met betrekking tot het maken van foto's in de kerk werd enigszins gewijzigd. De redactie luidde nu dat er wel foto's gemaakt mochten worden in de kerk, maar niet tijdens kerkdiensten.

Verbouw en orgel

In de kerkenraadsvergadering van 3 juli 1974 kwam de wenselijkheid tot uitbreiding van de vergadergelegenheid bij de kerk ter sprake. Een meerderheid van de broeders zag echter de noodzaak van uitbreiding niet in, waardoor voorlopig nog niets werd gedaan. Wel werd besloten om de kerk te laten schilderen. In juli kwam de slechte staat van het kerkorgel in behandeling. De kerkenraad vroeg advies aan de orgelcommissie van de organistenvereniging. De commissie adviseerde een nieuw orgel aan te schaffen. De kosten voor restauratie en aanpassing van het oude orgel werden geraamd op f 80.000,- en de raming voor een geheel nieuw orgel was f 130.000,-. Ook uitbreiding van de vergaderruimte werd, ook al was dat kortgeleden afgewezen, weer ter sprake gebracht. Beide zaken werden nu aangepakt. Een commissie uit de leden, bestaande uit J. Cijssouw, J. Peene, A. de Visser, P. de Visser, en de op bouwgebied zeer deskundige W. Wouters en uit de kerkenraad E. Louws en B. de Visser, kreeg opdracht om de diverse mogelijkheden te onderzoeken. Het werk van de commissie resulteerde in een plan om de vergaderzaal uit te breiden en een nieuw orgel te bouwen. In het aanbestedingsbestek werd het werk als volgt omschreven: 'het aanbouwen van een vergaderzaal, met bijbehorende vertrekken, het verbouwen van de hoofdentree en bijkomende werken bij het Kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Oostkapelle, Noordweg 34.' Orgelbouwer De Jongh uit Lisse bood een nieuw tweeklaviërs mechanisch pijporgel met zelfstandig pedaal aan voor f 130.000,-.

Interieur en exterieur van de in 1976 verbouwde kerk en het nieuw geplaatste orgel.

Op 20 augustus 1975 werd het koopcontract tussen orgelbouwer en kerkenraad ondertekend. Bij inschrijving voor de verbouwing bleek de Middelburgse Aannemerscombinatie de laagste inschrijver te zijn voor f 303.500,-. Aan die combinatie werd het werk gegund. Verder kwamen er nog wat kosten bij voor verwarming en bijwerken. De verbouw en orgelbouw verliepen nogal vlot. In december 1976 kon het geheel in gebruik worden genomen.

De consistorie.

Herdenking 75 jaar

In maart 1975 bestond de gemeente 75 jaar. Daar werd aandacht aan geschonken in een herdenkingsdienst in de avond van bid-dag, 12 maart 1975. Ds. Driessen ging in die dienst voor. Hij bepaalde de gemeente bij de tekst Openbaring 1:11a: 'Ik ben de Alfa en de Oméga de Eerste en de Laatste.'

Intussen was ouderling A. Joziase overleden. Dat was een zwaar verlies voor de gemeente. Uit de gestelde kandidaten werd B. de Visser tot ouderling gestemd. De hierdoor ontstane vacature bij de diakenen werd opgevuld door C. de Visser (Boshoek). Kort daar-

op werd C. de Bonte eveneens diaken.

Er werd besloten om voor de catechisaties in de periode 1975/76 gebruik te maken van de nieuwe catechisiatiemethode van P. Kuijt. Hellenbroek was wel vertrouwd, maar men was van mening dat enige vernieuwing, vooral wat de taal betrof, geen kwaad kon.

Nu de verbouw van de kerk en vergaderzaal en de nieuwbouw van het orgel klaar gekomen waren, gingen de gedachten uit naar een kosterswoning. De eerste besprekingen hierover werden gehouden. Nieuwbouw was niet de eerste optie; aankoop van een niet te ver van de kerk afstaande woning had de voorkeur.

Vanaf november 1976 werd tijdens de zondagmorgendiensten een kindercrèche gehouden. Mevrouw Knoeff had daar de leiding. Zij werd bijgestaan door meerdere vrijwilligsters.

In maart 1977 werd de kerk aangesloten op de kerktelefoon. Dat was een uitkomst voor ouderen en zieken die niet in staat waren de kerkdiensten te bezoeken. De aansluitkosten bedroegen f 200,- per aansluiting.

Afscheid ds. Driessen

In de ledenvergadering van 1 december 1976 deelde ds. Driessen mee dat hij het beroep naar Moerkapelle had aangenomen.

De afscheidsdienst van ds. Driessen was op 13 februari 1977.

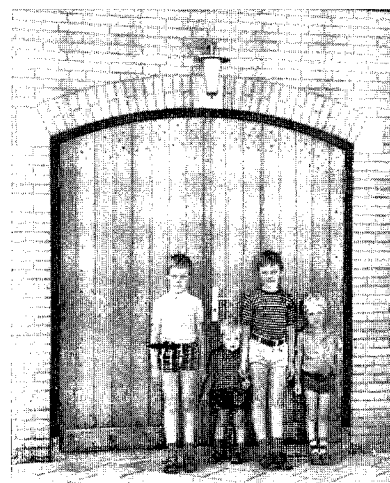
In de afscheidsdienst bepaalde de scheidende predikant de gemeente bij de verzen 20 en 21 uit het 13e hoofdstuk van Paulus' brief aan de Hebreeënen: 'De God nu des vredes, Die den groten Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen testaments, uit de doden heeft wedergebracht, namelijk onzen Heere Jezus Christus, Die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijn wil moogt doen; werkende in u, hetgeen voor hem welbehaagelijk is, door Jezus Christus; Denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen.'

Dominee Bac

Nadat ds. Driessen vertrokken was, begon het beroepingswerk opnieuw. In maart 1977 werd ds. Bac beroepen. Hij had echter geen vrijmoedigheid om het beroep aan te nemen. Later werd uit het door het curatorium beroepbaar gestelde tweetal kandidaten R. Kattenberg en C. Vogelaar gestemd. Kattenberg werd beroepen,

Het gezin van ds. Bac in de pastorietuin en de jongens bij de kerkdeur.

maar hij bedankte voor het beroep. Vervolgens werd ds. Bac weer beroepen. Nu nam hij het beroep aan. De vacature had korte tijd geduurd. Er was weer blijdschap in de gemeente. De bevestiging van ds. Bac werd op 25 oktober 1977 verricht door de consulent ds. Th. van Stuijvenberg van Meliskerke. De tekst daarvoor was 1 Petrus 4:11: 'Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods; indien iemand dient, die diene als uit kracht, die God verleent; opdat God in allen geprezen worde door Jezus Christus, Welken toekomt de heerlijkheid en de

kracht, in alle eeuwigheid. Amen.' De intrede had op dezelfde dag plaats. De tekst bij deze gelegenheid was 1 Korinthe 1:13a: 'Is Christus gedeeld? Is Paulus voor u gekruist?'

In de ledenvergadering van 31 maart 1977 werd A. Lagendijk gestemd tot diaken. Hij nam zijn verkiezing aan. In dezelfde ledenvergadering werd gevraagd om nieuwe 'grotere' collectezakken met duidelijke aanwijzingen voor het doel: kerk of diaconie. De notulen vermelden niet of de oude zakken te klein waren om de gaven van de gemeente te kunnen bevatten.

Afscheid ds. Bac

Ds. Bac nam in september 1981 het beroep naar Bodegraven aan. Op 15 december nam hij afscheid van de gemeente Oostkapelle met de tekst Handelingen 20:32: 'En nu, broeders, ik bevele u Gode, en den woorden Zijner genade, Die machtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden.'

Dominee Harinck

Op 4 oktober 1982 werd een ledenvergadering gehouden onder leiding van de consulent ds. J. Baaijens van Aagtekerke. Het doel was het beroepen van een predikant. In het openingswoord wees de voorzitter erop dat ook het beroepen van een dominee in het geloof moest gebeuren en dat we daarom niet klaar zijn met uitbrengen van een stem alleen; er is meer werk voor nodig. We zullen als een rechteloze aan de voeten van de meerdere Jozef gevonden moeten worden, aldus ds. Baaijens. Er werd gestemd tussen ds. C. Harinck en ds. Chr. van der Poel. 37 stemmen werden uitgebracht op ds. Harinck en 21 op ds. Van der Poel. Ds. Harinck kreeg dus een ruime meerderheid. De kerkenraad stelde voor de condities in de beroepsbrief niet te wijzigen, maar deze onveranderd te laten. De gemeente stemde hiermee in. Tot grote blijdschap van kerkenraad en gemeente nam ds. Harinck het beroep aan. De datum van bevestiging en intrede was 22 december 1982. De bevestiger was de broer van ds. C. Harinck, ds. F. Harinck. Als bevestigingstekst gebruikte hij Lucas 1:76 en 77: 'En gij, kindeken, zult een profeet des Allerhoogsten genaamd worden; want gij zult voor het aangezicht des Heeren heengaan, om Zijn wegen te bereiden; Om Zijn volk kennis der zaligheid te geven, in vergeving hunner zonden.'

Ds. C. Harinck deed intrede met de tekst 1 Johannes 1:3: 'Hetgeen wij dan gezien en gehoord hebben, dat verkondigen wij u, opdat

ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben, en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader, en met Zijn Zoon Jezus Christus.'

Intussen had er in de kerkenraad een wijziging plaatsgevonden. Diaken A. Lagendijk stelde zich om persoonlijke redenen niet meer herkiesbaar. In zijn plaats werd F. Zwemer gekozen voor het ambt van diaken. Hij nam zijn verkiezing aan.

Afscheid koster Janse

Het kostersechtpaar Janse-de Voogd dat in april 1963 het kosterwerk van de familie Schoe overnam stopte in oktober 1983 met dat werk. In de twintig jaren van hun dienstwerk in de gemeente hadden zij veel veranderingen gezien en ondervonden met verbouw en dergelijke maar de oplossing van nieuwbouw maakten zij als koster niet mee. Met veel waardering werd van hen afscheid genomen, ook door de verenigingen waar zij veel voor gewerkt hadden. De zangvereniging bood de heer Janse een kist sigaren aan en mevrouw Janse kreeg bloemen.

Koster J. Janse met zijn vrouw.

Kosterswoning

Jan Maljaars werd in 1983 benoemd tot koster. Hij was belijdend lid van de gemeente, maar woonde in Veere. Het kosterwerk doen vanuit Veere leek een onmogelijke zaak. Het had nogal wat moeite gekost om een koster te krijgen. Nu iemand zich beschikbaar stelde, deed de kerkenraad al het mogelijke om voor hem en zijn gezin woonruimte te vinden in Oostkapelle. Een huurwoning was niet gemakkelijk te vinden; men kreeg bij de gemeente te horen dat er nog twintig wachtenden vóór de koster waren. Er moest een oplossing gezocht worden voor dit probleem. De gele-

genheid deed zich voor om een woning te kopen in de M.F. Visserstraat. De vraagprijs was f 130.000,-, voor die tijd een tamelijk dure woning. Gezien de omstandigheden gaf de ledenvergadering mandaat om de woning te kopen. Door de kerkenraad werd wel uitdrukkelijk gezegd dat men dit zag als een tijdelijke koop. Men wilde de koster liever bij de kerk zien wonen. In de toekomst een nieuwe woning bij de kerk leek de kerkenraad zeer gewenst.

Nieuwbouw kerk

Niet alleen een nieuwe kosterswoning was een wens. Ook het kerkgebouw was niet wat het zijn moest. Ds. Harinck vroeg er aandacht voor in de kerkenraadsvergadering van maart 1983. Hij vond het een ondoelmatig gebouw met zijn twee zijvleugels en ondervond moeite om er in te preken. Hij vroeg de kerkenraad om samen eens goed na te denken over deze situatie en binnen niet te lange tijd tot een conclusie te komen. In april daaropvolgend besloot de kerkenraad om architect J. Fierloos te Goes in de arm te nemen om plannen voor eventuele nieuwbouw op te zetten. Kort daarop werd een voorlopige commissie van onderzoek

De bouwcommissie die de bouw van de nieuwe kerk begeleidde.

Ruimte maken voor de nieuwe kerk. Afbraak van de oude kerk en woningen.

ingesteld. De namen van de in deze commissie zitting hebbenden waren volgens de notulen: P. de Visser, F. Zwemer, R.R. Augustein, A. de Waal, J. van Sabben, M. Dekker en P. A. Bolle. Als het onderzoek van deze commissie zou uitlopen op een advies om een nieuwe kerk te bouwen, zou een bouwcommissie benoemd worden. Op 6 maart 1985 was het al zo ver dat het vooronderzoek klaar was. De commissie stelde zijn bevindingen samen in een rapport dat in het kort hierop neer kwam: 'Bouwkundig zijn het kerkgebouw en de nevenruimten in een redelijk tot goede staat. Bij handhaving van de gebouwen is enig onderhoud noodzakelijk. Functioneel voldoen de nevenruimten redelijk tot goed. Bij handhaving van deze ruimten kan door enkele aanpassingen aan de bezwaren tegemoet worden

gekomen. De *kerkzaal* is functioneel onvoldoende, verbetering in de bestaande ruimten is onmogelijk. De bezwaren zijn alleen met *nieuwbouw* te ondervangen.' De conclusie van de commissie was duidelijk. Alleen nieuwbouw kon alle problemen wegnemen. Nu werd een bouwcommissie ingesteld. De samenstelling daarvan was enigszins anders dan van de voorlopige commissie. Nu werden namen genoemd van: C. de Bonte, K. Dekker, M.W. Dekker,

De eerste steenlegging door ds. Harinck en ouderling Maljaars.

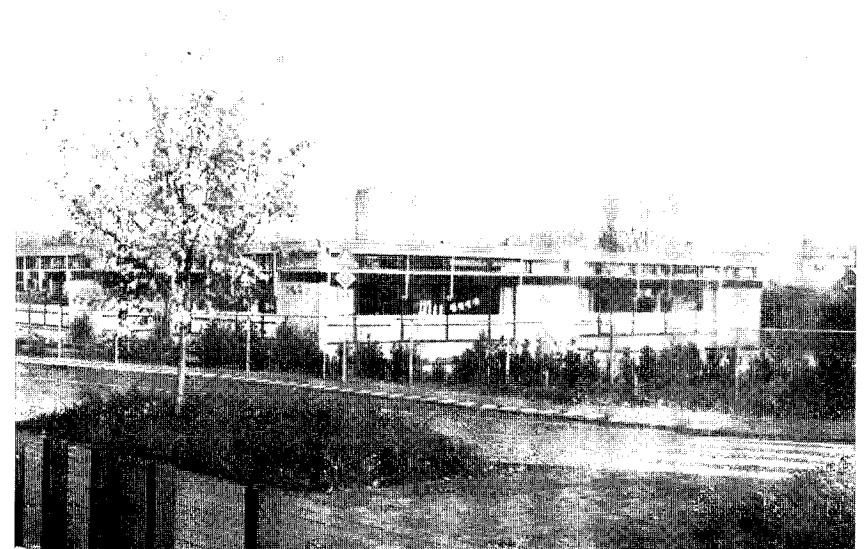

De steen in beeld.

A. de Visser, P. de Visser, A.H. de Waal, F. Walhout en F. Zwemer. Op 25 maart kreeg de nieuwe commissie de nodige instructies van de kerkenraad zodat met het werk begonnen kon worden. In september 1985 was er al een tekening van de nieuw te bouwen kerk in de kerkenraadsvergadering. Met de bouwcommissie werd alles bekeken. Men kwam tot de conclusie: 'mooi maar duur'. De totale kosten gingen 1½ miljoen bedragen. Daar moest de gemeente in zijn geheel achter staan omdat het anders ondoenlijk was. De woningen rond de kerk moesten aangekocht en afgebroken worden om voldoende ruimte voor de nieuwbouw te hebben. In twee ledenvergaderingen werd er met de gemeente over gesproken. In de laatste vergadering viel de beslissing. Na veel discussie stemde de gemeente in met de nieuwbouw. De aanbesteding had plaats op 2 juli 1986. De laagste inschrijver was aannemer Ligteboud uit Tholen. De bouw kon beginnen. Tijdens de bouw werden de diensten gehouden in de Gereformeerde kerk die, op verzoek, hiervoor bereidwillig was afgestaan.

School

Steeds meer stemmen gingen op om de kinderen op een eigen school te plaatsen. Besprekingen met het schoolbestuur van Aagtekerke waren steeds op niets uitgelopen. Toen in 1984 de

De Eben-Haëzerschool.

plannen voor integratie van het kleuteronderwijs en het lager onderwijs vastere vormen gingen aannemen, kwam er een mogelijkheid om tot stichting van een reformatische basisschool te komen. In overleg met het gemeentebestuur, de schoolbesturen en schoolorganisaties werd op grond van de zogenaamde 'verruimingswet' tot schoolsplitsing overgegaan. De in Oostkapelle gevestigde christelijke school waar de Oostkapelse kinderen veelal hun onderwijs ontvingen werd statutair voortgezet als een reformatische school. Het eerste schooljaar voor de reformatische school was 1984. De christelijke school ging door op grondslag van de statuten van de voorheen bestaande christelijke kleuterschool.

Andere wisselingen

In 1986 werd M. Moerdijk benoemd tot hoofdorganist. Enkele jaren later was ook René van der Werf organist. Hij oefende deze functie slechts twee jaar uit.

C. de Bonte werd gekozen tot ouderling en A.H. de Waal werd diaken.

J. van Moolenbroek stelde zich niet meer herkiesbaar als ouderling. In zijn plaats werd F. Zwemer benoemd. E. Louws bedankte als diaken. Hij werd als voorzitter van de diaconie vervangen door C. de Visser (Boshoek). Kort daarop werd ook J.F. van der Maas diaken.

Ingebruikname Saronkerk

Op 23 september 1987 kon in een bijzondere dienst de nieuwe kerk in gebruik worden genomen. De voorzitter van de bouwcommissie, ouderling C. de Bonte, droeg het gebouw over aan de preses van de kerkenraad ds. C. Harinck. Na overdracht en aanvaarding gaf architect Fierloos, de ontwerper van de kerk, een toelichting op de bouw en inrichting van de kerk. Namens de jeugdclubs in de gemeente werd een nieuw doopvont aangeboden.

Daarna opende dominee Harinck, terwijl de gemeente Psalm 119:65 zong, de kanselbijbel. In de dienst die volgde, preekte de dominee naar aanleiding van de tekst Jesaja 65:10: 'En Saron zal tot een schaapskooi worden, en het dal van Achor tot een runderleger, voor Mijn volk, dat Mij gezocht heeft.' Het thema van de prediking was: De vruchtbaarheid van Sarons vlakte. Dit thema werd uitgewerkt in twee gedachten, namelijk a. de betekenis van die vruchtbaarheid en b. de erfgenamen van die vruchtbaarheid.

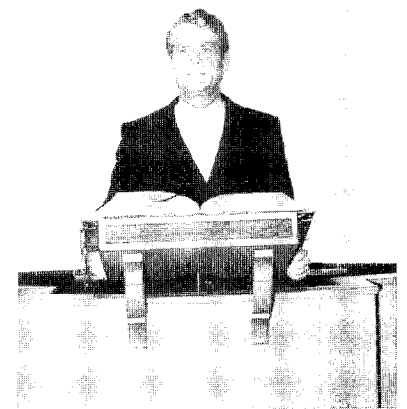
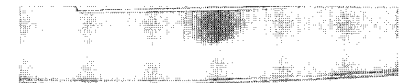

De Saronkerk van binnen gezien.

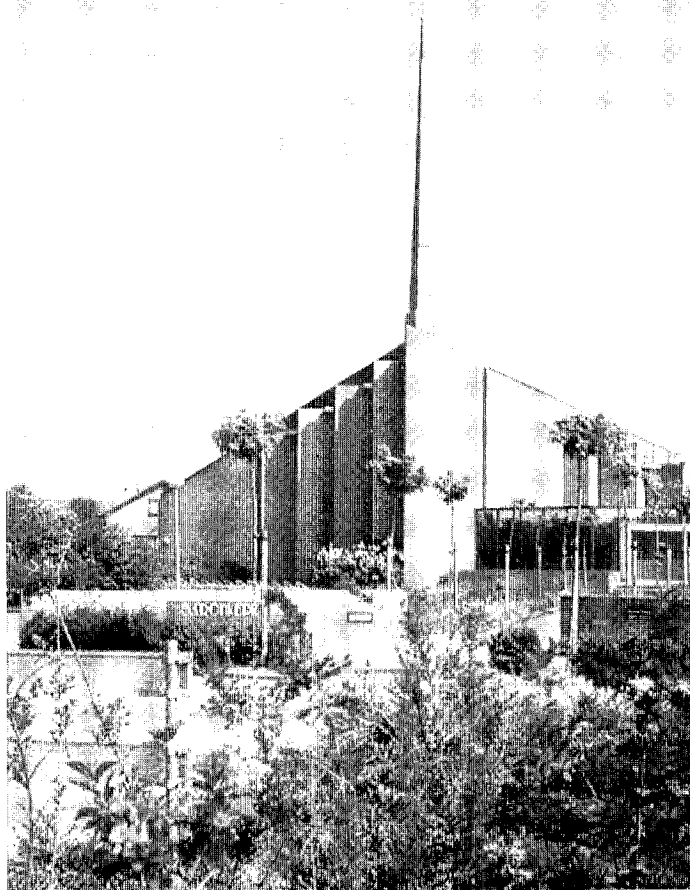
De nieuwe kerk kreeg de naam 'Saronkerk'. Het idee voor deze naam kwam van het lid Jan Maljaars (Vronesteyn).

Jubileum ds. Harinck

Op 29 september 1987 werd in de nieuwe kerk een herdenkingsdienst gehouden vanwege het 25-jarig ambtsjubileum van dominee C. Harinck. Bij deze gelegenheid sprak ds. Harinck naar aanleiding van de tekst 1 Korinthe 15:10: 'Doch door de genade Gods ben ik; en Zijn genade, die aan mij bewezen is, is niet ijdel geweest, maar ik heb overvloediger gearbeid dan zij allen; doch niet ik, maar de genade Gods, die met

Ds. Harinck op de preekstoel in de oude kerk.

*De Saronkerk van
buiten gezien.*

mij is.' Er werd gesproken over 'Paulus' roem in Gods genade.' Overdacht werd ten 1e wat Gods genade van Paulus gemaakt heeft en ten 2e wat Gods genade door Paulus gewerkt heeft.

Legaten

In de ledenvergadering van 2 maart 1989 deed de voorzitter ds. Harinck mee dat de gemeente twee maal testamentair bedacht was, namelijk door een zekere meneer Vrolijk uit Scheveningen en door de familie Zwemer-Maljaars uit de eigen gemeente. Het legaat van de heer Vrolijk was wel heel bijzonder. Niemand in de gemeente kende deze man. De notaris van de heer Vrolijk berichtte dat zijn cliënt een advertentie in De Saambinder had gelezen waarin de Gereformeerde Gemeente van Oostkapelle vroeg om financiële hulp bij het bouwen van een nieuwe kerk. Hij vond het

zeer moedig van die gemeente om in een tijd van algemene kerkverlating de bouw van een nieuwe kerk aan te durven. Er waren nog twee instellingen, namelijk het Joods Historisch Museum en de Gereformeerde Bijbelstichting, die hij zodanig respecteerde dat ook zij deelden in zijn erfenis. Het legaat voor het bouwfonds bedroeg uiteindelijk f 38.000,-. In dank en verwondering werd dit legaat aanvaard.

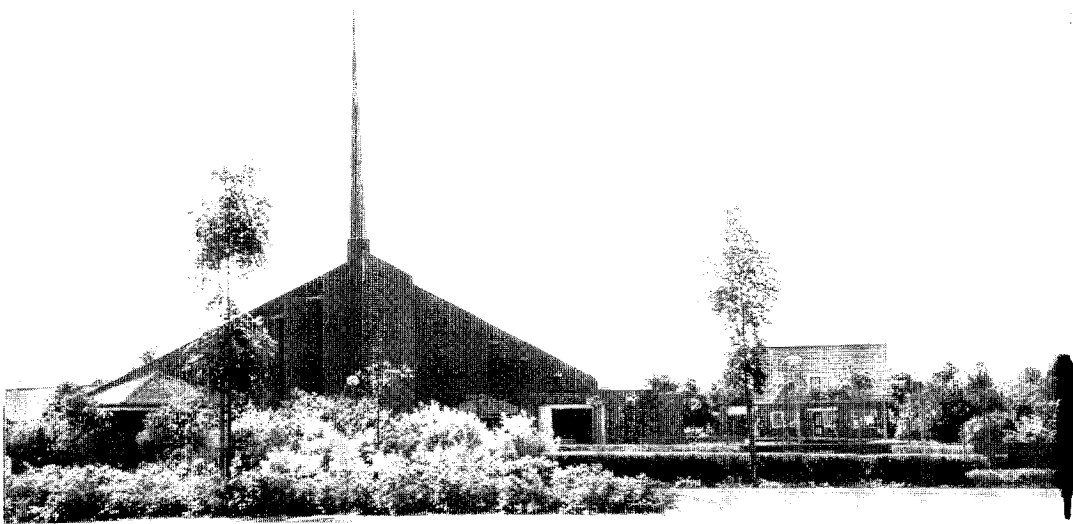
Bij de periodieke aftreding van ambtsdragers eind 1990 gaf J. de Visser (Veldzicht) te kennen zich niet meer herkiesbaar te stellen. A. J. de Visser werd bevestigd in het ambt van diaken.

Evenals in de andere gemeenten in de classis Middelburg werd ook in Oostkapelle de vrijwillige thuiszorg voor hen die hulp nodig hadden geregeld. Er waren 22 vrouwen bereid om, indien nodig, hulp te verlenen. In een tijd van afnemende zorg door maatschappelijke instellingen was dit een hele geruststelling.

Verschillende keren was al gesproken over de behoefte aan een goed orgel voor de grote vergaderzaal. Het oude instrument was aan vervanging toe. In maart 1992 werd door een gemeentelid een kabinetorgel aangeboden, dat in dank werd aanvaard.

Bouw kosterswoning

De bouw van een kosterswoning waar al lang over gesproken werd, kwam in 1993 pas goed van de grond. Op voorstel van de kerkenraad werd een woning ontworpen op het terrein van de kerk. Een stuk grond werd nog aangekocht. Nadat de ledenvergadering de kerkenraad mandaat had gegeven, werd de bouw aanbesteed. De laagste inschrijver was aannemer Sturm, waaraan de bouw werd gegund. De bouw verliep vlot zodat in september 1993 het kostersgezin de woning kon betrekken. De in 1983 gekochte woning die tijdelijk dienst had gedaan als kosterswoning werd nu weer verkocht. Opvallend is het dat er telkens als er over bouw of verbouw gesproken werd in kerkenraads- of ledenvergaderingen er ook weer stemmen opgingen die op de bouw van een fietsenstalling aandrongen. Zo ook nu weer. Er stonden nu een kerk, een pastorie en een kosterswoning, een mooi geheel, maar in sommige ogen moest dit nog gecompleteerd worden met een overdekte fietsenstalling. De kerkenraad hield dit echter af. De ruimte voor dit project was te beperkt en de kosten waren te hoog.

De kerk met kosterswoning.

De bewoners van de kosterswoning, familie Maljaars.

Afscheid ds. Harinck

In april 1994 nam ds. Harinck een beroep aan naar Houten. Men wist wel dat dit kon gebeuren, maar de gemeente schrok er toch van. Ruim tien jaar had ds. Harinck de gemeente gediend. In de kerkenraadsvergadering sprak ouderling Maljaars over de aangenane samenwerking die er in die tien jaar geweest was. Hij noemde dat een onvergetelijke tijd. Een tijd waarin banden zijn gevallen die niet verbroken kunnen worden. Des te erger was het dan voor de gemeente om weer herderloos te zijn. Ds. Harinck nam op 8 juni 1993 afscheid van de gemeente met de tekst Deuteronomium 30:19: 'Ik neem heden tegen ulieden tot getuigen den hemel en de aarde; het leven en den dood heb ik u voorgesteld, den zegen en den vloek! Kiest dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw zaad.'

Ouderling C. de Bonte werd voorzitter van de kerkenraad.

In augustus 1993 werd A. C. de Visser ouderling.

Dominee Paul

Nu begon ook het beroepingswerk weer. In juni 1993 werd kandidaat Clements beroepen. Hij nam echter een beroep aan naar het zendingsveld. In juli daaropvolgend werd ds. J.J. van Ekeveld uit Zeist beroepen. Ook hij bedankte voor het beroep. In de ledenvergadering van 13 september werd opnieuw een beroep uitgebracht, nu op ds. R. Kattenberg. Ook dit beroep liep op een teleurstelling uit, want hij bedankte. De volgende vergadering waarin een beroep werd uitgebracht, werd gehouden op 22 november 1993. Het door de kerkenraad gezette tweetal bestond uit ds. W. Harinck en ds. H. Paul. Op ds. Paul werden 47 stemmen uitgebracht en op ds. Harinck 44 stemmen. Dominee Paul was dus beroepen en tot grote blijdschap nam hij het beroep aan. Wat een wonder dat na zo een korte vacante periode alweer een vervulling van de ledige kansel zou plaats hebben. Velen stelden zich de vraag wat Oostkapelle voor had op andere gemeenten. Oostkapelle wist zelf wel dat het niet haar verdienste was, maar een genadegave van God, de Heere. Op 2e paasdag, 4 april 1994, werd ds. Paul in Oostkapelle bevestigd door de consulent ds. Th. van Stuijvenberg van Middelburg met de tekst Handelingen 10:42 en 43: 'En heeft ons bevolen den volke te prediken, en te betuigen, dat Hij is degene, Die van God verordend is tot een Rechter van levenden en doden. Dezen geven getuigenis al de profeten,

dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijn Naam.' De intrede vond dezelfde dag plaats met de tekst Exodus 3:14b: 'Alzo zult gij tot de kinderen Israëls zeggen: IK ZAL ZIJN heeft mij tot ulieden gezonden!'

In september 1995 werd J.F. van der Maas ouderling en P. Dekker diaken. B. Poppe werd in de ledenvergadering van 27 november 1995 tot diaken gekozen. Hij nam de verkiezing aan. Ouderling J.F. van der Maas werd 2e voorzitter van de kerkenraad. De ouderlingen F. Zwemer en C. de Bonte beëindigden hun ambt, respectievelijk in april 1995 en augustus 1996.

Het verenigingswerk werd in juli 1997 uitgebreid met een 21+ vereniging.

Jubileum ds. Paul

Op 19 september 1998 mocht ds. Paul zijn 25-jarig ambtsjubileum herdenken. Dit jubileum werd herdacht in een dienst in de Saronkerk waarin de jubilaris voorging. De tekst die in deze dienst als thema voor de prediking diende, was Klaagliederen 3:22, 23 en 24: 'Het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben; Zij zijn allen morgen nieuw, Uw trouw is groot. De Heere is mijn Deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen.'

Na de prediking werd o.a. het woord gevoerd door mevrouw De Bruijn, burgemeester van de gemeente Veere. In haar toespraak somde zij vele verdiensten van de jubilaris op. Het was doodstil in de kerk toen zij mededeelde dat de Koningin ds. Paul om al die verdiensten voor kerk en maatschappij benoemd had tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Zij spelde hem de daarbij behorende versierselen op. Felicitaties en waarderende woorden volgden hierop. Na de dienst werd de jubilerende en geridderde predikant en zijn familie door de kerkenraad een receptie aangeboden.

Afscheid ds. Paul

Na een ambtsperiode van ruim 25 jaar, waarin hij aan vier verschillende gemeenten verbonden was, werd aan ds. Paul op zijn verzoek, door de classis Middelburg per 1 oktober 1999 emeritaat verleend. In een avonddienst op 29 september 1999 nam hij afscheid van de gemeente Oostkapelle. Als tekst voor de preek in deze dienst gebruikte hij 1 Korinthe 2:1 en 2: 'En ik, broeders, als

ik tot u ben gekomen, ben niet gekomen met uitnemendheid van woorden, of van wijsheid, u verkondigende de getuigenis van God. Want ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus, en Dien gekruisigd'.

Het thema van de preek was: Een terugblik in Korinthe. Die terugblik werd uitgewerkt in een 'duidelijk kenmerk' en een 'centrale inhoud'.

Dominee en mevrouw Paul verhuisden van Oostkapelle naar Moerkapelle. Zo werd de gemeente weer vacant.

Overzicht van de ver- en nieuwbouw

1900	opening kerkgebouw
1911	verlengd
1925	galerij ingebouwd
1955	zijvleugels aangebouwd
1976	nieuwe zaal toegevoegd
1987	Saronkerk voltooid.

Overzicht, getekend door mevr. Rouw.

Want
niemand kan
een ander
fundament
leggen
dan hetgeen
gelegd is,
hetwelk is
Jezus Christus

1 Cor. 3:11

*Het F(f)undament van
de K(k)erk.*

9. Predikanten

Ds. A.C. Visser

Ds. A.C. Visser

Anc Cornelis Visser was een geboren Fries. Op 23 april 1892 werd hij te Sint Anna Parochie geboren. Aanvankelijk was hij slager van beroep. In 1935 werd hij toegelaten tot de lessen aan de Theologische School te Rotterdam. In juni 1939 werd hij beroepbaar gesteld in de Gereformeerde Gemeenten. Hij nam het gecombineerde beroep van Aagtekerke/Oostkapelle aan. Met zijn gezin nam hij intrek in de nieuwe pastorie van Aagtekerke. Kort daarna brak de Tweede Wereldoorlog uit. Walcheren werd een Duitse vesting. In oktober 1944 werd het schiereiland geïnnun-

deerd. De bevolking vluchtte naar het hoger gelegen kustgebied en kwam daar in de vuurlinie. Ook het gezin Visser verbleef toen in Domburg. Vandaaruit deed de dominee zijn pastorale werk in zijn nu verstrooide gemeente. Een moeilijke tijd voor hem en zijn gezin. Hij was in die tijd de enige predikant van de Gereformeerde Gemeenten in Walcheren. In 1945 nam ds. Visser een beroep aan naar de gemeenten Poortvliet/Scherpenisse. Die gemeenten mocht hij slechts drie jaar dienen. Hij overleed op 30 juni 1948.

Ds. J. Driessen

Jacob Driessen werd geboren op 25 juli 1939. Hij groeide op in de stad Utrecht en volgde daar een middelbaar grafische schoolopleiding. In dit beroep vond hij zijn werk bij een landelijk bekend, groot grafisch bedrijf waar men zich onder andere bezig hield met het legaal drukken van bankbiljetten. Van jongsaf trok hem het kerkelijke jeugdwerk. Zowel plaatselijk als landelijk was hij daarmee bezig. Hij was onder andere secretaris van de Bond van Jeugdverenigingen der Gereformeerde Gemeenten. God had

Ds. J. Driessen

evenals een handboek voor catechismusprediking en catechetisch onderwijs voor de Zuid-Afrikaanse zendingskerk. Toen kandidaat Driessen het beroep van Oostkapelle aannam, was de nieuwe pastorie net afgebouwd. Met verwondering werd gezien dat er geen leegstand was zoals in vele gemeenten. Voor Oostkapelle was het een grote blijdschap dat na 28 vacante jaren er nu weer een eigen predikant was. In 1977 vertrok ds. Driessen met vrouw en zoon Daniël naar Moerkapelle om daar de herdersstaf op te nemen.

Ds. A. Bac

Arie Bac werd geboren op 31 augustus 1940, hij volgde als jongen het landbouwonderwijs en werd later landbouwer op de boerderij van zijn vader in Moerkapelle. God had voor hem echter een andere weg gedacht. Hij voelde zich tot het ambt geroepen met de tekst Markus 1:17: 'En Jezus zeide tot hen: Volg Mij na en ik zal maken, dat gij vissers der mensen zult worden'. In 1968 werd hij toegelaten tot de lessen aan de Theologische School te Rotterdam. Na voltooiing van zijn studie in 1972 nam hij een beroep aan naar de Gereformeerde Gemeente van Boskoop. In

Ds. A. Bac

1977 kwam hij als predikant naar Oostkapelle. Na vier jaar vertrok hij van hier naar Bodegraven.

Ds. C. Harinck

Ds. C. Harinck

Cornelis Harinck werd op 9 april 1933 geboren in een onkerkelijk gezin in Goes. Na zijn schooltijd vond hij werk in de administratieve sector. Door kennismaking met een meisje van de Gereformeerde Gemeenten kwam hij met die kerk in aanraking. De eerste kerkdienst die hij daar meemaakte, maakte zo'n indruk op hem dat hij leerde de knieën te buigen. Hij werd geroepen tot het predikambt. Na toch nogal wat tegenstand werd hij overwonnen en werd na aanmelding bij het curatorium toegelaten tot de lessen aan de Theologische School te Rotterdam.

In 1962 was hij beroepbaar en nam een beroep naar Utrecht aan. In 1971 verwisselde hij Utrecht voor Franklin Lakes in de Verenigde Staten. In 1974 kwam hij terug naar Nederland omdat hij een beroep naar Dordrecht had aangenomen. In 1982 nam hij het beroep van Oostkapelle aan. Hij deed op 22 december 1982 intrede in de gemeente. In deze gemeente herdacht hij zijn 25-jarig jubileum als predikant. Op 8 juni 1993 nam ds. Harinck afscheid van Oostkapelle. Hij had een beroep aangenomen naar Houten.

Ds. H. Paul

Ds. H. Paul

Hendrik Paul werd geboren op 16 juli 1928. Het ouderlijk gezin had een agrarisch bedrijf in Moerkapelle. Deze zoon werd echter geen landbouwer, maar studeerde voor tandarts. Na een afgeronde studie had hij een tandartsenpraktijk in Zoetermeer. Toen hij ouderling was, kwam de begeerte om ook zelf het Woord te mogen verkondigen. De roeping tot het ambt bleef niet uit. In 1969 werd hij toegelaten tot de lessen aan de Theologische School te

Rotterdam. Gelijktijdig werd ook een theologiestudie gevolgd aan de Universiteit te Leiden. In 1973 werd kandidaat Paul beroepbaar gesteld in de Gereformeerde Gemeenten. Ook in Oostkapelle werd hij kandidaat gesteld. Zijn medekandidaat Driessen werd beroepen met één stem meer. Paul werd onder andere beroepen in Rotterdam-Zuidwijk welk beroep hij aannam. Vervolgens stond hij in de gemeenten Vlissingen en Hendrik Ido Ambacht. In 1994 nam hij het beroep van Oostkapelle aan. Ds. Paul had zitting in diverse deputaatschappen en commissies en was secretaris van het deputaatschap voor de zending. Jarenlang was hij scriba van de Generale Synode van de Gereformeerde Gemeenten. Bij zijn 25-jarig ambtsjubileum op 19 september 1998 werd hij onderscheiden met het ridderschap in de orde van Oranje-Nassau. Per 1 oktober 1999 werd hem emeritaat verleend en vertrok hij naar Moerkapelle.

Ds. Paul met zijn vrouw en de burgemeester van Veere nadat hij, ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum, een koninklijke onderscheiding had ontvangen.

10. Zij dienden de gemeente

Ambtsdragers

In de loop van de jaren hebben velen de gemeente gediend in het ambt van ouderling en diaken. Deze mensen werden daartoe door de gemeente geroepen en God gebruikte hen in Zijn kerk. Het waren over het algemeen heel eenvoudige mensen die de kerk dienden. Hun maatschappelijke status was meestal niet zo hoog. In geestelijk opzicht verdienden zij de achting van de gemeente en schonk God hen de gaven om te dienen.

Het is niet zo eenvoudig om van hen een levensbeschrijving te geven. Toch past het wel om van elke ouderling en diaken in het kort een schets te geven. Dan gaat het er niet om hoe goed zij het gedaan hebben of welke verdiensten wij hun toekennen, maar dan gaat het er alleen om dat zij in eenvoud gediend hebben in Gods kerk. Dan zal ook blijken dat, in tegenstelling tot de Vaderlandse Kerk, de kerken van de Afscheiding minder waarde hechtten aan de maatschappelijke status dan aan het geestelijke leven, de geestelijke gaven, van de ambtsdragers.

Joost Dekker was landarbeider. Hij werd ouderling bij de instituering van de kerk in 1900. Dekker woonde op het boerderijtje 'De Nederige' aan de Aagtekerkseweg in Oostkapelle. Hij diende de gemeente tot aan zijn overlijden in september 1905.

Jan de Visser was landbouwer op de boerderij 'Veldzicht' aan de Lepelstraat in Serooskerke. Hij werd bevestigd in het ambt van diaken bij de instituering van de gemeente in 1900. Op 6 mei 1903 werd hij bevestigd in het ambt van ouderling. De Visser was ook raadslid van de gemeente Serooskerke. Tot 1915 deed hij dienst als ouderling, maar moest toen zijn ambtswerk wegens ouderdomsgebreken beëindigen. Hij bleef wel, zoals toen gebruikelijk was, kerkenraadslid tot aan zijn overlijden in 1919. Hij was de vader van de latere ambtsdragers Cornelis en Andries de Visser.

Jasper de Kam. Hij was landbouwer te Oostkapelle. De Kam was vóór 1900 al diaken in de Ledeboeriaanse gemeente van

Aagtekerke. Hij kwam bij de stichting van de Oostkapelse gemeente over van Aagtekerke. In de ledenvergadering van 9 februari 1900 werd hij gekozen tot ouderling. Hij nam die verkiezing niet aan, maar werd toen wel als diaken toegevoegd aan de kerkenraad. De Kam werd de eerste scriba van de gemeente. In december 1905 werd hij belast met het preeklezen ter assistentie van ouderling Joost Dekker die om gezondheidsredenen daartoe niet meer in staat was. Na het overlijden van Dekker werd De Kam in juli 1906 ouderling. Vanaf september 1908 gaf hij ook catechisatie aan de kinderen. De Kam was ook raadslid van de gemeente Oostkapelle. Hij overleed op 6 januari 1923.

Jasper de Kam

Jacob Cijssouw bewoonde een klein boerderijtje aan de Aagtekerkseweg te Oostkapelle. Hij werd op 6 mei 1903 bevestigd in het ambt van diaken. Het is enige tijd gewoonte geweest dat een diaken de schriftlezing verzorgde. Dat deed Cijssouw ook. Ouderen in de gemeente herinneren zich nog zijn goed hoorbaar Westkapelse dialect. Hij overleed in 1915.

Jan Goedbloed was bij de stichting van de gemeente ouderling in Middelburg. Hij woonde waarschijnlijk in Serooskerke. Ondanks zijn hoge leeftijd werd hij verzocht naar Oostkapelle

over te komen. In juli 1901 kwam hij als ouderling over naar Oostkapelle. Aan hem had men een ervaren ambtsdrager omdat hij al vele jaren diende in Middelburg. Slechts een jaar diende hij de gemeente; hij overleed in augustus 1902.

Pieter van Moolenbroek was molenaar; hij pachtte van 1874 tot 1919 de Oostkapelse molen van J. Maljaars. In juli 1906 werd hij diaken. Deze broeder was nogal eigenzinnig. Hij lag regelmatig overhoop met predikanten en medebroeders. Toen in 1909 aan hem werd gevraagd om spijt te betuigen voor zijn handelswijze en de belofte gevraagd werd om in het vervolg in goede zin samen te leven, weigerde hij dat en onttrok zich aan de kerkelijke gemeenschap. Twee jaar later kwam hij echter met belijdenis van schuld terug. Hij werd later nog meerdere keren kandidaat gesteld voor diaken, maar nam de verkiezing niet meer aan.

Cornelis Annot, wonende te Oostkapelle, was de grondlegger van de jarenlang door de familie Annot gedreven winkel. Hij werd op 4 april 1909 bevestigd als diaken. In maart 1919 nam Annot het scribaat over van De Kam, die toen kerkenraadsvoorzitter werd in de plaats van J. de Visser. Annot overleed in 1943.

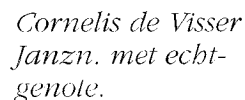
Adriaan Pieterse, landbouwer op de boerderij 'Waayenburg' aan de Lepelstraat in Serooskerke, werd ouderling in mei 1909. Hij kreeg onenigheid met de medebroeders van de kerkenraad. Voor zover is na te gaan, betrof dit een geschil over pastoriebouw waarvan Pieterse tegenstander was. Hij voerde obstructie in de gemeente en presteerde het zelfs om tijdens een kerkdienst zijn, in de kerk zittende, vrouw en kinderen bijeen te roepen en met hen demonstratief de kerk te verlaten. De onenigheid liep zo hoog op dat op de ledenvergadering van 2 januari 1917 uiteindelijk besloten werd Pieterse, ondanks een herverkiezing in het ambt, niet meer opnieuw te bevestigen. Hij onttrok zich daarna aan de gemeenschap van de kerk en voegde zich bij een ander kerkgenootschap waar hij ook weer in het ambt van ouderling diende.

Adriaan Pieterse met zijn echtgenote Clazina Adriana de Visser.

Jan Boone werd in 1914 op latere leeftijd diaken. Hij was landarbeider en woonde aan de Duinweg in Oostkapelle. In 1925 bedankte hij wegens hoge ouderdom. Hij vertrok toen uit de gemeente.

Cornelis de Visser werd in 1915 ouderling in de plaats van zijn vader Jan de Visser. Hij was evenals zijn vader landbouwer en woonde op een boerderij naast 'Veldzicht' aan de Lepelstraat in Serooskerke. Op 2e kerstdag 1915 werd hij bevestigd als ouderling. In het begin van zijn ambtsperiode was hij als dienstplichtige gemobiliseerd. Preeklezen in de kerk deed hij toen in uniform. De Visser heeft vele jaren de catechisaties gegeven. Daarvoor had

a. Om hen van anderen, die hen gelijk zijn, te onderscheiden.

3.7. Waarom werden God dan namen toegeschreven.
A. 1. Om hem van de afkeer te ontscheiden. II
Om hem ook als van hem als ons bekend te maken.

4 T HATCHER, Cur of the names Gals among betw-
her

$\frac{R}{\sqrt{2}} = \frac{T}{\sqrt{2}}$

5. Welke van Zina twee gewenste namen?
A. De enige God en de Heer: Heer.

Q: Is the same God that made you hear the sea?

A. Maar, maar een naam van het Wezen Gods is.
Hij is van nature God, in tegenstelling van de afgoden.
Gal. 4: 8. Maar toen de zij God niet kenden, dienstdiende zij
dezenen, die van nature geen goden zijn.

7. V. Nochtans werd de naam van God ook aan engelen en heiligen gegeven: Ps 82: 6. Ik heb wel gezegd: Gij zijt Goden; En Gij zijt allen kinderen des Allerhoogsten!
A. Dan werd die buiten zijn eigenlijke betrekkingen genoemd/8. verheerlijkt.

Q V. Walke to Gals. allrighteous name?
A. De name of John of Hare.

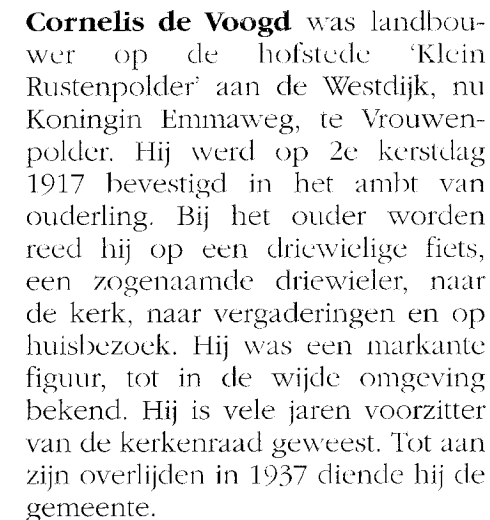
Q V. Kan die wel aan eenig schepsel gegeven worden?
A. Neen. Jer. 48: 6. Ik ben de Heere, dat is mijn naam, en
mijn eest zal Ik geven anderen geven, noch mijn leif
den anderen leifden.

13 W. Is die naam dan zoo groot van betekenis?

A. Ja, hij betekent het zelf-zijn, de onveranderlijkheid en getrouwheid van God. Exod. 3: 14. En God zeide tot Mozes: IK ZAL ZIJN DIE IK ZIJN ZAL. Ook zeide

[illegible]

sicale en synodale vergaderingen. Hij was heel correct in alles wat hij deed en werd daarom in de gemeente zeer gewaardeerd. Van hem is bekend dat hij tegenstander was van orgelgebruik in de kerk en de invoering van de nieuwe psalmberijming in 1960. Hij legde zich echter neer bij de meerderheidsbesluiten van de kerkeraad. De Visser overleed op 9 juli 1961.

Hendrik Zwemer werd in 1922 op 35-jarige leeftijd ouderling. Hij overleed in 1940. Zwemer was enige tijd scriba maar moest daar in 1938 mee stoppen omdat hij steeds slechter ging zien. Hij werd toen voorzitter. Uiteindelijk werd hij helemaal blind. Op straat werd hij geleid door een jongen, één van zijn neven. In de kerk leidde één van de medebroeders hem naar zijn plaats in 'de bocht' (de ouderlingenbank). Vele jaren was hij voorzitter van de bibliotheek. Hij had ook zitting in de gemeenteraad van Oostkapelle. Het beroep van 'Eine' Zwemer was kleermaker. De kleermakerij en woning stonden in de Dorpsstraat te

Oostkapelle. Bij het echtpaar Zwemer logeerden meestal de predikanten die een zondag over kwamen om te preken.

Andries de Visser, landbouwer op de boerderij 'Veldzicht' aan de Lepelstraat te Serooskerke werd in 1922 diaken. In 1939 werd hij ouderling. Andries was een broer van de ouderling Cornelis de Visser. Hij overleed in 1946.

Willem den Hollander was landarbeider en woonde in Oostkapelle. Eén van zijn kinderen, zoon Piet, schreef later het volgende hierover: 'Ongeveer drie jaar hebben we daar in de kom van het dorp gewoond... doch in die tijd -ik moet toen ongeveer zes jaar geweest zijn- zijn we verhuisd naar een klein hofsteedje tussen Oostkapelle en Domburg, een landweggetje recht tegenover het kasteel Westhove. Het hofje staat er nog maar de naam is verdwenen. Het heette namelijk 'De Eenzame'. Oorspronkelijk was dat echt op zijn plaats daar dit boerderijtje zeer

eenzaam stond. Verder is bekend dat in 1855 dit boerderijtje werd bewoond door de bekende David Janse, die later predikant geworden is... Als ik dit huisje zie denk ik nog altijd als deze stenen eens spreken konden, wat zouden we dan te horen krijgen. Hier zou met recht gezegd kunnen worden: Men hoort der vromen tent weergalmen van hulp en heil ons aangezegd. Voor de Heere was het niet 'De eenzame', voor Hem was het geen onbekend adres'. Den Hollander werd in januari 1930 diaken en bleef

dat tot aan zijn overlijden. Wegens de inundatie in 1944 was het echtpaar Den Hollander uitgeweken naar het hoger gelegen kasteel Westhove. Daar overleed Den Hollander op 23 augustus 1945.

Simon Louwerse bewoonde de boerderij 'De Verwachting' aan de Duinbeekseweg in Oostkapelle en werd in februari 1934 ouderling. In 1938 volgde hij H. Zwemer op als voorzitter van de kerkenraad en bleef dat tot aan zijn overlijden in 1956. Louwerse was bescheiden en trad niet graag op de voorgrond. Daarentegen sprak hij gemakkelijk en vrijmoedig over de Heere. Hij droeg altijd de bij het Zeeuwse kostuum behorende gouden knopen. Door velen werd dit destijds afgekeurd omdat men dat als een onnodige en ijdele versiering zag. Hij was gemeenteraadslid in Oostkapelle en bestuurslid van de School met de Bijbel.

Pieter de Kam had in Oostkapelle in de Dorpsstraat een timmerbedrijf. Hij werd in 1939 diaken. Hij adviseerde veelal met de kerkmeesters de kerkenraad bij onderhoud, verbouwing en dergelijke. De Kam overleed in juli 1958.

Marinus Reijnhoudt was in maart 1942 voor het eerst als diaken op de kerkenraadsvergadering aanwezig. Hij was op latere leeftijd getrouwd met een winkelierster uit Oostkapelle. Ze dreven samen een winkel in de Dorpsstraat. In 1947 vertrok hij naar Aagtekerke en bedankte diens gevolg als diaken. In Aagtekerke diende hij de Gereformeerde Gemeente nog als ouderling.

Frans Annot met echtgenote.

Frans Annot was één van de Oostkapelse middenstanders. Hij had in de Dorpsstraat een manufacturenwinkel. In januari 1946 werd hij diaken. Hij was een zoon van de eerder genoemde diaken Cornelis Annot en vader van de later te noemen organist en diaken Chris Annot. Hij stond tot 1966 in het diakenambt.

Noach Minderhoud was landbouwer op de boerderij 'Landzicht' aan de Lepelstraat te Serooskerke. Hij werd diaken in augustus 1947. In de gemeente verwonderde men zich er over dat hij zich zozeer beijverde voor de oprichting van een vrouwenvereniging. Hij schonk de gemeente een bandrecorder en zorgde ervoor dat zieken en ouden van dagen thuis de preek konden beluisteren. Ook begiftigde hij de vrouwenvereniging. Minderhoud overleed in 1967 op zijn vroegere boerderij 'Landzicht'. Daar werd hij in zijn laatste levensfase verzorgd door de daar inmiddels wonende familie De Voogd- Kodde.

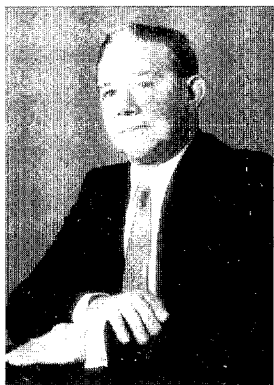

Antheunis Joziase met zijn vrouw Maatje Jacobse.

Antheunis Joziase, los werkman, wonend aan de Molenweg in Oostkapelle werd in december 1946 ouderling. In 1956 volgde hij S. Louwerse op als voorzitter van de kerkenraad. Hij viel vaak in voor degene die catechisatie gaf of begravenissen leidde. Enige tijd was hij voorzitter van de bibliotheek en hij leidde de oprichtingsvergadering van de vrouwenvereniging. In 1973 droeg hij de voorzittershamer over aan dominee Driessen en werd zelf 2e voorzitter. Hij overleed op betrekkelijk jonge leeftijd na een korte ziekte in 1976.

Jan van Moolenbroek was melkboer in Oostkapelle. Hij werd in december 1952 tot ouderling gekozen. De eerste keer dat hij als ouderling een preek las, was op zondagmiddag 1 februari 1953, de zogenaamde rampzondag. Er waren toen niet veel mensen in de kerk; de mannen waren opgeroepen voor dijk-bewaking. Van 1956 tot 1960 was hij 2e voorzitter van de kerkenraad. Van 1960 tot 1973 was hij scriba en penningmeester. De laatste functie bleef hij ook daarna nog bekleden. Eind 1986 bedankte hij als ambtsdrager.

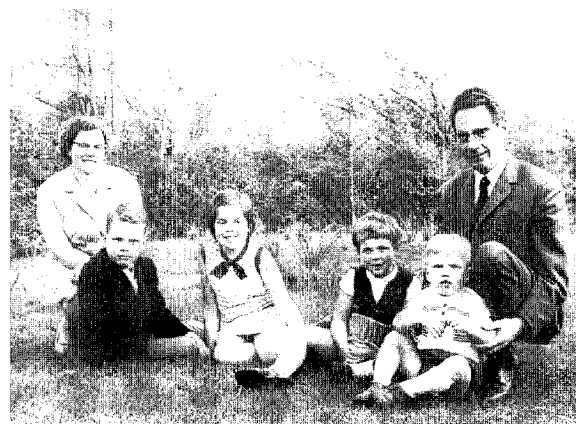
Jacobus de Visser, landbouwer op de boerderij 'Veldzicht' aan de Lepelstraat, werd in juli 1958 diaken. Hij was een zoon van Andries de Visser die de gemeente als diaken en ouderling diende van 1922 tot 1940. Eind 1971 werd De Visser ouderling. Hij bedankte voor dit ambt in maart 1973, maar werd aan het eind van dat jaar opnieuw diaken in de gemeente en bleef dat ambt vervullen tot in 1990. Hij fungeerde als secretaris/penningmeester en later ook als voorzitter van de diaconie. Ook van de bibliotheek was hij geruime tijd voorzitter.

Abraham Maljaars werkte in de fruitteelt en woonde in Vrouwenpolder. Hij werd op 2 mei 1957 bevestigd als ouderling. Hij diende de gemeente tot april 1999. Meer dan veertig jaar diende hij de gemeente dus in dit ambt.

Cornelis Kodde, woonde in Serooskerke en was van beroep draglinemachinist. Hij werd ouderling in januari 1962. Hij was voorzitter van de bouwcommissie voor de pastoriebouw in 1970. Ook was Kodde actief in de zangvereniging, onder andere als bestuurslid en dirigent. In maart 1973 legde hij om persoonlijke redenen het ambt neer.

Johan Christiaan Annot met zijn gezin.

Johan Christiaan Annot, opvolger van de Annots in de Oostkapelse middenstand, volgde ook vader en grootvader in het ambt van diaken. In januari 1966 werd hij diaken. Eind 1973 stelde Annot zich niet meer beschikbaar voor het ambt. Hij was ook actief in het verenigingsleven in de gemeente, o.a. als voorzitter van de jeugd- en zangvereniging.

Eliza Louws was landbouwer op een boerderijtje aan de Zuiverseweg. Hij werd in januari 1967 diaken en was enige tijd voorzitter van de diaconie. In 1986 stelde Louws zich niet meer beschikbaar voor het ambt.

Jacobus de Visser, landbouwer aan de Domburgseweg in Oostkapelle werd in maart 1973 diaken. In juni daaropvolgend werd hij tot ouderling gekozen. Hij werd in diezelfde tijd scriba van de gemeente. Toen J. Zwemer het scribaat van hem overnam, bleef hij als 2e scriba de notulering van de vergaderingen verzorgen. De Visser was ruim dertig jaar voorzitter van de zangvereniging Soli Deo Gloria en hij stimuleerde sterk het verenigingsleven in de gemeente. Hij was ook raadslid voor de SGP in de voormalige gemeenten Oostkapelle en Domburg. Bij periodieke aftreding in 1999 stelde hij zich niet meer beschikbaar voor herverkiezing. Op zondag 9 januari 2000 werd van hem afscheid genomen als ambtsdrager.

Jan Zwemer, als administrateur wonend in Oostkapelle, werd in oktober 1973 ouderling. Sinds februari 1984 fungeert hij als scriba van de gemeente. Hij was nauw betrokken bij de stichting van de eigen school in de gemeente. Zwemer was eveneens enige jaren raadslid voor de SGP in de voormalige gemeente Domburg.

Bartel de Visser, verkoper en wonend in Serooskerke, werd in oktober 1973 diaken. Drie jaar later, in oktober 1976, werd hij ouderling.

Cornelis de Visser, landbouwer aan de Boshoeckweg in Serooskerke, werd diaken in december 1976. Bij de samenstelling van dit boek fungeerde hij als voorzitter van de diaconie. Hij is al vele jaren gemeenteraadslid voor de SGP in de gemeente Veere.

Cornelis de Bonte, werkmeester, wonend in Grijskerke, werd in januari 1977 diaken. In februari 1986 werd hij ouderling. Na het vertrek van ds. Harinck was hij enige tijd voorzitter van de kerkenraad. In augustus 1996 nam hij afscheid van de kerkenraad wegens vertrek naar Nieuw-Beijerland.

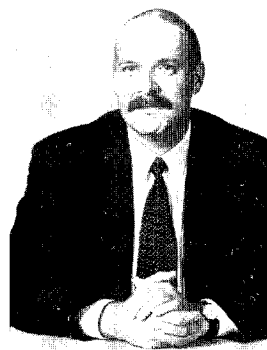
Arie Lagendijk, leraar aan een vormings-instituut te Goes, woonde in Serooskerke. Hij werd diaken in 1977 en bedankte voor dat ambt in 1983.

Jacobus Frans van der Maas, leraar bij het beroepsonderwijs, werd diaken in februari 1987. In september 1995 werd hij ouderling. Sinds het vertrek van ds. Paul is hij kerkenraadsvoorzitter.

Frans Zwemer, als administrateur wonend in Serooskerke, werd diaken in februari 1983. In 1986 werd hij ouderling. In april 1995 legde hij het ambt neer.

Abraham Jacobus de Visser, in het dagelijkse leven politiedienst verrichtend en wonend in Oostkapelle, werd in november 1990 diaken.

Anthonie Hendrik de Waal, wonend in Oostkapelle, werkt als bedrijfsleider. Hij werd diaken in februari 1986.

Adriaan Cornelis de Visser, adjunct-directeur van een bouwbedrijf en wonend in Serooskerke, werd ouderling in mei 1993. Hij treedt namens de kerkenraad op als coördinator van de verenigingen en is penningmeester van de kerk.

Pieter Dekker, eveneens leraar bij het beroepsonderwijs en wonend in Oostkapelle, werd in september 1995 diaken.

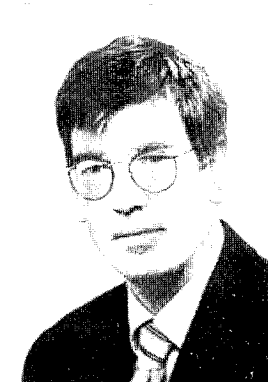
Bertus Poppe, werkend in politiedienst, werd diaken in november 1995.

Christiaan Wisse, eerst directeur van de reformatorische Eben-Haëzerschool in Oostkapelle en later leraar aan het Calvin College te Middelburg, werd in september 1996 ouderling.

Jacobus Faasse, leraar in het beroepsonderwijs en wonend in Oostkapelle, werd op zondag 26 september 1999 bevestigd in het ambt van ouderling.

Jacobus Weststrate, van beroep timmerman en wonend in Serooskerke, werd in het ambt van ouderling bevestigd op 9 januari 2000 door ds. J. Driessen.

Kerkmeesters

Vroeger werden, ter behartiging van de stofelijke belangen van de kerk, kerkmeesters aangesteld. Zij werden door de kerkenraad benoemd. Zij waren geen ambtsdragers. Alleen als er in de kerkenraadsvergadering materiële zaken besproken werden, zoals bouw, verbouw, aankoop van grond en dergelijke, waren ook de kerkmeesters daar aanwezig. Zij hadden in de kerk aparte zitplaatsen vóór de ouderlingenbank. Bij de stichting van de gemeente werd de timmerman Simon de Kam tot kerkmeester benoemd. Hij was

Simon de Kam

*Willem Louwerse
met zijn vrouw
Jans Boone.*

één van de aandeelhouders van het kerkgebouw. Later werden ook Willem Louwerse en Jacobus de Visser Jzn. in die functie benoemd. Louwerse is dat gebleven tot 1955. Hij functioneerde ruim veertig jaar. Het kerkmeesterschap is altijd wat omstreden geweest. Men kon de kerkmeesters moeilijk een plaats geven in de kerkelijke organisatie. Het best te vergelijken waren zij met kerkvoogden. Maar ook in de Hervormde kerk heeft men moeite met de plaats van de kerkvoogd. Getuige daarvan is het geschilpunt tussen de diverse kerkenraden over de positie van de kerkvoogd en de ouderling-kerkvoogd.

Toen ds. Visser de gemeente diende, stond hij erop dat een kerkmeester tevens ambtsdrager moest zijn. Vandaar dat toen ouderling H. Zwemer ook tot kerkmeester werd benoemd.

Kosters

Bij de instituering van de gemeente werd F. Riemens koster. Als een koster werd benoemd, betekende dat tevens dat zijn vrouw met hem meewerkte in die functie. Het kostersechtpaar zorgde

Jacobus de Visser

*Koster Jan Zwemer met zijn
vrouw Leuntje Labruyère.*

voor het wekelijkse onderhoud van het kerkgebouw, voor koffie op kerkenraadsvergaderingen, voor warme stoven in de winter, voor het glaasje water op de preekstoel en voor vele andere dingen.

Ook op zondag moest koffie gezet worden voor de overblijvers. Zij brachten hun boterhammen mee en aten die tussen de kerkdiensten door op in de consistorie. De koffie die de kosteres daarbij aanbood werd direct betaald! In een mandje op het dienblad werd het verschuldigde gedeponceerd. Ook de kerkverwarming was een taak die de koster zorgvuldig moest uitvoeren. Een moeilijke taak weliswaar, want altijd was het wel bij de een of ander te koud of te warm. Toen koster Riemens ermee stopte, werd

*Het
kostersechtpaar
Schoe-Jobse.*

zijn 'aangehuwde' zoon Jan Zwemer 'provisioneel' aangesteld. Na hem werd C. Schoe bereid gevonden om de kerk in deze functie te dienen. Schoe diende van 1945 tot 1963 in deze functie. Hij werd vervangen door Johannes Janse die koster was van 1963 tot 1983. Vanaf november 1983 hebben Jan Maljaars en zijn echtgenote die taak op zich genomen.

Koster J. Janse

Min of meer gelieerd aan de koster was de stokman. Hij had tot taak de orde in de kerk te handhaven en de slapers wakker te houden. Daarvoor gebruikte hij werkelijk een stok. Het was niet de bedoeling dat er harde klappen vielen, maar orde moest er zijn.

Riemens was stokman in combinatie met het kosterschap. Later worden de namen genoemd van Jacob Janse en Ary Janse die de orde op de toen aangebrachte galerij moesten handhaven.

Organisten

De eerst bekende organist was de heer Francke uit Domburg. In de gemeente zelf was toen nog niemand daarvoor opgeleid. Later werden wel organisten uit de eigen gemeente benoemd. Het is niet altijd duidelijk in welke rang of stand zij dienst deden. Er wordt namelijk geschreven over eerste en tweede organist, maar ook over vaste, assistent- en hulporganisten. Namen komen voor van S. de Kam, P. de Kam sr. en jr., Chris Annot, Mina Harpe, J. Cijssouw, René van der Werf, P. Kodde, J. Peene, Andries Hoogerheide, M. Moerdijk, J. de Visser, Joline de Voogd en Jan de Visser.

De een heeft in meerdere, de ander in mindere mate de gemeente gediend. Allen deden het naar het hun door God gegeven talent.

Organist Piet de Kam

11. Verenigingsleven

Bibliotheek

De oudste vereniging in de gemeente is wel de bibliotheek. Dankzij de stimulans van ds. Kok werd al vroegtijdig een bibliotheek opgericht. Op 22 mei 1922 werd een ledenvergadering van de kerk belegd om te spreken over de oprichting van een bibliotheek. In die tijd was ds. Kok consulent en hij hechtte er veel waarde aan dat er meer gelezen zou worden. Ook in andere gemeenten waarin hij enige invloed had, bevorderde hij de oprichting van bibliotheken. In de betreffende vergadering zette hij het nut van een bibliotheek uiteen. Hij vond dat er meer thuis gelezen moest worden, maar niet iedereen kon zich vanwege de kosten boeken aanschaffen. Hij achtte het gewenst dat in de gezinnen meer kennis werd opgedaan door het lezen van preken. Ook kerkgeschiedenis en godsdienstige onderwerpen waren het volgens hem waard om gelezen en bestudeerd te worden. Door middel van een bibliotheek kon dat doel bereikt worden. In een eigen kerkelijke bibliotheek kon tevens gewaakt worden voor het insluipen van lectuur die niet in onze gezinnen thuis hoort. De meeste leden waren voorstander van de oprichting. De bibliotheek werd eigendom van de kerk en de kerkenraad hield toezicht op de aan te schaffen boeken. Van de aanwezigen gaven er 35 zich op als lid van de nieuwe bibliotheek. In het bestuur werden gekozen H. Zwemer, P. de Kam Szn., A. de Visser Wzn., A. de Visser Jzn. en Jac. de Visser (Plantlust). Vooral in de eerste jaren moest de kerk nogal eens bijspringen om financiële tekorten te dekken. Ook werd er wel voor gecollecteerd. In de volgende jaren werd op de jaarvergadering van de kerk door het bestuur van de 'Leesbibliotheek', zo werd de vereniging genoemd, verantwoording afgelegd over hun handelen en het beheer van de boeken. Jaarlijks werden nieuwe boeken aangeschaft die eerst ter goedkeuring aan de kerkenraad werden voorgelegd. Vanaf 1932 werd voor de bibliotheek jaarlijks een ledenvergadering gehouden. Zowel bestuurs- als ledenvergaderingen zijn vanaf die tijd genotuleerd. De opkomst op de ledenvergaderingen van de bibliotheek was nooit erg groot. In 1932 werd een

P. Bolle houdt zitting voor boekenuitlening.

leden- en begunstigersaantal gemeld van 95. Ondanks dat waren maar 25 mannen op de vergadering aanwezig. De 'financieëlen staat der kas bleek toen als volgt te zijn: aan inkomsten f 76,96 $\frac{1}{2}$, aan uitgaven f 68,35 zodat er een goed slot was van f 8,61 $\frac{1}{2}$. In de notulen van de bestuursvergadering van 26 september 1933 is vermeld 'dat door het steeds aankopen van boeken de kas te klein is'. Bij nader onderzoek blijkt dit geen kastekort, maar een te kleine opbergkast voor de boeken. Het werd aan de kerkenraad overgelaten om daarin te voorzien. Het aantal boeken nam dus toe, maar ook de uitleningen werden meer. In 1933 waren dat er 1750. Het ledental steeg nog steeds en er werd duidelijk meer gelezen in de gemeente. Wel werd geconstateerd dat de belangstelling zich verlegde van godsdienst (preken) naar geschiedenis. Het bestuur werd met twee leden aangevuld.

Ouderling H. Zwemer was vanaf de oprichting tot in 1940 voorzitter. Hij werd toen opgevolgd door ds. A.C. Visser.

Van 1941 tot 1950 werden geen ledenvergaderingen gehouden. Het bestuur kwam wel van tijd tot tijd bijeen. Ook werden in die tijd, behalve tijdens de inundatie, boeken uitgeleend. Voor de inundatie was het boekenbezit tijdig in veiligheid gebracht. Slechts een heel klein deel van de boeken leed nog wat vocht-schade.

Na de oorlogsjaren kwam er enige tijd een sterke groei in het ledental en de uitleningen. In 1952 bedroeg het aantal uitleningen

3200. In de zestiger jaren liep het ledental terug tot 50. In de tachtiger jaren kwam er weer groei in. In 1981 werden 67 leden geregistreerd. Na die tijd was er zelfs nog enige groei. Bij de samenstelling van dit boek is het ledental bijna 80. Maandelijks kunnen de gezinnen zich voorzien van de nodige lectuur. Het bezit van ongeveer 1900 boeken en de 1800 uitleningen per jaar tonen aan dat de bibliotheek nog steeds in een behoefte voorziet. Er zijn nog steeds mensen in de gemeente die zich inzetten om deze voorziening in stand te houden.

Vrouwenvereniging

Eind 1966 werd er een vrouwenvereniging opgericht. De oprichtingsvergadering op 21 december 1966, die onder leiding stond van ouderling Joziase, werd bezocht door 37 vrouwen en 3 kerkenraadsleden. Er werd een bestuur gekozen dat bestond uit de

De vrouwenvereniging bij haar 25-jarig jubileum.

dames M. Koppejan-Maljaars, M. de Visser-Meijers, J. Janse-de Voogd, L. de Visser-Annot en C. van de Woestijne- van der Vorst. Op de eerste vergadering werd een reglement opgesteld dat aan de kerkenraad ter goedkeuring voorgelegd werd. In de oprichtingsvergadering had ouderling Joziasse gesproken over Debora als een moeder in Israël en navolgenswaardige vrouw. Nu gingen stemmen op om de vereniging ook de naam 'Debora' te geven. Maar omdat zij eigenlijk een 'oorlogsheldin' was achtte men die naam toch minder geschikt en vond wat beters in 'Tryfosa'. Die naam uit Romeinen 16:12 duidde op een 'in de Heere arbeidende'

Activiteiten ten bate van de zending en Woord en Daad op het kerkplein.

25 jaar lid zijn de dames: v.d. Bosse - Meijers.

Brasser - Schoe
Cysoos - Meloe
Dekker - Rouws
Janse - de Boogd
Kooman - Minderhoud
Koppejan - Maljaars
v.d. Meule - Rouws

Paardekooper - Barmmeris
Remijn - Koppejan
Schoe - Janse

meij. J. de Visser
de Visser - Annot
de Visser - Rouwse
de Visser - Meijers
de Visser - de Munch
de Visser - Pattenier.
de Visser - de Boogd
de Boogd - Rodde
Wattel - de Visser
v.d. Woestijne - v.d. Vorst
Wouwerse - de Boogd.
Wijkhuis - Schoe
Rachariasse - Minderhoud.

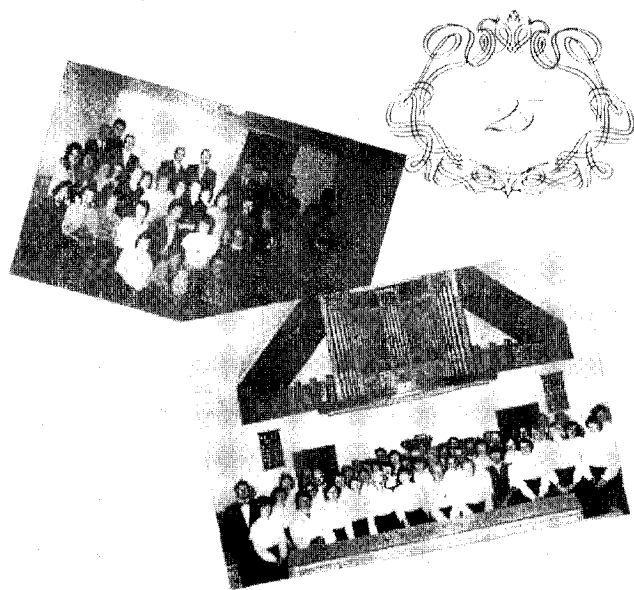
*De met hun
vereniging
jubilerende
vrouwen.*

vrouw en dat leek de vereniging geschikter. De verenigingsavonden werden gevuld met gesprek, inleiding, gedicht, handwerken enzovoorts. Versterking van de onderlinge band was wel de hoofdzaak. Steun aan kerk en zending werd bereikt door verkoop van zelfgemaakte goederen op de jaarlijkse verkoping. Ook door bezoeken in de gemeente en verzorging van kerstgeschenken aan bejaarden, zieken en gehandicapten werd de onderlinge band versterkt. De landelijke bondsdagen van de vrouwenbond werden regelmatig bezocht, zodat er ook een band onderhouden werd met de kring van onze gemeenten. Het ledental nam al gauw toe. Er bleek in de gemeente behoefte aan deze vereniging. Waar nodig kwam de vrouwenvereniging ook te hulp bij pastorieschoonmaak en dergelijke. Tot op heden blijft er een goede belangstelling voor de vereniging. Bij de samenstelling van dit boek, voorjaar 1999, is het ledental ruim zestig.

Zangvereniging

De oprichting van een zangvereniging was een initiatief van de kerkenraad. In de ledenvergadering van 26 februari 1959 deelde de kerkenraad mee dat jonge mensen uit de gemeente zich aansloten bij een algemene zangvereniging. Dit vond men bezwaarlijk en zou tegengegaan kunnen worden door oprichting van een eigen zangvereniging. Zo gebeurde het ook. Enige mensen uit de gemeente vormden een bestuur dat de organisatie van een vereniging ter hand nam. Voorzitter van dat bestuur was Jac. de Visser van de Domburgseweg. In de bestuursvergadering van 23 maart 1959 werd medegedeeld dat de kerkenraad had toegezegd

Programma Jubileumzangavond

te houden op D.V. zaterdag 16 juni 1984 in de kerk der Ger.Gemeente te Oostkapelle.
Aanvang half 8.

Medewerking wordt verleend door:
Gemengd koor "Soli Deo Gloria", met oud-leden.
Kinderkoor "Klein Gloria"
Jeugdkoor, bestaande uit oud-leden van het kinderkoor,
alles onder leiding van:
chr. J.J. de Kam.

Muzikale medewerking: Orgel, Andries Hoogerheyde.

*Programma
van de
jubilerende
zang-
vereniging
in 1984.*

een orgel aan te schaffen voor gebruik bij de repetities. Een dirigent was gevonden in de heer M.C. Vroegop uit Middelburg. Het salaris voor hem bedroeg f 6,- per repetitieavond inclusief reiskosten. Een reglement werd opgesteld. Een plaats in het bestuur werd opengelaten voor een lid van de kerkenraad. Daarvoor werd ouderling Joziase aangewezen. Er werden drie namen voorgesteld om er daar één uit te kiezen, namelijk 'Soli Deo Gloria', 'Nooit volmaakt' en 'Looft de Heer'. Uit deze drie werd het 'Soli Deo Gloria' (alleen God de eer) gekozen. Vanaf het begin legde 'Soli Deo Gloria' zich toe op het geven van zangavonden in de gemeente, het zingen in bejaardenhuizen, op bondsdagen en ringzangavonden. Versterking van de onderlinge band was één van de hoofdmotieven voor het bestaan van de vereniging. Het mocht ook wel gezellig zijn in de vereniging. Maar in de beginperiode moest men de pauze toch een ander karakter geven. Het

Het koor bij het 40-jarig jubileum in 1999.

moest meer een gezellig samenzijn worden, het 'om hoekjes staan en dergelijke' (jongens en meisjes) moest tegengegaan worden. Er kwamen vaak bestuurswisselingen voor. Alleen de voorzitter wist van geen wijken. Ruim dertig jaar bleef hij aan en werd toen erevoorzitter. De eerste dirigent liet het gauw afweten. Hij werd door C. Kodde opgevolgd. Kodde hield zich intensief bezig met het besturen en dirigeren van het koor. De heer A. Joosse, Jan de Kam en Paul Heijboer gaven eveneens muzikale leiding aan het koor. Het ledental van de vereniging leek eerst nogal stabiel. Op het eind van de zeventiger jaren zakte het ledental. Enkele jaren later kwam er weer groei in zodat er tot op heden een redelijke bezetting van ongeveer 50 leden is. Het is nooit de wens van het koor zelf geweest om speciale koorkleding te dragen. Toch doet men dat vanaf 1978 omdat 'dit ons als het ware van buitenaf opgedrongen wordt' aldus de notulen. Intussen heeft de vereniging haar 40-jarig jubileum gevierd met een zangavond in de Middelburgse Oostkerk.

Kinderkoor

Sinds april 1978 ressorteert het kinderkoor 'Klein Gloria' onder het bestuur van 'Soli Deo Gloria'. Er was behoefte aan een kinderkoor in de gemeente. De kerkenraad achtte het op de weg van 'Soli

Het kinderkoor 'Klein Gloria'.

Deo Gloria' liggen om een kinderkoor te organiseren. Toegelaten werden kinderen van de 2e tot en met de 6e klas van de lagere school (nu de 4e t/m de 8e groep). Het kinderkoor is heel actief bezig en heeft een ledental van 25. Dirigent van dit koor was Jan van Keulen. Later nam Boukje Geldof dat van hem over.

Jeugdverenigingen

In 1963 verzocht de kerkenraad de onderwijzer Van der Klis om een jeugdvereniging te willen leiden. Toen werd een zogenaamde studievereniging opgericht. In eerste instantie was deze vereniging bedoeld voor jongens. De leden moesten een vijftal regels

Bewijs van Lidmaatschap

van de

"*Stude* club, afdeling van de
Gereformeerde Gemeente te Oost-
kapelle "

- + -

Naam *J. Zwemer*

Adres *Noordweg 25 Oostkapelle*

Geboortedatum *4-10-43*

Oostkapelle 31-1-1963

Kerkenraad

A. J. G. J. J. J.

Leiding

Jan Klis

In het belang van onze Vereniging
beloof ik het onderstaande te aan-
nemen, n.l.

1. Ik zal mij onthouden van alles
wat in strijd is met de eerbied
verschuldigd aan alles wat ons
heilig is.
2. Ik zal de normale omgangsregels,
zoals die tussen broeders men-
schen gebruikelijk zijn, in acht ne-
men.
3. De moedig zal ik kritiek leveren,
maar alleen op beschikte wijze.
4. Ik zal de vergaderingen niet,
dan alleen na kennisgeving ver-
zuimen.
5. Ik zal alles wat in mijn vermogen
is, doen om onze Vereniging de
goede mogelijk te laten functio-
neren.

Door deze regels voor de goede om-
gang te ondertekenen, ben ik lid
der Vereniging.

[Handwritten signature]

*Een heel officieel lidmaatschapsbewijs van de studieclub
voorzien van de nodige handtekeningen.*

van goede omgang ondertekenen en kregen dan een lidmaat-
schapsbewijs. Al spoedig werden ook meisjes toegelaten. Toen
Van der Klis in 1966 uit de gemeente vertrok, nam diaken J.C.
Annot op verzoek van de kerkenraad de leiding op zich. Nu werd
de zaak meer georganiseerd. Een bestuur werd gekozen en ging
nu leiding geven aan de vereniging. Het eerste bestuur bestond
uit de genoemde Annot als voorzitter en verder Matty de Visser,

1967
Presentielijst:

René de Visser
Lies " "
Willy Kotte
Matty de Vooigt
Corrie Schoe
Jno Schoe
René Gijssels
Willy de Visser
Betsie Schoe
Jna Jorisse
Jna de Kam
Piet de Kam
Hans Maljaars
Rien Zwemer
Rinus Koppelman
Piet de Visser
Matty de Visser
Jno Gijssels
Kris Janssen
Jan Maljaars
Piet de Visser
André Maljaars

Adri de Visser
Wim Pelten
Cees de Visser
Jan de Visser
Jan de Visser
28

Een presentielijst van de jeugdvereniging uit oktober 1967.

Ina de Visser, Jan Zwemer en Cees de Visser. Als gebruikelijk een ruime meerderheid (60%) De Vissers. In de eerste bestuursvergadering op 25 januari 1966 werd besloten de leeftijd van de leden te stellen van 16 tot 30 jaar. Om de drie weken werd vergaderd. Zeer uiteenlopende onderwerpen werden behandeld. De contributie bedroeg f 1,- per avond. Men achtte twee koffiepauzes per avond noodzakelijk. De vereniging sloot zich aan bij de landelijke Jeugdbond. Er was veel activiteit. Landelijke en districtsvergaderingen werden bezocht. Ook was er veel contact met verenigingen uit de omgeving. In 1979 verwoordde voorzitter De Visser het doel van de vereniging zo: 'In de eerste plaats het zoeken van Gods eer door bezig te zijn in Zijn Woord, in schrift en belijdenis en in de kerkgeschiedenis. Tevens moet het dienen tot stichting van een ieder persoonlijk en van onze naaste. De wetenschap moet vermeerderd worden, maar niet buiten de godzaligheid om.' Later werden ook een -16 club en kinderclubs opgericht zodat een doorstroming tot stand kwam. Alle clubs in de gemeente, zowel +16 als -16, zijn sinds de oprichting zeer actief en genieten grote belangstelling. Een Bijbelkring en een +21 vereniging zijn de laatste loten, ontsproten aan de verenigingsstam. Naast de verenigingsavonden werden jaarlijkse verkopen, jaarvergaderingen en bondsdagbezoeken georganiseerd.

De jeugdvereniging in 1999.

Schoolvereniging

In 1903, zo blijkt uit de kerkenraadsnotulen, werd al aandacht gevraagd voor het christelijk onderwijs. Een collecte-aanvraag van de plaatselijke schoolcommissie werd ingewilligd. Mede door de pokken-inentingsverplichting kwam men niet tot stichting of medewerking aan de oprichting van een christelijke school in Oostkapelle. In 1926 sloot de kerkenraad zich aan bij de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs, in de kring van de Gereformeerde Gemeenten kortweg 'De Scholenbond', genoemd. In Aagtekerke was intussen wel een eigen school gesticht. Men wilde daar graag de kinderen uit Oostkapelle als leerlingen inschrijven. Er werden wel besprekingen gevoerd, maar telkens waren er redenen waardoor een samenwerking niet van de grond kwam. Ook pogingen om busvervoer voor de leerlingen naar Aagtekerke te organiseren mislukten. In een ledenvergadering van de kerk op 26 mei 1937 werd besloten een schoolvereniging op te richten. Het onderwijs buiten de eigen richting verwaterde steeds meer, zo stelde men vast en daarom moest toch getracht worden onderwijs voor de kinderen te krijgen dat zou voldoen aan de door de ouders op zich genomen verplichting door de doopbelofte. Het is niet erg duidelijk wat de schoolvereniging verder voor activiteiten heeft ontwikkeld. Een enkele keer kwam het onderwijs nog wel eens ter sprake in de kerkenraadsvergaderingen, maar een school van eigen kerkelijke richting kon moeilijk verwezenlijkt worden. In 1978 kwam dit onderwerp weer ter sprake op een ledenvergadering. Blijkbaar was de vereniging waarvan in 1937 sprake was ter ziele gegaan, want nu werd een commissie samengesteld uit schoolbestuursleden van de eigen gemeente die in de besturen van diverse christelijke scholen zaten. Mede door een aankomende wetswijziging die kleuteronderwijs en lager onderwijs zou integreren tot een nieuw type basisonderwijs kwam er ongedacht een mogelijkheid tot splitsing van het onderwijs in een christelijke en een reformatische school. In 1983 gaf het ministerie goedkeuring aan deze reorganisatie. Er zouden drie leerkrachten benoemd kunnen worden aan de reformatische school. Er waren tot dan toe twee christelijke scholen gevestigd in Oostkapelle, een kleuterschool aan de Steengrachtstraat en een lagere school aan de Torenstraat. Op deze scholen waren ook de kinderen van de Gereformeerde Gemeente aangewezen. Bedoeling van de wetgever was om beide scholen ineen te schuiven tot een basisschool. De ledenvergaderingen van de beide schoolverenigingen hebben zich hier-

over gebogen. Een gegeven was dat er op steeds meer momenten in het schoolleven over verschillende zaken anders werd gedacht. Omdat een zekere tolerantie werd opgebracht, kon in de wederkerigheid veel worden opgelost. Maar bij steeds meer leden werd deze tolerantie in feite ook als belemmerend ervaren.

Omdat landelijk gezien de gewenste integratie lang niet altijd zo eenvoudig tot stand kwam als de wetgever had gewenst, werd een noodwet in het leven geroepen, de zogenaamde verruimingswet.

Op grond van deze wetgeving kon een oplossing gevonden worden, namelijk twee scholen met eigen identiteit. De lagere school had de oudste statuten. Qua inhoud waren deze herkenbaar voor een reformatische school. De statuten van de vroegere kleuterschool voldeden aan de wens van hen die een meer algemeen christelijke school voorstonden. Zo kwam een schoolsplitsing tot stand waaruit de christelijke Regenboogschool en de reformatische Eben-Haëzerschool voortkwamen. De vestiging van de eigen school kwam aan de Steengrachtstraat. Later werd een betere locatie gevonden in het nagenoeg nieuwe gebouw van de opgeheven huishoudschool aan de Vlaamse Gaai. Met name degenen die aan de wieg stonden van de eigen reformatische school spreken van harte Gods Woord na en zeggen: 'Bewaar het pand u toebetrouwd'.

De school begon in 1984 met een leerlingenaantal van 77 en is intussen uitgegroeid tot een aantal leerlingen van 107. De eerste directeur van de school was de heer Chr. Wisse. Toen deze in augustus 1998 een andere benoeming bij het onderwijs aannam, werd hij opgevolgd door de heer A. Ruit. Tijdens de samenstelling van dit boek waren 4 vaste, 6 parttime leerkrachten en 1 vakleerkracht aan de school verbonden.

Zending en evangelisatie

Er is een zendingscommissie in de gemeente die zich bezig houdt met activiteiten ten gunste van het zendingswerk. Regelmatig worden oud papier en oude metalen ingezameld. De opbrengst hiervan komt ten goede aan de zending. Voorlichting wordt gegeven over het werk op de zendingsvelden. In samenwerking met de stichting Woord en Daad worden regelmatig verkopen gehouden en rommelmarkten georganiseerd. Zo worden jaarlijks vanuit de gemeente belangrijke bedragen overgemaakt voor het zendingswerk.

Zending

Tijdens het ophalen van het oud papier werd een zakje met 125 dubbeltjes ontvangen. Verder werden de busjes geteld.

De opbrengsten hiervan bedroegen:

Anja de Visser f 20,95; Mevr. Maljaars-de Visser f 51,35; Ariënné Annot f 36,25 alsmede een zak centen en stuivers ter waarde van f 4,99.

De opbrengst van het oud papier wat de laatste maal is geleverd, bedroeg f 141,80. Voor al deze mooie opbrengsten weer hartelijk dank.

Ook herinneren wij u nog aan de zondagsavond welke d.v. 22 maart a.s. zal gehouden worden in de kerk. Aanvang 's avonds half acht. Spreker is ds Huisman. We wekken jong en oud op om deze avond te bezoeken om op de hoogte te blijven van de zondagsactiviteiten onzer gemeenten. de zondagscommissie

Zending.

De inhoud van de zondagsbusjes werd weer geteld.

De opbrengsten waren:

Huw. busje Fam. Dekker-de Visser f 61,72

Busje Ariënné Annot f 40,03

Busje Anja de Visser f 18,01

zak losse centen Anja de Visser f 12,52

Voor al deze opbrengsten weer hartelijk dank. Tijdens de oud-papieractie werd ook nog een zakje met 100 dubbeltjes ontvangen waarvoor eveneens vriendelijk dank.

De zondagscommissie.

Activiteiten van de zondagscommissie.

Zakjes met centen, stuivers en dubbeltjes maken van een kleine wel een grote ?

De evangelisatiecommissie legt zich toe op evangelisatie binnen de eigen burgerlijke gemeente. Vooral onder de recreanten die in de vakantietijd in de omgeving verblijven, wordt gewerkt. Op zomermarkten wordt vanuit een kraam geëvangéliseerd. Ook wordt een vakantie-bijbelweek georganiseerd. Voor randkerkelijke kinderen wordt een kinderbijbelclub gehouden.

Besluit

P. Davidse

Tot slot heb ik er behoefte aan nog enige regels te wijden aan de totstandkoming van dit boek. Historische beschrijving blijft een feitenopsomming van zich voorgedaan hebbende gebeurtenissen. De omstandigheden waaronder en de tijd waarin de gebeurtenissen plaats hadden, bepalen mede de waarde ervan.

Ik heb getracht een zo getrouw mogelijk, maar tevens een goed leesbaar en begrijpelijk verslag te geven van een eeuw kerkelijk leven in Oostkapelle. Het is goed mogelijk dat bepaalde voorvallen uit het verleden in de ogen van '21e-eeuwers' veel minder waarde hebben dan voor degenen die leefden in de tradities van de vorige eeuw. We dienen te bedenken dat alles aan wisseling onderhevig is. Normen en waarden en zelfs de ethiek vragen steeds opnieuw om herwaardering en bezinning.

God bouwt zijn kerk in deze wereld. De Gereformeerde Gemeente van Oostkapelle die een deel van die Godsgemeente mag zijn, werd in 1900 geïnstitueerd. Na een eeuw mag blijken dat God Zich een beschermend Schild heeft getoond voor de gemeente. Veel mensen hebben meegewerkt aan de bouw van de gemeente. Dat is te prijzen; het mag echter niet als verdienste aangemerkt worden. We zien de groei en de bloei van de gemeente niet als gevolg van mensenwerk, maar als een Godswerk. Hem komt de lof en de dank toe.

Dit boek heb ik op verzoek van de kerkenraad van Oostkapelle samengesteld. Met veel voldoening heb ik er aan gewerkt. Ongemerkt ga je meeleven met de gemeenschap die je beschrijft en leef je mee met hun vreugden en droefheden. De kerkenraad gaf mij de vrijheid om naar eigen goedvinden de geschiedenis van

de gemeente te beschrijven. De begeleidingscommissie bestaande uit de predikant ds. H. Paul en de ouderlingen Jac. de Visser en J. Zwemer zeg ik dank voor de wijze van begeleiding. De hartelijke manier waarop dit gebeurde, zal mij bijblijven.

Voor de taalkundige begeleiding en adviezen die de neerlandicus, mevrouw drs. W. Wouters-Maljaars uit Meliskerke, mij heel spontaan en kundig gaf, wil ik haar hartelijk danken. Mochten er, ondanks dat, in dit boek ergens onvolkomenheden voorkomen dan vraag ik daarvoor graag excuus.

Verder zijn er velen die informatie verschaften, tips gaven en/of foto's beschikbaar stelden. Ook die allen wil ik graag bedanken. Verder is het mijn hartelijke wens dat dit boek, beschrijvende zoals men dat heden ten dage noemt 'de kleine kerkgeschiedenis', zal mogen bijdragen tot meerdere kennis van onze vaderlandse kerkgeschiedenis en tot meerdere eer van de Koning van die Kerk.

P. Davidse

Geraadpleegde literatuur

A.J. Broekert

100 jaar Hervormde Gemeente Oostkapelle.
Oostkapelle 1979.

P. Davidse

Die trouwe houdt.
Meliskerke 1991.

Van Empel en Pieters

Zeeland door de eeuwen heen.
Arnhem 1974.

P.A. Hendrikse

Walcheren van de 6e tot de 12e eeuw.
Nederzettingsgeschiedenis.
Middelburg, Kon. Zws. Genootschap 1993.

Ds. A.B.C. Hofland

Gedenkt dan.
Gedachteniswoord 27 november 1940.
Gereformeerde Kerk Oostkapelle 1940

Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten.

'k Zal gedenken.
Woerden 1981.

H.M. Kesteloo.

Oostkapelle in Woord en Beeld.
Middelburg 1936.

Notulen van de gecombineerde kerkenraadsvergaderingen
van de Gereformeerde Gemeenten van Aagtekerke en
Oostkapelle van 1900 tot 1910.

Notulen van de kerkenraads- en ledenvergaderingen

van de Gereformeerde Gemeente van Oostkapelle
resp. van 1910 tot 2000 en van 1900 tot 2000.

Ter nagedachtenis van David Janse.
Middelburg 1902.

Isaak Tirion.
Tegenwoordige staat der Verenigde Nederlanden;
behelzende ene beschrijving van Zeeland.
Amsterdam 1751.

Ds. W. de Wit.
Het gedenken van de daden des Heeren.
Herdenking 50-jarig bestaan van de
Gereformeerde Gemeente te Oostkapelle.
Middelburg 1950.

Inhoud

Woord vooraf	5
1. Walcheren	7
2. Kerkelijke ontwikkeling	12
3. David Janse	20
4. Zelfstandige gemeente	31
5. De gemeente functioneert	46
6. De oorlogsjaren	88
7. De naoorlogse jaren	100
8. Verdere groei	127
9. Predikanten	152
10. Zij dienden de gemeente	156
11. Verenigingsleven	177
Besluit	191
Geraadpleegde literatuur	193
Inhoud	195

Zie voor meerder informatie:

<http://www.theologienet.nl/kerkgeschiedenis.html>

Serie: kinderen Gods op Walcheren in de 19e en 20e eeuw, bestaande uit 10 delen.

Complete serie: [A-1 \(zie-af\)](#) [PDF \(zie-af\)](#)

1. DOOR GOD GEROEPEN. Uit het leven van ds. David Janse en facetten uit de historie van de Ledeboeriaanse gemeente te Middelburg. Nagelaten in zijn brieven en in kerkelijke notulen;
2. BIJ DE MENSEN VERACHT MAAR BIJ GOD UITVERKOREN. Uit het leven van Jan Vader, oefenaar te Meliskerke;
2a. Brieven aan Jan Vader van oefenaars van de Gereformeerde Gemeenten (Kruisgemeenten);
3. IK HEB GELOOFD; DAAROM HEB IK GESPROKEN. Levensbeschrijving van Zacharias Verhage, molenaar te Meliskerke; Door hemzelf beschreven;
4. DE BEKERING VAN WILLEM PLEIJTE te Zoutelande en een eenvoudige oefening. Met historische gegevens Gereformeerde Gemeente Zoutelande. De bekering en sterven van Florus de Wolf en anderen;
5. DOOR LIJDEN GEHEILIGD. Levensschets van oefenaar Pieter Ingelse; twee oefeningen; drie brieven van zijn vrouw en drie brieven van zijn schoondochter;
6. EEN NIEUW VADERLAND GEKREGEN. Bijzonderheden uit het leven en de bekering van Adriaan Dingemanse, diaken in de Ledeboeriaanse gemeente te Middelburg;
7. GENADE EN EER ONTVANGEN. Geschiedenis van de Ledeboeriaanse gemeente te St. Jan ten Heere. Met levensschets van ouderling Pieter de Voogd, Jacob Corré, Hubrecht Bimmel en brieven van Maatje en Christina Bimmel;
8. DOOR GOD GELIEFD. Verhaal uit het leven van Cornelia de Visser-Moens te Aagtekerke, door haarzelf beschreven. En korte mededelingen uit haar vriendenkring;
9. DOOR DE TROUWE VERBONDSGOD GELEID. Mededelingen uit het leven en brieven van Cornelia de Visser-de Visser te Middelburg;
10. DOOR DE HEERE AFGEZONDERD. Korte levensschets van: Catharina Barbera Roose-Bollinger; Sara Louisa Hollebrands; Evangelist Jac. Ball, ds. A. Janse, ds. L. Hubregtse, ds. Chr. Van de Woestijne, ds. M. van de Ketterij. Levensschets en brieven van Mevr. A. A. Vermerris-Geuze;

Algemeen, bundels

Gereformeerde Gemeenten, Levensschetsen van 15 predikanten, 1907 - 1998;

Vrije Gereformeerde Gemeenten en Kruisgemeenten, Levensschetsen van 36 predikanten en voorgangers;

Vrije Gereformeerde Gemeenten, Levensschetsen van 4 predikanten (Verheij, Maliepaard, Meinders en van der Heijden);